

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

I., II., III. VE IV. HAÇLI SEFERLERİNDE ŞÖVALYE
TARİKATLARININ FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi
Güler TAŞDEMİR

Danışman
Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Nevşehir
Ocak 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Güler TAŞDEMİR

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“I., II., III. ve IV. Haçlı Seferlerinde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri” adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Güler TAŞDEMİR

Danışman

Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Tarih Bölümü Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN danışmanlığında Güler TAŞDEMİR tarafından hazırlanan “**I., II., III. ve IV. Haçlı Seferlerinde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

...10 / ...01 / ...2019

JÜRİ

Danışman : Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN
Üye : Doç. Dr. Nevzat TOPAL
Üye : Doç. Dr. Kürşat KOÇAK

İMZA

.....
.....
.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 10.02.2019 tarih ve 2019-02-34 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

10 / 02 / 2019

.....
.....
.....
Doç.Dr. Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

I., II., III. VE IV. HAÇLI SEFERLERİNDE ŞÖVALYE TARİKATLARININ FAALİYETLERİ

Güler TAŞDEMİR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, 2018.

Danışman: Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

ÖZET

Haçlı seferleri, Ortaçağ'da, Avrupalı din adamlarının öncülüğünde; Hristiyanlarca kutsal sayılan şehirlerin, özellikle Kudüs'ün alınması için düzenlenen askeri seferlerdir. Ekonomik, sosyal, siyasal ve dinsel kökenli nedenleri olan bu seferler; on birinci yüzyılda başlamış, on üçüncü yüzyılın sonlarına doğru bitmiştir. Yaklaşık iki yüzyıl süren bu seferler; sefere katılan ünlü kişiler, meydana gelen çarpışmalar ve ortaya çıkan yeni haçlı devletleri bakımındandikkate değerdir. Haçlı seferlerinin başlama kararı, 1095 yılında Papa II. Urbanus başkanlığında toplanan Clermont Konsili'nde alınmıştır.

Şövalyelik, Ortaçağ Avrupa'sında ortaya çıkmış askeri bir kurumdur. Feodalite ile şövalyelik kurumu arasında da sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Şövalye tarikatlarının, zaman içerisinde Kilise çatısı altında bütünleştiği görülmektedir. Haçlı seferleri sırasında şövalye tarikatlarının; askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik faaliyetleri önemlidir. Toplamda dokuz kez düzenlenen bu seferler sırasında göstermiş oldukları askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik başarılar; bu seferlere katılan şövalye tarikatlarının önemini ortaya çıkarmıştır.

I. Haçlı Seferi esnasında kurulmuş olan çok önemli iki şövalye tarikatı olan Templier (Tapınak) ve Hospitalier (Hospital) Şövalye Tarikatları, bu çalışmamızda geniş bir yer bulmuşlardır. Dönemin kaynakları değerlendirilerek; Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları'nın; I., II., III. ve IV. Haçlı Seferleri sırasında gerçekleştirmiş oldukları askeri, siyasi ve ekonomik faaliyetler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Haçlı Seferleri, Şövalye Tarikatları, Templier Tarikatı, Hospitalier Tarikatı, Papa II.Urbanus.

**ACTIVITIES OF ORDERS OF CHIVALRY DURING FIRST, SECOND,
THIRD AND FOURTH CRUSADES**

Güler TAŞDEMİR

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Department of
History, Master Degree Program**

Advisor: Assoc. Prof Seyhun ŞAHİN

ABSTRACT

In the Middle Ages,

the Crusades led by European clergy were military expeditions held to capture especially Jerusalem, cities that are considered to be sacred by Christians. These expeditions had economic, social, political and religious reasons began in the eleventh century, ended in the late thirteenth century.

These expeditions lasted nearly two centuries are important with regard to famous people participated in the expeditions, collisions occurred, emerging new crusader states. The decision of starting the Crusades was taken in the Clermont Council convened under the presidency of Pope II. Urban in 1095.

Chivalry is a military institution that emerged in Medieval Europe. There is also a closer relationship between feudalism and chivalry. It is seen that orders of chivalry were integrated with the Church in time. During the Crusades, it is remarkable that orders of chivalry carried out military, political, social and economic activities. During these expeditions held nine times totally, military, political, social and economic achievements of the chivalric orders revealed the importance of them.

Knights Templar and Knights Hospitaller that were two most famous chivalric orders established during the first Crusade has been mentioned a lot in this study. The military, political and economic activities organised by Knights Templar and Knights Hospitaller during first, second, third and fourth Crusades were discussed with evaluating the resources of that period.

Keywords: the Crusades, Orders of Chivalry, Knights Templar, Knights Hospitaller, Pope II. Urban.

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın gerekleőtirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaőan ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam; Do. Dr. Seyhun ŞAHİN'e ve benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen değerli aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
RESİMLER LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1
I. Konunun Takdimi ve Sınırlandırılması	1
II.Haçlı Seferleri ve Şövalye Tarikatları Hakkında Çalışmamızda Kullanılan Kaynaklar ve Çalışmalar	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞÖVALYELİK KURUMU VE HAÇLI SEFERLERİ

1.1. Şövalyeliğin Avrupa'da Ortaya Çıkışı	6
1.1.1. Feodalite ve Şövalyelik	8
1.1.2. Kilise ve Şövalyelik	11
1.2. Haçlı Seferleri	13
1.2.1. Haçlı Seferlerinin Nedenleri	15
1.2.2. Clermont Konsili ve Pierre I'Hermitte	17
1.2.3. Haçlı Seferlerinin Başlaması	21
1.2.4. Birinci Haçlı Seferi Neticesinde Kurulan Haçlı Devletleri	28
1.2.5. Haçlı Seferleri ve Şövalyelik	35

İKİNCİ BÖLÜM

I., II., III. ve IV. HAÇLI SEFERLERİ'NDE ŞÖVALYE TARİKATLARININ FAALİYETLERİ

2.1. Haçlı Seferleri Sırasında Kurulan Şövalye Tarikatları	38
2.1.1. Hospitalier Şövalye Tarikatı	39
2.1.2. Templier Şövalye Tarikatı	42
2.1.3. Töton ve Lazarus Şövalye Tarikatları	48
2.2. I., II., III. ve IV. Haçlı Seferleri Sırasında Şövalye Tarikatları.. Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 0	

2.2.1. I. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2.2. II. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.6
2.2.3. III. Haçlı Seferi Öncesinde Doğu'da Meydana Gelen Gelişmeler ve Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri	65
2.2.4. III. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri	69
2.2.5. IV. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞÖVALYE TARİKATLARININ SOSYAL VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

3.1. Şövalye Tarikatlarının Sosyal Faaliyetleri	79
3.1.1. Tarikat Hayatı ve Gündelik Yaşam	80
3.1.2. Şövalye Tarikatları ve Mimari	85
3.2. Şövalye Tarikatlarının Ekonomik Faaliyetleri	89
3.2.1. Templier Tarikatı ve Bankacılık	98
3.2.2. Kıbrıs'ın Templier Şövalye Tarikatı Tarafından Satın Alınması	102
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	107
ÖZGEÇMİŞ	112

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

DTCF : Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

s. : Sayfa

S. : Sayı

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1.** Ata Binmiş İki Şövalye.....98
Resim 2. Hospitalier ve Templier Şövalyelerine Ait Kaleler.....103

GİRİŞ

1. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Haçlı Seferleri, Ortaçağ tarihinin en önemli olaylarından birisidir. Ortaçağ Hristiyan dünyası ile Müslüman dünyasını somut olarak karşı karşıya getiren en büyük olay şüphesiz Haçlı Seferleri olmuştur. Ortaçağ'da Avrupa, Haçlı Seferleri'nin başlama arifesinde Kilise'nin etkisiyle birtakımyeni söylemlere sahne olmuştur. Kâfir olarak adlandırdıkları İslam dünyasının elinden kendileri için kutsal sayılan yerlerin bilhassa Kudüs gibi önemli bir şehrin alınması gibi birtakım düşünceler ortaya atılmıştır. Papa II. Urbanus'un haçlı seferlerini başlatan konuşması ile birlikte haçlılar binlerce kişilik kabileler şeklinde Avrupa'nın çeşitli yerlerinden bir araya gelerek büyük bir orduyla Doğu'ya doğru harekete geçmişlerdir.¹ 1087'den itibaren Hristiyan şövalyeler Papa II. Urbanus tarafından desteklenmişlerdir. Hristiyan şövalye ve askerlere kilise tarafından Müslümanlarla savaşmaları istenmiştir.² Yaklaşık iki yüz yıla yayılmış olan Haçlı Seferleri aralıklarla birçok defa tekrarlanmış; fakat diğer haçlı seferleri birincisi kadar başarılı olamamıştır. Haçlılar ilk seferleriyle Ortadoğu'nun konjonktörünü de değiştirmişlerdir. Bunun neticesinde Urfa, Trablusşam, Antakya ve Kudüs'te haçlı devletleri kurulmuştur. Bundan sonraki süreç İslam dünyasının tepkisiyle ve haçlıların aldıkları yerlerin tekrar Müslümanların eline geçmesiyle sonuçlanmıştır.

Özellikle I., II., III. ve IV. Haçlı Seferleri sırasında gösterdikleri askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik başarılar şövalye tarikatlarının önemini ortaya koymaktadır.

¹ Thomas Asbridge, **Haçlı Seferleri**, Ekin Duru (çev.), Say Yayınları, İstanbul 2014, s. 53.

² Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Fikret İşıltan (çev.), Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 71-72.

Şövalyelik, Avrupa'nın köklü askeri birliklerini ifade eden bir kurumdur. Haçlı Seferleri'nin başlama sürecinde şövalyelik dinin (Kilise'nin) etkisi altına girerek örgütlenmiştir. Dinsel askeri tarikatlar olarak da kabul edilen şövalye tarikatları I.Haçlı Seferi döneminde tehlike altında bulunan kutsal topraklarla buranın Hristiyan halkını savunmak ve Kudüs'e giden Hristiyan hacıları korumak üzere ortaya çıkmıştır. Her biri profesyonel birer savaşçı olan şövalyeler bu tarikatlara katılarak kendilerini Hristiyanlığı korumaya adanmışlardır.³ Kurulan şövalye tarikatlarıyla birlikte Haçlı Seferlerinin önemli askeri, siyasi ve ekonomik olaylarından birçoğunu gerçekleştiren kurumlar olduğunu ve birçok önemli adımı attıklarını bilmekteyiz. Çalışmada, adı sık sık zikredilecek olan Templier ve Hospitalier şövalye tarikatlarının I., II., III., ve IV. Haçlı Seferleri'ndeki önemi ortaya konulmuştur.

2. Haçlı Seferleri ve Şövalye Tarikatları Hakkında Çalışmamızda Kullanılan Kaynaklar ve Çalışmalar

Haçlı Seferleri ile ilgili birçok yerli ve yabancı eser günümüzde oldukça fazladır. Birinci el kaynaklar bakımından da hakkında çok fazla bilgi edinmemizi sağlayan haçlı seferleri tarihinin aşamalarını özellikle çevirileriyapılmış olan eserler sayesinde öğrenmekteyiz. Orijinal adı “Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum”⁴ olan “Anonim Haçlı Tarihi” önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu eser yazıldığı dönemin yaşanan olayları hakkında geniş bilgiler içermektedir. Engin Alan tarafından Türkçeye çevrilmiş olup, 1095-1099 yılları arasında geçen olayları anlatılmıştır. Bizans imparatoru I. Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnena'nın yazmış olduğu “Alexiad”⁵ Birinci Haçlı Seferi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bizans Devleti'ni merkeze alan bu eser özellikle haçlıların İstanbul'a varışları ve sonrasındaki gelişmeler hakkında bilgi edinmemizi sağlayan önemli bir kaynaktır. “Ioannes Kinnamos'un Historia'sı”⁶ önemli Bizans kaynaklarından biri olup haçlı seferleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Eser, Işın

³ İsmail Güleç-Neslihan Demiriz, **Ortaçağ'da Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi**, Denizler Kitabevi, İstanbul 2015, s, 86.

⁴ **Anonim Haçlı Tarihi(Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum)**, Ergin Ayan (çev.), Selenge Yayınları, İstanbul 2013.

⁵ Anna Komnena, **Alexiad**, Bilge Umar (çev.), İnkılap Yayınevi, İstanbul.

⁶ **Ioannes Kinnamos'un Historia'sı**, Işın Demirkent (çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul 2001.

Demirkent tarafından yayına hazırlanarak dönemin tarihi ve haçlı seferleri hakkında başvuru yapabileceğimiz önemli kaynaklar arasında yerini alır. İbnü'l Kalânisi' nin "Şam Tarihine Zeyl"⁷ Müslüman-haçlı mücadeleleri için birinci elden bir kaynak niteliği taşımaktadır. İbn Bibi'nin "El-Evâmiru'l- Alâ'iyye fi'l Umûri'l-Alâiyye"⁸ adlı eserinde Haçlıların İznik kuşatmasından bahsedilmektedir. "Niketas Khoniates'in Historia'sı"⁹ da haçlılar hakkında önemli bilgiler vermektedir ve Işın Demirkent'in Türkçeye çevirisiyle bizlere kazandırılmıştır. "Urfalı Mateos'un Vekayinamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli"¹⁰ de haçlı seferlerinden bahsetmesi açısından önemli bir kaynaktır. Gregory Abu'l-Farac'ın (Bar Hebraeus) "Abu'l Farac Tarihi"¹¹ adlı eserinin ikinci cildi Haçlılara dair önemli bilgiler içermektedir. İbnü'l Esir'in "el-Kamil fi't-tarih"¹² adlı eseri de haçlı seferleri hakkında çok önemli bilgiler veren kaynaklardan bir tanesi olmuştur. Usame İbn Munkız'ın "Kitâb'ül İ'tibâr"¹³ (İbretler Kitabı) adlı eseri haçlı seferleri tarihi açısından önemli bilgiler taşımaktadır. Usame'nin, Selahaddin Eyyubi'ye en yakın kişilerden biri olması eserinin günümüz için değerini ortaya koymaktadır. Özellikle III. Haçlı Seferi ve devrinin büyük olaylarını anlatmıştır. Ülkemizde haçlı seferleri ile ilgili yapılan araştırmalarda birçok eser yazılmıştır ve bu konuda yeni eserler yazılmaya devam edilmektedir. Haçlı Seferlerine dair bilgi edinmemizi sağlayacak eserlerin başında Steven Runcimangelmektedir. Runciman'ın "Haçlı Seferleri Tarihi" adlı üç ciltlik eseri Fikret Işıltan tarafından Türkçeye çevrilerek dilimize kazandırılmıştır. Işın Demirkent'in, Ebru Altan'ın ve Birsal Küçüksipahioğlu'nun ortaya koydukları eserler, haçlı seferleri hakkında çok önemli ve değerli bilgiler vermektedir. Son zamanlarda Aydın Usta'nın haçlı seferleri ile alakalı eserleri de önem arz etmektedir ve takip edilmektedir. Haçlı seferleri tarihini baştan sona

⁷ İbn Kalanisi, **Şam Tarihine Zeyl**, Onur Özatağ (çev.), Kültür Yayınları, 2015.

⁸ İbn Bibi, **El-Evâmiru'l- Alâ'iyye fi'l Umûri'l-Alâiyye**, Mürsel Öztürk (çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

⁹ Işın Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması)**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2004.

¹⁰ **Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)**, Hrant D. Andreasyan (çev.), Notlar: Edouard Dulaurier-M. Halil Yınanç, 3. baskı, Ankara, 2000.

¹¹ Gregory Abu'l Farac, **Abu'l Farac Tarihi (Bar Hebraeus)**, Ömer Rıza Doğrul (çev.), C.2, S.2, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara, 1987.

¹² İbnü'l Esir, **el-Kamil fi't-tarih (İslam Tarihi)**, Abdülkerim Özyayın (çev.), C.X-XI, Bahar Yayınları, İstanbul, 1987.

¹³ Usame İbn Munkız, **İbretler Kitabı (Kitâb'ül İ'tibâr)**, Yusuf Ziya Cömert (çev.), Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2015.

inceleyen eserlerden Thomas Asbridge'in "Haçlı Seferleri" adlı eseri ve Claude Cahen'in "Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı" adlı eseri de oldukça önemlidir. Carole Hillenbrand'ın "Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri" adlı çalışması da başvurulacak önemli eserler arasında yerini alır. Haçlı seferleri hakkında çok önemli bilgiler barındıran bu eserlerin çoğunda "şövalye tarikatları"na dair bilgi bulmak mümkündür. Çalışmanın esasını oluşturan şövalye tarikatları ile ilgili kaynaklara baktığımızda; Ebru Altan'ın "Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlerinin Kuruluşu" adlı çalışmasında belirttiği üzere, bu konu hakkında bilgi veren iki ana kaynak vardır. Bu kaynaklardan biri Latin tarihçisi Willermus Tyrensis'e diğeri ise Antakya Yakubi Süryani patriği Mikhail'e aittir. Ramazan Şeşen'in yazmış olduğu Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde yer alan "Daviyye ve İsbitariyye" adlı madde de oldukça önem arz etmektedir. Piers Paul Read'in "Tapınak Şövalyeleri" adlı eseri, Malcolm Barber'ın "Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi" ile "Tapınak Şövalyelerinin Yargılanışı" adlı eserleri ve Regine Pernoud'un "Tapınak Şövalyeleri" kitabı şövalye tarikatlarını inceleyen önemli eserlerdendir.

Şövalyeliğin ortaya çıkışı Avrupa'daki çoğu araştırmacı tarafından farklı yaklaşımlarla ve farklı tarihi olaylara dayandırılarak anlatılmıştır. Şövalyelik kurumunun geçirmiş olduğu tarihi süreç, zaman içerisinde askeri şövalye tarikatlarının kurulmasına zemin hazırlamıştır. Ne zaman ortaya çıktığı tam bilinmeyen şövalyelik kurumunun zaman içerisinde Avrupa'ya özgü askeri bir yapı biçimi olabileceği görüşü önem kazanmıştır.¹⁴ Bu kurumun Roma dönemine kadar uzandığı bilgisini savunan araştırmacılar mevcuttur. Sözlük anlamı ata binen kişi olan Equestrian (süvari) kelimesi bazı yazarlar tarafından şövalyeliğin başlangıcı olarak ele alınmıştır. Eski Roma'da üç farklı sınıftan birinin Equestrianlar olduğu üzerinde durulmuştur.¹⁵ Şövalyelik kurumu Charlemagne Hanedanlığı'nın bitişi ve dolayısıyla feodalizm ile bağdaştırılmıştır.¹⁶ Haçlı seferlerinin başlangıç sürecinde kilisenin örgütlemesi ile kutsal topraklar için kâfir öldürmenin günahlardan arınma ve cennete giden en kısa yol olarak tabir edilmesi bunun şövalyeler tarafından benimsenmesine yol açmıştır. Şövalyelik, kilisenin

¹⁴ Güleç-Demiriz, 31.

¹⁵ Güleç-Demiriz, 34.

¹⁶ Güleç-Demiriz, 27-28.

yönetiminde kendilerini Hristiyanlığa adayan savaşçılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya tarihinde önemli bir yer tutan haçlı seferleri, şövalyelik kurumu içinde büyük bir öneme sahiptir. Şövalyelik, haçlı seferleri ile ilerleme kaydetmiştir. Haçlı seferlerinden önce henüz kuruma dönüşmemiş olan şövalyelik Avrupa'da çok az bir gelişme kaydetmiştir. İspanya ve Fransa'da şövalyeler ya lordlarına hizmet etmekte ya da Müslümanlara karşı savaşmaktaydı. Haçlı seferlerinden önce de şövalyelikten bahsedilmektedir fakat ona kurumsal bir kimlik veren kilisenin haçlı seferleri için getirdiği uygulamalar olmuştur.¹⁷

Şövalyeliğin geçirmiş olduğu uzun süreçler onların resmileşerek tarikatlaşmalarına kadar gitmiştir. İlerleyen süreçlerde şövalyelik askeri, siyasi ve ekonomik bir boyut kazanmıştır. Bahsedilen tarikatlardan ilki Templier Şövalye Tarikatı'dır. Templier'in kuruluş amacı haçlı seferlerinin zihniyetine paralellik göstermiş ve kuruluş amaçları yardım için olmuştur. Kutsal topraklardaki Hristiyan hacıları korumak için kurulan ve bu amaçla Kudüs'e kadar giden Templier şövalyeleri zamanla askeri bir yapıya dönüşmüşlerdir. Templier şövalyelerinin devamında kurulan bir başka tarikat ise Hospitalier Tarikatı'dır. Bu tarikat, tıpkı Templier tarikatı gibi yardım amacıyla kurulmuş olup kutsal topraklarda haçlı seferlerine katkı sağlamışlardır. Şövalye tarikatlarının gücü ülke sınırlarını aşmıştır. Başlangıçta haçlı devletlerini korumaya odaklanmışlarsa da giderek Avrupa'nın askeri, dini ve mali çıkarlarını gözetken konuma gelmişlerdir.¹⁸ Haçlı seferleri döneminde yazılan İslam eserlerinde adları farklı olarak anılan bu iki tarikatın askeri açıdan da büyük önemleri vardır.¹⁹ Seferler sırasında birçok kale yaptıkları ve birçok kaleyi aldıkları bilinmektedir. Onların askeri alanlardaki başarıları ekonomik güçlerini de beraberinde getirmiştir. III. Haçlı Seferleri sırasında Kıbrıs'ın Templier Tarikatına satılmış olduğunu bilmekteyiz.

III. Haçlı Seferinde Töton Şövalyeleri ve Aziz Lazarus Tarikatları da kurulmuştur. Onların ünü, Templier ve Hospitalier kadar yaygın olmasa da askeri ve dini sahada haçlı seferlerine katkı sağlamışlardır. Haçlı seferlerinde kurulan şövalye

¹⁷ Güleç-Demiriz, 77-78.

¹⁸ Güleç-Demiriz, 184-185-186.

¹⁹ Ramazan Şeşen, Daviyye ve İsbitariyye, DİA, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, C.9, 1994, 19.

tarikatlarına baktığımızda üzerinde durulacak olan en önemli şövalye tarikatları Templier ve Hospitalier şövalye tarikatlarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞÖVALYELİK KURUMU VE HAÇLI SEFERLERİ

1.1. Şövalyeliğin Avrupa’da Ortaya Çıkışı

Şövalye denildiğinde akla ilk ; kafası ile vücudu demir kıyafetler ve ağır silahlarla donanmış olan, ata binen ve usta bir şekilde kılıç kullanan savaşçı gelmektedir. Şövalyeler üzerine birçok edebi eser kaleme alınmış ve bu da şövalyelerin ününü artırmıştır. Tarihi olarak ele alındığında, şövalyelik terimi Ortaçağ ile özdeşleştirilmiştir ve bu dönemdeki kurumsal hale gelmiştir. Ortaçağ uygarlığının en önemli unsurlarından biri olan şövalyelik, aynı zamandason derece karmaşık bir sosyokültürel olgu özelliği taşımaktadır. Nitekim teknik, askeri, sosyal, siyasal, kurumsal ve dinsel birçok farklı etken binli yıllarda belirli şekilde bir araya gelmiştir ve şövalyeliğin başlıca özelliklerini oluşturmuştur.²⁰

İngilizcede “knight”, Fransızcada “chevalier”, Almancada “ritter” ve İspanyolcada “caballerro” kelimeleri ile ifade edilen şövalye terimi Latince “at” anlamına gelen “caballus” kelimesinden türetilmiştir. Köken itibari ile şövalye kelimesinin Latince ile olan başka bir bağlantısı da “miles” kelimesi ile olmuştur. Latince asker anlamına gelen bu kelime, Ortaçağ’da şövalyeleri tanımlamak için

²⁰ Umberto Eco, **Ortaçağ Katedraller-Şövalyeler-Şehirler**, Leyla Tonguç Basmacı (çev.), 3. Baskı, Alfa Yayınları, Eylül 2017, s. 185.

yaygın olarak kullanılmıştır. Miles kelimesi ilk defa Fransa’da 971 yılına ait olan bir belgede görülmüştür ve uzun süre düzensiz olarak kullanılmıştır.1030’lardan sonra şövalyeler için kullanılır olmuştur. Anglo-Sakson dilinde ilk başlarda genç erkekleri tanımlamak için kullanılan knight kelimesi Latince asker anlamına gelen miles’tan türemiş olup ilerleyen zamanlarda bir lorda yardım eden ya da hizmet eden gençleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır.²¹

Bir rivayete göre, şövalyelik tarihi insanın yaratılışından öncesine kadar gitmektedir. Büyük meleklerden Mikail bir kahraman olarak tasvir edilmiş ve yiğitliği hiçbir zaman aşılamayan ilk şövalye olarak görülmektedir.²² Şövalyelik askeri, sosyal, siyasi ve dinsel birçok farklı etkenin, onuncu yüzyılda bir araya gelmesiyle meydana çıkmıştır. Araştırmacılar, kimi askeri, kimi siyasi, kimi dini ve kimi de ekonomik yönlerden, farklı unsurları göz önünde bulundurarak şövalyelik hakkında farklı tarihler ileri sürmüşlerdir. Kurumsal olarak şövalyeliğin doğup geliştiği ve ortadan kalktığı zaman on birinci yüzyılın başları ile on dördüncü yüzyılın sonları ve on beşinci yüzyılın başlarına kadar geçen yaklaşık üç yüz elli – dört yüz yıllık bir süredir.²³ Zaman içerisinde şövalyelik birkaç kişiyi içine alan bir topluluk olmaktan çıkarak, sözü geçen bir kurum olmuştur. Toplum içerisinde önemli ve diğer sınıflardan bazı özel işaretlerle ayrılan bir sınıf haline gelmiştir. Şövalyelik kurumu ile bağlantılı olarak rastlanılan söylemlerden birisi de cesurlukları, kahramanlıkları ve yaptıkları işler ile tanınmış olan dokuz kişidir. “Nine Worthies” olarak bilinen “Dokuz Saygıdeğer Kişi / Kahraman” kavramı ilk kez Jacques de Longuyon tarafından kaleme alınan “Voeux du paon/The Vowsof the Peacock” (1312) adlı eserde geçmektedir. Adı geçen bu kişilerden üçü Pagan (Büyük İskender, Hektor ve Julius Caesar), üçü Yahudi (Joshua, Judas Maccabeus, Davud) ve üçü de Hristiyandır (Arthur, Charlemagne, Godefroi de Bouillon). Avrupa’da şövalyelik kurumunun kurulması genel anlamda Charlemagne’a²⁴

²¹Güleç-Demiriz, 14.

²²Güleç-Demiriz, 23.

²³Güleç-Demiriz, 23.

²⁴Charlemagne, Karolenjiyen Hanedanlığı’nın en ünlü kralıdır. Dedesi Karl Martel, Müslümanlara karşı kazandığı zaferlerle ünlüdür. Martel’in oğlu Pippin, 751 yılında Merovenjiyen Hanedanlığını ortadan kaldırarak Frank Krallığı’nı(Karolenjiyen Hanedanlığı) kurmuştur.Müslümanlarla yaptığı savaşlarda Arapları İspanya’ya doğru çekilmeye zorlamıştır. Onun 768’de ölümü üzerine oğlu Charlemagne Frank Devleti’nin en güçlü kralı olmuştur. Büyük Şarlman lakabıyla tanınmıştır. Ayrıca Papa, Charlemagne’ye taç giydirerek onu Bizans İmparatoru ile aynı yetkilerle donatmıştır. (Bkz: Franklar, Demirkent, DİA, 1996: 173-174; Eroğlu-Aydın, 2007: 161).

atfedilmiştir ve bu görüş, aralarında sözü geçen ve tanınmış kişilerin de yer aldığı pek çokları tarafından desteklenmiştir. Bununla birlikte Charlemagne'ın hükümdarlığı dönemine ait anlatılar dışında çok fazla gerçek kayıt mevcut değildir.²⁵

1.1.1. Feodalite ve Şövalyelik

Feodalite, Ortaçağ Avrupa'sında gelişen yönetsel ve toplumsal olaylar sonucunda ortaya çıkan bir kurumdur. Feodalizm, toprak sahipliğine dayalı bir yönetim biçimi olup, bir toplum yapısı ve bir ekonomik rejim olarak tanımlanmıştır. Feodalite, merkezi iktidarın olmadığı, karışıklıkların ve güvensizliklerin var olduğu; ticaretin neredeyse durduğu, kent yaşamının önemsiz hale geldiği bir ortamda ortaya çıkmıştır.²⁶

Aynı çağın kurumları olarak kabul edilen feodalite ve şövalyelik arasında sıkı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Feodalite askeri prensipler üzerine kurulmuş sosyal bir kurumken; şövalyelik, başlangıçta toprak ya da mal varlığı bakımından zengin olmayan savaşçı özellikleri ve fiziksel üstünlükleri ile ön plana çıkmış olan bir kurumdur. Şövalyeler bazen bireysel bazen de bir lorda bağlı olarak yeteneklerini sergilemişlerdir.²⁷ On birinci yüzyılın başında, Batı'da nüfus az, köylüler yoksul ve derebeylerine bağlıdır. Para dolaşım hızı yoktur, kültür saraylarda ve manastırlarda sıkışık kalmıştır. Güç darmadağın olmuştur, toplumsal ilişkilerde hırpalayıcılık öne çıkmıştır fakat bin yılından sonra, büyük istilalar durmuş ve nüfus artmıştır. Çok daha iyi aletler edinen köylüler dar topraklarını tarıma elverişli hale getirerek, tarım üretimini arttırmışlardır. Köylü sınıfı üretimin artması sayesinde ihtiyaç fazlası ürün elde etmiştir. Besin daha bol olduğu için, kıtlık ve salgın azalmıştır. Kentler kalabalıklaşmış köylülerden farklılaşmaya başlamıştır. Bununla birlikte, Doğu'daki zengin kentlerle karşılaştırılacak durumda değildir. En kalabalık kentlerin nüfusları bile on bini geçmez haldedir. İstilalar yüzünden kralın gücünün zayıfladığı bir süreçte; yerel olarak, küçük derebeyleri ortaya çıkmış, bu derebeyleri sözde kralın temsilcileri olmuşlardır ve kendilerine

²⁵ Güleç-Demiriz, 31-32 ve 44.

²⁶ Pınar Ülgen, Ortaçağ Avrupa'sında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış, **Mukaddime**, S.1, 2010, s. 3-4 ve 5.

²⁷ Güleç-Demiriz, 89-90-91.

kral adına söz hakkı, yönetme, yargılama ve cezalandırma gücü verilmiştir. Ancak ahşap şatolarında kendilerini gerçek efendiler ve topraklarının savunucuları durumuna sokmuşlardır. Bunun yanında savaş sanatında da birtakım değişiklikler olmuştur. Zırh giyip tolga takan derebeyleri; gerek savunmaya, gerekse saldırıya yönelik gereçlerini geliştirmişlerdir. Savaşçılık mesleğine dâhil olmak için küçük yaşlardan başlayarak eğitilmek, gerekli olan malzemeleri alabilmek için de zengin olmak gerekmektedir. Köylü sınıfı bu yüzden, uzun süre boyunca, yalnızca emek isteyen işlerle uğraşmak durumunda kalmıştır. On birinci yüzyılda, bu derebeyleriyle etrafındakiler en sonunda “milite” (asker) daha doğrusu şövalye adıyla tanımlanmışlardır. Toplumsal hiyerarşinin en tepesinde, ayrıcalıklarıyla, davranışlarıyla, düşünme biçimleriyle başkalarından ayrılmışlardır. Kadınların bulunmadığı bir erkek toplumu ve bir kalıtıcı sınıf oluşturmuşlardır. Değerlerini yüreklilik ve güç olarak kabul edip, okuma yazma bilmemeyi yeğlemişlerdir; çünkü zihnin eğitilmesinin insanı yozlaştırdığına inanmışlardır. Şövalyeler “bataille” adı verilen büyük birlikler halinde savaşmışlardır.²⁸ 732 yılında başlayan şövalyelere toprak dağıtılması, Frank İmparatorluğu döneminde yaygınlaşarak, idari sistemin bir parçası haline gelmiştir.²⁹ On birinci yüzyılın başlarından itibaren feodal düzenin göze çarpan en önemli sosyal sınıflarından birisi şövalyelik olmuştur. Şövalyeler, kendilerine ait şato ve kalelere sahip olmuşlardır. Feodal toplumda şato; güç, ayrıcalık, mevki ve bir kültür merkezi olmuştur. Askeri seferler ve savaşla ilgili işlerin hayata geçirildiği bir yerdir.³⁰

Fief, başlangıçta anlamı farklı olmakla birlikte zaman içerisinde şövalyelerin maaşı olarak tarif edilmiştir. Bu ücret her zaman nakit olarak ödenmemekte; şövalyelerin ihtiyacı olan silah, zırh, at ve elbise olmak üzere hayatını sürdürmesine ve işini yapmasına yardımcı olacak araç-gereçlerin temin edilmesi şeklinde ödenmiştir. Birden fazla çeşidi olduğu için şövalyelerin geçim kaynakları da farklılaşmıştır. Ortaçağ ve feodal toplumun bir parçası olarak şövalyeler her şeyden önce bir senyörün veya baronun adamı olmuşlardır. Özellikle Charlamagne’dan sonra merkezi hükümetler zayıflayınca, yerel krallıklar

²⁸ George Tate, **Haçlı Seferleri Zamanında Doğu**, Orçun Türkay (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015, s. 28-29 ve 30.

²⁹ Esra Banu Sipahi-Segâh Tekin, Kent-Yönetim-Din-Siyaset ve Düşünce Bağlamında Ortaçağ Avrupasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme, **Tarih Okulu Dergisi**, S.17, s.196.

³⁰ Ülgen, 7.

güçlenmeye başlamış ve bu krallıklara bağlı lordlar, senyörler, baronlar ayrı bir güç haline gelmişlerdir. Güçlerini korumak ve daha da güçlenmek isteyen bu zengin sınıfı, kendilerini koruyacak adamlar istihdam etmek zorunda kalmışlardır ve bunun için de özel savaşçılardan oluşan küçük birlikler kurmaya başlamışlardır. Kralların büyük senyörlerden kendi orduları için asker temin etmelerini istemeleri şövalyelerin istihdam edilmelerinin de önünü açmıştır. Ücretlendirmeleri senyörlere bağlı olduğu için standart ücretlendirme sisteminin olmaması nedeniyle, senyörlerin zenginliği bunu belirleyen bir etken olmuştur. İzlenen yollardan biri de senyörlerin, şövalyelere topraklarının bir kısmının işletmesini ve gelirini vermesidir. Böylece şövalye kendi geçimini sağlamış ve gerektiğinde de askeri güç olarak senyörüyle birlikte sefere katılmıştır.³¹

Senyörler, şatolarının büyüklüklerine ve zenginliklerine göre değişen bu savaşçı grubuna kendilerini korumaları karşılığında bir şeyler vaat etmek zorunda kalmıştır. Bu da iki türlü olmuştur. İlki geçimini temin etmek, ikincisi ise ona bir toprak vererek gelirini bırakmaktır. Şövalyeleri sadece senyörler beslememiştir, kiliselere de böyle bir görev verilmiştir. Ancak bu savaşçıgüruh, kilise ve çevresinde olması gereken sükûneti muhafaza etme konusunda sorun çıkarmışlardır ve kiliseyi arayışa itmişlerdir. Çözüm, şövalyeleri kilisede beslemek yerine, kiliseye ait toprakların gelirini işletmesinin onlara verilmesi olmuştur. Böylece hem gürültü uzaklaştırılmış hem de şövalyelerin talepleri sona ermiştir. Şatolardan ayrılmalarının nedeni ise farklıdır. Her biri aynı zamanda bir soylu olan şövalyeler uzun zaman senyörlerin yanında kalmak yerine daha rahat hareket edecekleri ve prestijlerine uygun bir yaşam sürecekleri bir ortama ihtiyaç duymuşlardır. Böylece kendilerine tahsis edilmiş topraklarda istedikleri bu imkânı bulmuşlardır. Düzenli gelirlerinin dışında şövalyelerin bir diğer gelir kaynağı ise katıldıkları savaşlardan sonra paylarına düşen ganimetlerdir.³²

Herhangi bir senyöre bağlı olmadığı için düzenli bir gelirden yoksun kalan gezgin şövalyeler için ise geçim yolu, bir savaşta belli bir süre, belli bir miktar para için savaşmaktır. Eğer ölmez ise savaş kazanıldığında ganimetten de pay alırlardı. Savaşların şövalyeler için önemli bir tarafı kendilerinin gerekli olduklarının

³¹ Güleç-Demiriz, 91-92.

³² Güleç-Demiriz, 92-93.

farkına varılmasıdır. Şövalyelerin kendileri için daha iyi savaşmasını isteyen senyörler cömert davranmışlardır. Yararlılık gösteren şövalyelerin aldıkları pay daha büyüktür. Şövalyelerin bir diğer gelir kaynakları katıldıkları turnuvalar ve burada kazandıkları ödüller olmuştur.³³

Şövalyelik başlangıçta açık bir sınıf gibi görünse de, on üçüncü yüzyılda aristokrasi tarafından tamamıyla devralınmıştır ve katılım sadece bu sınıfın üyeleriyle sınırlı kalmıştır.³⁴ Hizmetleri sayesinde toplum içinde yükselmeyi başaran şövalyelerden oluşan yeni bir askeri seçkinler grubu ortaya çıkmıştır.³⁵

1.1.2. Kilise ve Şövalyelik

Şövalyeler, yoksulluk ve sadakat yemini eden ve kışla olarak kullanılan bir manastır içerisinde “monastik” bir yaşam süren; Hz. İsa’nın düşmanlarına karşı savaşan soylular olarak kimlik kazanmıştır. Şövalyeler, manastır içerisinde dini hizmetlerini yerine getirirken bir keşiş, manastır dışında oldukları zaman ise disiplinli birer asker olmuşlardır. Haçlı seferleri döneminde, kilisenin hizmetine girmiş olan şövalyeler; savaşı, kurtuluşun bir aracı olarak görmüş ve kendilerine karşı savaşanların, Hz. İsa ile savaştığına inanmışlardır. Onlar, Batı Avrupa tarihine şövalyelik ve monastik hareketin kaynaştığı önemli bir boyut kazandırmışlardır.³⁶. Başlangıçta kilise şövalyeliğe çok olumlu bakmazken zamanla amacını gerçekleştirmek için onu kilise çatısı altına almış ve dinselleştirmeye çalışmıştır ve bunda da kısmen başarılı olmuştur. Kilise ile şövalyelik arasındaki sıkı ilişki şövalyeliğin her anında kendini göstermiştir. Bir şövalye, eğitimini tamamladıktan ve şövalyelik töreniyle şövalye olduktan sonra, kalan ömrünü kiliseye karşı gelmeden yaşamıştır. Aralarında belli bir eğitime sahip olan baron ve şövalyelerden kilisede üst düzey rahip olarak hizmet edenler

³³ Güleç-Demiriz, 93.

³⁴ Eco, 188.

³⁵ Umberto Eco, **Ortaçağ Barbarlar-Hristiyanlar-Müslümanlar**, Leyla Tonguç Basmacı (çev.), 5.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2017, s. 304.

³⁶ Ejdan Sadrazam, **Kilise-Şövalye ve Monastik Hareket: Tarihsel Bir Buluşma Dini-Şövalye Düzenlerinin Oluşumu**, Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul 2002, s.1.

de olmuştur.³⁷ Kilisedeki din adamları kimi dönemlerde, savaşılmamasını yasaklayan “Tanrı barışı”nı gündeme getirmişlerdir. Bu değişim isteği en çok keşiş sınıfında kendini göstermiştir.” Grandmont, Chartreuse, Premontre” ve özellikle “Cistercium” gibi yeni tarikatlar kurulmuştur. Ancak, kilise savaşa engel olamadığı için, onu Hristiyanlaştırmış ve şövalyeliğe dinsel bir etki katmaya çalışmıştır. Şövalye, kilisenin mensupları ile mallarını, zayıfları, yoksulları, dul ve yetimleri Tanrı adına korumuştur ve en önemli görevi ise kâfirlerle savaşmaktır.³⁸ Başlangıçtaki Hristiyan-şövalye anlayışı (950 yılına kadar giden eski bir duaya göre) şöyledir; şövalye, kılıcını asla birilerini haksız yere yaralamak için değil de daima adil ve haklı olanı savunmak için kullanan savaşçı olarak kabul edilmiştir. Ancak Haçlı Seferleri bu anlayışı dini-askeri-savaşçı şövalye konumuna taşımıştır. Böylece Hristiyan aleminde silahlı meşru müdafaaın caiz olduğu vurgulanmıştır.³⁹

Kilise ile şövalyelik arasındaki bağı en çarpıcı şekilde tanımlamış olan “Gautier” , şövalye adayının uzun ve zor bir eğitimden geçtikten sonra hak ettiği ünvanı alması için düzenlenen töreni “sekizinci sakrament”⁴⁰ olarak tanımlamıştır. ClermontKonsili’nidini boyutu kadar sosyal boyutu ile de ele almak gerekmektedir. Haçlı Seferine karar verilmesi bakımından dini boyutu daha ön plana çıkmış olsa da on birinci yüzyılda değişmeye başlayan dini yeniliklere ön ayaklık eden “Tanrının Barışı”⁴¹ ile olan bağlantısının sosyal yaşamı etkilemesi

³⁷ Güleç-Demiriz, 71.

³⁸ Tate, 30-31.

³⁹ W. Montgomery Watt, **İslam’ın Ortaçağ Avrupası Üzerindeki Etkisi**, Ümit Hüsrev Yolsal (çev.), 1. Baskı, Bilge Su Yayınları, Ankara 2013, s.80-81.

⁴⁰ Sakrament, Latince de and, yemin, bağ anlamında sacramentumdan gelen sacrament “dini ayin” demektir. II. Vatikan Konsili’nin “Kutsal İbadetler Yasası’nda sakramentlerin amacının insanı kutsallaştırmak olduğu açıklanmıştır. Sakramentler, bizzat Hz. İsa tarafından tesis edilen kurumlara ve onun yaşamış olduğu tecrübelerle kilise aracılığıyla katılmak anlamına gelir ve iman etmenin işareti sayılır. Ortodoks ve Katoliklere göre sakramentlerin sayısı yedidir: Vaftiz, Evharistiya, kuvvetlendirme, evlilik töreni, ruhbanlık sırrı, günah itirafı ve tövbe, hasta yağı. Protestanlıkta ise sadece Evharistiya kabul edilir. Öte yandan kilise tarafından bazı manevi kazançlar sağlamak amacıyla belirlenen ve “sakramental” adı verilen, yukarıdakilere göre daha düşük derecedeki kutsal eylemler de vardır. Özellikle Katolik kilisesinde önem taşıyan sakramentallerin başında kutsama, dua etme ve ölümle ilgili törenler gelmektedir (Bkz: Hristiyanlık, Aydın, DİA, 1998: 349).

⁴¹ Tanrı Barışı, haçlı seferlerinin ortaya çıkmasında etkili, dini ve askeri yönleri olan bir müessesedir. Kilise tarafından belirlenen ve Batı Avrupa’nın tamamına yayılan “Tanrı’nın Barışı” amaç olarak ele alındığında din adamları ve fakirler başta olmak üzere bazı kişileri, kilise ve kiliseye ait mülkleri, fakirlerin geçim kaynağı olan her türlü malı özel koruma altına almak göze çarpan ilk detay olmuştur. Şövalyeliğin temelinde ezilen ve zulüm gören kişilere yardım etmek olduğu ve şövalyelerin eğitim süreçlerinde her daim dini kurallar çerçevesinde hareket edildiği göz önüne alındığında, şövalyelik

bakımından önemlidir. Şövalyelik kurumunun ortaya çıktığı kabul edilen Karolenj Hanedanlığı sonrası devirde olduğu gibi, kargaşa ve zulümün arttığı, güçlü ve zengin olanın güçsüz ve dolayısıyla da fakir olanı her türlü sömürdüğü bu dönemde; kilise, gerek toplum içerisindeki belirsizlik ve kargaşa, gerekse Müslüman saldırıları yüzünden çaresiz kalmıştır. Alınabilecek önlemlerin birbiri ile çatışması ise durumu daha da zorlaştırmıştır. Kilisenin ve buna bağlı olarak da dini unsurların şövalyelerin eğitimlerinde önemli bir rol oynamasının bir diğer sebebi de Ortaçağ'ın karanlık ve karmaşık dönemlerinde, herhangi bir kural olmaksızın savaşılan şövalyeleri belli bir hizaya getirmektir. Dini yaptırımlar ve sınırlılıklar ile verilen eğitim bunu kısmen de olsa kolaylaştırmaktadır. Genel anlamda, uygulandığı zaman itibari ile önemli derecede başarıya ulaşmış olan bu yöntem biçimi, aynı zamanda Müslümanların hızlı ve etkili bir şekilde Avrupa'ya yayılmalarını önlemek amacıyla kullanılmıştır. Girişilen haçlı seferlerinde önemli başarılar elde edilmesine de katkı sağlamıştır.⁴² Kilise, on birinci ve on ikinci yüzyıl arasında “adoubement”⁴³ töreninde savaş işlevini kutsallaştırmıştır. Ayrıca şövalyeleri ahlaki bir simge olan “Athleta Christi” ye (İsa'nın Savunucusu) dönüştürmeyi sağlayan, arınma amaçlı yıkanma ve dua nöbeti gibi bütünleştirici hareketleri başlatmıştır.⁴⁴

1.2. Haçlı Seferleri

Haçlı Seferleri, genel manada 1096'dan, Latin Hristiyanlarının Doğu'daki son merkezleri olan Akka'dan çıkarıldıkları 1291'e kadar olan yaklaşık iki yüz yıllık bir devreyi içermektedir. Dönemin İslam tarihi kaynaklarında Franklar adıyla anılan haçlılar; Osmanlı kaynaklarında “Croisades” kelimesinin karşılığı olan “Ehl-i Salip” olarak geçmektedir. Araplar ise haçlılara “Salibiyyûn” demişlerdir. Haçlı Seferlerine katılanlar, elbiselerinde bulunan haç işareti dolayısıyla, bu şekilde isimlendirilmişlerdir.⁴⁵ Haçlı Seferleri, 1095 yılında Fransa'nın Clermont

kurumu ile Tanrı'nın Barışı arasındaki bağlantı daha net bir şekilde anlaşılabilir. (Bkz: Kırpık, 2007: 81; Güleç-Demiriz, 2015: 81-82).

⁴² Güleç-Demiriz, 75-76.

⁴³ Adoubement, şövalyeliğe kabul edilenlerin kılıç-zırh kuşandıkları törendir. (Bkz: Bloch, 1983:389); senyörün oğlunun silah kuşanması. (Bkz: İngilizce ve Fransızcadan Türkçeye Anayasa Hukuku Terimleri Sözlüğü, 2011:987).

⁴⁴ Eco, Ortaçağ Katedralleri- Şövalyeler-Şehirler, 187.

⁴⁵ Nesimi Yazıcı, **İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi**, 13. Basım, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2015, s. 279.

kasabasında Papa II. Urbanus'un önderliğinde (ClermontKonsili 18-28 Kasım 1095) başlatılan geniş çaplı seferlerdir. Batı Avrupa Hristiyanlarının başta Kudüs olmak üzere Hristiyanlar için kutsal sayılan bölgeleri koruma altına almak istemelerinin yön verdiği harekât dizisinde amaç, kutsal toprakları kâfir olarak adlandırdıkları Müslümanların elinden almaktır.⁴⁶ Amaçlarının kutsal saydıkları Kudüs şehrini almak olduğunu iddia eden haçlıların görünen sebepleri bu olmuş olsa da asıl sebep, Batı Hristiyan dünyasının, Doğu'nun zenginliklerini ele geçirmek ve Doğu'yu tamamen hâkimiyet altına almak istemesi olmuştur. Ortaya çıkan bu haçlı ateşinin halka maliyeti ise iki yüz yıl boyunca devam eden sekiz ayrı sefer olmuştur. Bu seferler öyle bir raddeye varmıştır ki; IV. Haçlı Seferi'nde Fransa'nın Marsilya şehrinden Kudüs'e doğru yola çıkan Hristiyan çocukların yollarda esir olmalarına ve kötü koşullardan ölmelerine de neden olmuştur. Bunlara rağmen haçlılar, maddi açıdan yıkım ve zarardan başka bir şey elde edememişlerdir. Ancak bildiklerini sandıklarının ötesinde var olan İslam medeniyeti ile karşılaşmaları maddi kayıplarını fazlasıyla telafi etmelerine de yol açmıştır.⁴⁷ Haçlı seferlerinin doğuşunda, Ortaçağ Avrupa toplumunu zorlayan siyasi, sosyal ve ekonomik nedenler vardır. Öyle ki, haçlı seferlerinin ortaya çıktığı süreçte Avrupa bu sıkıntılarla uğraşmaktadır. Doğu'ya yapılacak olan bir seferin bütün bu zorlukları ortadan kaldırılacağına inanılmış ve bu düşünce topluma bilhassa dini motifler kullanılarak benimsetilmeye çalışılmıştır.⁴⁸

On birinci yüzyılın sonunda, Akdeniz bölgesi; İslam âlemi, Bizans İmparatorluğu ve Batı Hristiyanlığı arasında bölünmüştür. Doğu, köklü ve parlak bir uygarlığın merkeziyken, Batı istilaların ve ekonomik gerilemenin yol açtığı barbarlıktan yeni kurtulmuştur.⁴⁹ Haçlı Seferleri, Doğu ile Batı'nın olduğu kadar, iki dinin karşı karşıya geldiği dünya tarihinin en önemli siyasi olaylardan bir

⁴⁶Runciman, C.1, 84-85; Işın Demirkent, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Dünya Yayınları, İstanbul 2007, s. 7-8; Thomas Asbridge, 54; Mike Paine, **Haçlı Seferleri**, Cumhuriyet Atay (çev.), Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011, s. 24-25; George Tate, 31-32; Claude Cahen, **Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı**, Mustafa Daş (çev.), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016, s. 94-95; Carole Hillenbrand, **Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri**, Nurettin Elhüseyni (çev.), Alfa Yayınları, İstanbul 2015, s. 27; Aydın Usta, **Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016, s. 54-55.

⁴⁷ Abdülhüseyn Zerrinkub, **İslam Medeniyeti Mucizesi**, Abuzer Dişkaya (çev.), Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009 İstanbul, s. 34-35.

⁴⁸ Işın Demirkent, Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri, **Tarih Dergisi**, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı, S.35, İstanbul 1994, s.66.

⁴⁹ Tate, 15.

tanesisidir. Seferlerin süresi, 1071 Malazgirt Savaşı sonrasında Bizans İmparatoru VII. Mikhail'in Türklere karşı Avrupa'dan destek arayışıyla başlayan ve 1291 yılında Memluk sultanı el Eşref Halil'in Akka'yı fethiyle sona erecek iki yüz yılı aşkın uzun bir periyodu kapsamaktadır. Bu dönem içinde cereyan eden olayların gelişiminde birbirinden farklı, zamana ve şartlara göre değişiklikgösteren birçok etken rol oynamıştır. Bunlar arasında, siyaset sahnesinde yaşanan politik ilişkiler, ittifaklar, düşmanlıklar ve çekişmeler, ekonomik zorluklar, olumlu olumsuz birtakım sosyal gelişmeler ile mevcut ortamın meydana getirdiği şekillendirmelerin ön plana çıktığı görülmektedir.⁵⁰

1.2.1.Haçlı Seferlerinin Nedenleri

Haçlı Seferleri öncesi Doğu dünyasında, Hz. Muhammed'in ölümüyle, Müslümanların elindeki tüm topraklar dini ve siyasi bir önderin yetkisi altında birleşmiştir ve bu önder halifedir. Halifeler devrinde başlayan fetihler ve yayılma politikası, Emeviler ve Abbasiler döneminde gücünün doruğuna ulaştıktan sonra siyasal açıdan uzun bir gerileme sürecine girmiştir. Gözü pek denizciler olan Müslümanlar uluslararası ticarete yüksek bir çap ve yoğunluk kazandırmışlardır. Yeni topraklar keşfedip, düzenli olarak Hindistan'a ve Çin'e kadargitmişlerdir. İrmaklar üstünde ya da kervanlarla yapılan anakara alışverişleri de bir o kadar önemli olmuştur. İslam âlemi, Bizans'ın yanı sıra, az gelişmiş Batı'yla, Uzakdoğu ve Kuzey Avrupa'yla Afrika arasındaki ticaret zincirinin en önemli halkasını oluşturmuştur.⁵¹ Dokuzuncu ve onuncu yüzyıllar arasında Uzakdoğu ve Ortadoğu arasındaki ilişkilerin merkezi Bağdat olmuştur. Oraya da İran körfezi üzerinden ulaşılmakta ve buradan da ticari mallar, Suriye limanlarına ve özellikle de bir diğer büyük başkent İstanbul'a varmaktadır.⁵² On birinci yüzyılda İslam'ın Hristiyan Batı için oluşturduğu tehdidi değerlendirmek gerekmektedir. Bir anlamda, Müslümanlar Avrupa'nın sınırlarını zorlamışlardır. Doğuda küçük Asya kuşaklar boyu İslam ile Bizans İmparatorluğu arasında bir savaş alanı olmuştur. İslam orduları birçok kez Hristiyanlığın en büyük başkenti İstanbul'u fethetmeye

⁵⁰ Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 31.

⁵¹ Tate, 17.

⁵² Cahen, 24.

kalkışmışlardır.⁵³ Araplar (Abbasiler) içerisinde büyük güç haline gelen Türk devlet ve kavimleri, Bizans'ın Balkanlardaki toprakları için sürekli bir baskı unsuru olmuştur. Büyük Selçuklu Devleti 1040 senesinde, Gaznelilere karşı kazanılan Dandanakan Zaferi sonrasında kurulmuş ve yayılma sahası olarak batıyı tercih etmişlerdir. Bu devletin kurulmasıyla birlikte on birinci yüzyılın başlarından itibaren Anadolu'daki Bizans topraklarına karşı sürdürülen düzensiz Türkmen akınları, belli bir plan ve program çerçevesinde gerçekleşmeye başlamıştır. Nitekim Türkmenlerin Anadolu'da gerçekleştirdikleri harekâtları Selçuklu ordusu tarafından yapılan seferler takip etmiştir. Bizanslıların bu akınların önünü kesmek için yaptığı ilk önemli deneme 1048'de Hasankale (Pasinler)'de büyük bir mağlubiyetle sonuçlanmıştır. Pasinler'de uğranılan yenilgi, Bizans'ın Türk akınlarını durdurmak için çok daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğine de işaret etmiştir. Romanos Diogenes'in 1071 yılında Büyük Selçuklu Hükümdarı Alparslan karşısında durabilecek bir gücünün kalmadığı anlaşılmıştır. Malazgirt'te kazanılan zaferi takip eden kısa süre içerisinde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Türk devlet ve beylikleri kurulmuştur. Anadolu'daki Türk hâkimiyeti gün geçtikçe daha belirgin hale gelirken, Bizans'ta sürmekte olan taht kavgaları I. Aleksios Komnenos'un 1081 senesinde hükümdarlığını ilan etmesiyle son bulmuştur.⁵⁴ Haçlı hareketi on birinci yüzyılda doğduğunda, hiç şüphesiz İslam ile Hristiyanlık arasındaki uzun süreli mücadele geleneğine dayanmaktadır. Ancak, Müslüman saldırılarının Hristiyan taraf için oluşturabileceği tehlikelerle ilgisi yoktur. Bu hareket aslında Avrupa ve Batı dünyasının demografik, ekonomik ve toplumsal açıdan genel canlanma döneminin Akdeniz dünyasına yansıma süreci içerisinde yer almaktadır. Pisalı tüccarlar I. Haçlı seferinden sonra Suriye, Lübnan, Filistin, Kudüs, Kayserya ve Mısır'ın farklı merkezlerine yerleşmiş; 1111'de ise İstanbul'da önemli ticari imtiyazlar elde etmişlerdir.⁵⁵

Geç Orta Çağ'da Batı uygarlığı gelişme ve yayılma sinyalleri vermeye başlamıştır. Kentleşme zamanla hız kazanmış, kasaba ve kentlerde nüfus artışı paraya dayalı bir ekonominin gelişmesini ve canlanmasını sağlamıştır. Uzak ülkelerle deniz ticaretini canlandıran topluluklar arasında başı çekenler; Amalfi,

⁵³ Asbridge, 47.

⁵⁴ Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 39- 45 ve 46.

⁵⁵ Eco, Ortaçağ Katedraller-Şövalyeler-Şehirler, 44-49 ve 50.

Pisa, Cenova ve Venedik'te yaşayan İtalyan tüccarlar olmuştur. Diğerleri büyük askeri zaferler kazanmıştır. Özellikle Kuzey Fransa'da Normanlar, on birinci yüzyılın ortalarında büyük hareketlilik göstermişlerdir. Anglo-Saksonlar İngiltere'yi sömürgeleştirmişlerdir. Güney İtalya ve Sicilya'yı Bizanslıların ve Kuzey Afrikalı Arapların elinden almışlardır. Bu arada İberya'da birkaç krallık sınırlarını güneye doğru zorlamaya, topraklarını İspanya'daki Müslümanlardan geri almaya başlamışlardır. Batı Avrupalılar gözlerini Ortaçağ'daki eski ufuklarının ötesine dikerken, ticaret ve fetihler onların daha geniş bir dünya ile Akdeniz'deki büyük uygarlıklarla, Bizans İmparatorluğu ve yaygın Arap-İslam dünyası ile daha yakın ilişkiye girmesini sağlamıştır. Uzun süredir var olan bu süper güçler tarihsel zenginlik, kültür ve askeri güç merkezleriydiler. Bu yüzden onlar Batı için barbar bir bataklıktan başka bir şey olmamıştır. Bu uzak ülkelerde yaşayan milletler onlar için yabancı kabileler olarak kabul görmüştür. İyi birer savaşçı olarak tanımladıkları Müslümanları temelde kuru kalabalık olarak tarif etmişlerdir ve bu yüzden de Müslümanlar onlar için bir tehdit unsuru olmamıştır. Haçlı Seferleri bu inancı altüst etmiştir ve buna benzer birtakım önyargıları ise doğrulamıştır.⁵⁶

1.2.2. Clermont Konsili ve Pierre l'Hermitte

On birinci yüzyıl sonlarında Türk dünyasının içine düştüğü kargaşa ortamından faydalanarak Anadolu ile birlikte bütün Yakındoğu'yu hâkimiyet altına almak için sahneye konan haçlı seferleri hareketi, Papa II. Urbanus'un Clermont Konsili'nde, dini motifleri ön plana alarak yaptığı çağrı ile resmen başlamıştır.⁵⁷ 1095 yılının Kasım ayı sonlarında bir sabah Papa II. Urbanus, Avrupa'nın tarihini değiştirecek bir vaaz vermiştir. Ateşli sözleri, Fransa'nın güneyindeki Clermont kasabasının dışındaki ufak bir alanda toplanmış olan kalabalığı dehşete düşürmüştür. Bunu izleyen aylarda konuşması tüm Batı'da yankılanarak yüzyıllar boyu sürecek olan kutsal bir savaşın tetikleyicisi olmuştur.⁵⁸

⁵⁶ Asbridge, 29-30.

⁵⁷ Ebru Altan, Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş (1097-1190), **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, S.47, İstanbul 2008, s.76.

⁵⁸ Asbridge, 53.

Anadolu'daki Türk varlığının Bizans'ı ciddi şekilde tehdit ettiği bir dönemde, Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos, henüz bu mücadeleler sürdüğü sırada askeri gücünü arttırmak için Batı'dan (papalıktan) paralı asker isteğinde bulunmuştur. Anadolu'da I. Süleyman Şah'ın 1086 yılındaki ölümünden sonra Türk beyleri arasındaki anlaşmazlıklar yüzünden hâkimiyet bölünmüştür. Melikşah'ın vefatının ardından da Büyük Selçuklu Devleti içindeki otorite boşluğu ve iktidarı ele geçirmek için hanedan mensupları arasında başlayan mücadeleler Türk dünyasını zor duruma sokmuştur. Bu sebeple Bizans imparatoru, güçlü ordularla yapılacak birkaç seferin, Anadolu'daki Türk gücünü tamamen kıracağını düşünmüştür.⁵⁹ Türk dünyasında çıkan kargaşadan faydalanıp Anadolu'yu geri almak fırsatının doğduğunu düşünen imparator, böyle bir mücadeleye girişmek için ordusunu kuvvetlendirmeyi gerekli görerek; Batı'dan paralı asker temin etmek yoluna gitmiştir. Papa II. Urbanus'dan bu konuda yardım istemiştir.⁶⁰ İmparator Aleksios'un birelçi heyeti, 1090'da Urbanus'u ziyaret ederek dostane selamlar götürmüşlerdir.⁶¹ I. Aleksios, papalık ile siyasi ilişkilerini geliştirmenin, isteklerine ulaşmak için en etkin yöntem olduğunu düşünmüştür. Doğu ve Batı kiliselerinin Roma'nın yönetimi altında birleşmesi papalığın başından beri ulaşmak istediği bir hedefdir. Bu nedenle II. Urbanus gelen teklife sıkı bir şekilde sarılmıştır.⁶² Papalık siyaseti, Hristiyanları sadece Müslümanlara karşı değil, Hristiyan dünyasının diğer düşmanlarına karşı da sayısız gayretleri desteklemiştir.⁶³ Bizans elçileri, Papa II. Urbanus için, Avrupa'da yaşanmakta olan ve çözüm bekleyen pek çok meselenin cevaplarını da beraberinde getirmiştir. Çünkü on birinci yüzyılda Avrupa uzun süredir devam eden siyasi, sosyal ve ekonomik güçlüklerle çalkalanmaktadır. Karolenj hanedanının, Charlemagne'ın 814 senesindeki ölümünün ardından parçalanmasıyla birlikte, Avrupa'ya tek başına hükmedebilecek siyasi bir otorite kalmamıştır. Charlemagne'ın oğlu St. Louis'in zayıf yönetiminin neticesinde imparatorluk 843 senesinde yapılan Verdun Anlaşması'yla üç oğlu arasında pay edilmiştir. En büyük payı Alman ve Fransız hükümdarları almıştır. Ancak bu anlaşma, şartlarından memnun kalmayan hanedan bireylerinin müdahaleleri

⁵⁹ Işın Demirkent, *Haçlılar*, DİA, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, C.14, 1996, s.526; Usta, 48.

⁶⁰ Işın Demirkent, **Bizans Tarihi Yazıları Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, Dünya Yayınları, Ekim 2005, s.103.

⁶¹ Runciman, 81.

⁶² Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, 48-49.

⁶³ Watt, 82.

nedeniyle uzun ömürlü olmamıştır. Karolenj İmparatorluğu'nun mirası için yapılan mücadele Avrupa'da yaşanacak uzun soluklu bir siyasi karmaşayı da beraberinde getirmiştir. Süreklilik kazanan savaşların etkisiyle, onuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Güney Fransa'dabaşlayan; sonrasında İtalya'ya yayılan tarımsal ekonomideki kriz, on birinci yüzyılın başlarında zirveye çıkmıştır. Batı kilisesi, olumsuzlukların çözümü için, çareler aramaya başlamıştır. Öteden beri savaşa karşı duruşuyla ön plana çıkan kilise, çare arayışı doğrultusunda şekillenmiş ve amaçlarına hizmet edecek silahlı bir mücadele gücü oluşturmak konusunda hazırlıklara girişmiştir. Kilisenin en büyük destekçisi ise onuncu yüzyılın başlarında Burgundy bölgesinde kurulmuş olan Cluni Tarikatı'dır. Hristiyan hacıların ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara yardımcı olmak için kurulan bir tarikattir. Tanrının Barış hareketine verdiği destek sayesinde geniş bir taraftar kitlesine ulaşmıştır.⁶⁴ II. Urbanus'un beklenen çağrısı 18-28 Kasım 1095 tarihleri arasında Clermont kentinde toplanan Clermont Konsili'nde yapılmıştır. Üç yüzü aşkın kilise mensubu bu konsile katılmış olup, alınan kararlarga geniş bir sahaya yayılmıştır.⁶⁵

Çağdaş dört vakayiname yazarı, Papa II. Urbanus'un konsildeki sözlerini günümüze aktarmaktadır. Bunlardan birisi Keşiş Robert'tir ve toplantıda bizzat bulunduğunu iddia etmektedir. Urbanus'ungerçekte neler söylemiş olduğunu ancak genel çizgilerle bilmekteyiz. Konsilde Urbanus, Kudüs'ün kendine özgü kutsallığına işaret etmiş ve oraya hacca giden hacıların çektiği sıkıntıları dile getirmiştir. Böylece karanlık bir tablo çizmiş ve büyük bir çağrıda bulunmuştur. Batı Hristiyan âlemi Doğu'yu kurtarmak için yola çıkmalıdır. Zengin ve fakir aynı şekilde yola dökülmelidir.⁶⁶ Hristiyan dünyası için kutsal topraklara giden hacıların çektiği sıkıntılar Süryani Mihael'in Vakayinamesinde de geçmektedir. Türklerin, Suriye ve Filistin topraklarına hâkim olması sonrasında, Kudüs'e giden Hristiyan hacıların dövüldüğünü, mukaddes yerlere girdikleri zaman onlardan haraç alındığını ve bunun gibi birçok fenalığın yapıldığını belirtmektedir. Mihael bundan sonra birçok Hristiyan'ın böyle telef olmalarıyla, kral ve kontların hiddetlenerek Roma'dan yola çıkarak doğuya doğru hareket ettiklerini ve birçok

⁶⁴ Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 49-50.

⁶⁵ Runciman, 83; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 49-50.

⁶⁶ Runciman, 84.

askerin onlara katıldığını ve böylelikle haçlı seferlerinin başladığını dile getirmektedir.⁶⁷ Ancak Rusya'nın din tarihçilerinden birinin söylediğine göre; Doğu Hristiyanları, Avrupalıları hiçbir zaman kendilerinin İslam dininde olan vatandaşlarından üstün görmemişlerdir. Haçlı seferleri zamanında, ruhaniler ve halk Müslüman zulmünün dönmesini haçlıların hâkimiyeti altında yaşamaktan daha iyi bulmuşlardır.⁶⁸ Urbanus 'un dünya'daki cennetin ve Hz. İsa'nın hatıralarının bulunduğu Kudüs'ün inançsızların elinde esir tutulduğu ve kurtarılmayı beklediği şeklindeki sözlerinin yer aldığı konuşması büyük yankı bulmuştur. Buna, sefere katılacakların geçmiş günahlarının affolunup, cennetle ödüllendirileceklerinin eklenmesi heyecanı daha da artırmıştır. Urbanus, büyük halk kitlelerine ateşli bir heyecanla hitap etmiştir. Konuşmasının sonunda orada bulunanlar “ Deus le volt: Tanrı böyle istiyor” bağrısları arasında bu seferi kabul etmişlerdir.⁶⁹ Papa çağrısına yanıt verecek kişilere açılan davaların ertelenmesini, ruhban sınıfının himayesiyle mallarının mülklerinin korunmasını sağlayacaktır. Kırmızı bir bezden yapılacak olan haç işareti, mantolarının omuzlarına dikilmiştir. Giysilerinin üzerine işlenen haçtan dolayı Haçlılar olarak adlandırılan bu kişilerin, görevlerini tamamladıklarında günahları da bağışlanacaktır.⁷⁰ Papa, piskoposlardan haçlı seferini her tarafta vaaz etmelerini talep etmiştir. Haçlı seferi çağrısı tüm Batı Avrupa'ya yayılmış ve beklenmedik bir ilgiyle karşılanmıştır. Papa mesajını tüm Fransa'da duyururken onun vaazını dinlemiş olan Latin dünyasının her yanından piskoposlar da bu vaazı kendi bölgelerine taşımışlardır. Fakat çağrı, daha çok fakir kimseler, Fontevraut Tarikatı'nın kurucusu Robert d' Arbissel gibi her tarafta dolaşan vaizler ve etkili şekilde de “Pierre” namında gezgin bir keşiş tarafından yapılmıştır.⁷¹

Pierre, Amiens (Kuzeydoğu Fransa) civarında doğmuş ihtiyar bir kimsedir. Birkaç yıl önce Kudüs'e hac ibadetini yerine getirmek amacıyla gitmiş; fakat geri dönmüştür. Çağdaşları onu “Küçük Pierre” lakabıyla tanımışlardır. Sonradan

⁶⁷ **Süryani Patrik Mihail'in Vekayinamesi (1042-1195)**, Hrant D. Andreyan (çev.), Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, 1944, s. 39.

⁶⁸ W. Barthold, **İslam Medeniyeti Tarihi**, Fuat Köprülü (çev.), Arısan Matbaacılık, Ankara 1984, s. 18.

⁶⁹ Runciman, C.1, 85; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 54-55.

⁷⁰ Runciman, C.1, 85; Tate, 33.

⁷¹ Runciman, C.1, 88.

taşıdığı kukuletaya nisbetle “Pierre l’Hermitte” (münzevi, devamlı ibadet eden) adıyla anılmış ve tarihte bu adla şöhret kazanmıştır. Küçük ve kısa bacaklı, koyu esmer renkli bir adam olduğu belirtilmiştir. Yüzü, üzerine bindiği ve halk tarafından kendisi kadar hürmet gören eşeğinin suratına benzetilmiştir.⁷² Willermus Tyrensis ondan, keskin bakışlara sahip ve büyüleyici olarak bahsetmiştir.⁷³ Ayakları yalın olup elbiselerinin pislik içinde olduğu bilinmektedir. Olağan dışı beslenme alışkanlıklarıyla da ün kazanmıştır; çağdaşlarından birine göre sadece şarap ve balıkla beslenmiş ve neredeyse hiç ekmek ve et yememiştir. Clermont ’tan sonraki altı ay içinde, Pierre çoğunlukla fakir tabandan gelen bir ordu toplamıştır. O Köln’e geldiği zaman maiyeti 15.000 kişi olarak tahmin edilmektedir. Almanya’daki diğer kuvvetlerle birlikte “Halkın Haçlıları” diye bilinen bir güç oluşturmuştur.⁷⁴ “Gesta Francorum Et Aliorum Hierordy Mitanorum”da (Anonim Haçlı Tarihi), Halkın Haçlı Seferi’nin Peter l’Hermitte ile alevlendiği, bazı şövalyeler ile karışık çeteler ve daha ziyade Türklerle savaşmaya hazır olmayan kalabalık grupların bu sefere katıldığından” bahsedilmektedir.⁷⁵

1.2.3. Haçlı Seferlerinin Başlaması

Pierre l’Hermitte 1096’da etrafında bulunan halk ve fakir şövalyelerle birlikte Köln şehrine varmıştır. Çoğunluğunu Fransızların oluşturduğu, Alman ve İtalyanlardan oluşan sayısı yirmi bini bulan kalabalık bir ordu vardır. Pierre’nin etrafında toplanan grubun çoğunluğu, sosyal anlamda alt sınıfa mensup kişilerden oluştuğu için bunların hareketine “Halkın Seferi” adı verilmiştir. Burada yapılacak diğer katılımlar için beklemekte olan Pierre’in yanındaki Fransızlardan Gautier Sans Avoir (Meteliksiz Gautier) idaresindeki grup sabırsızlanarak harekete geçmişlerdir. Pierre de bir süre sonra onların peşinden yola koyulmuştur. Halkın seferine katılanların, Macaristan ve Balkanlardaki Bizans arazisi üzerinde yaptıkları yolculuk, daha başlangıçta haçlıların gerçek amaçlarını ortaya

⁷²Runciman, C.1, 89.

⁷³Ergin Ayan, *Willermus Tyrensis’in Haçlı Kroniği (I-VIII. Kitaplar)*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2016, s. 44.

⁷⁴Runciman, C.1, 88-89; Asbridge, 61.

⁷⁵Ayan, 33.

koydukları olaylara sahne olmuştur. Macaristan topraklarına giren haçlılar, dört bin Macar'ı öldürmüştür.⁷⁶

Haçlı orduları İstanbul'da da etrafa çok zarar vermişlerdir. İmparator I.Aleksios onların bu saldırganlıklarını önlemeye çalışmış ve kendisine “vassallık” yemini etmelerini istemiştir. 2 Nisan 1097'de Blakherna Sarayı'nın yakınında olan sur kapısının haçlılar tarafından ateşe verilmesi, şiddetin boyutunu ortaya koymaktadır. Bu teşebbüs I.Aleksios tarafından engellenebilmiştir. Haçlıların Bizans'ı ele geçirme çabaları 1101 yılındaki haçlı seferi esnasında devam etmiş ve İkinci Haçlı Seferi'nde de durum değişmemiştir. Bizanslı tarihçi Kinnamos haçlıların gerçek niyetlerinin Bizans topraklarını ele geçirmek olduğunu, Kudüs'ün geri alınmak istenmesinin görünüşteki neden olduğunu kaydetmiştir.⁷⁷ Birinci Haçlı Seferi hareketinin öncüsü niteliğinde Anadolu'ya ilk gelen ordu Pierre l'Hermite 'nin öncülüğündeki haçlı birliğidir.⁷⁸ Haçlılar, 1 Ağustos 1096'da İstanbul'a varmışlardır. 6 Ağustosta bütün haçlı ordusu Boğaz'dan geçirilmiştir. Anadolu kıyısından vahşi ve yakışsız hareketler yaparak Marmara sahili boyunca on beş yıl önce Türkler tarafından tahribinden beri terk edilmiş olan İzmit'e varmışlardır. Ancak bu yetersiz silahlı grup, Anadolu'da Türkler tarafından kılıçtan geçirilirken; sadece küçük bir kısmı Bizans imparatorunun tahsis ettiği gemilerle İstanbul'a kaçabilmiştir.⁷⁹ İmparatorun tavsiyelerini dinlemeyen haçlılar, etrafi yağmalayarak Müslüman-Hristiyan demeden önlerine çıkan herkesi öldürmüşlerdir. Haçlılar daha sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin topraklarına girmişlerdir. Bir Fransız grubu, Selçukluların başkenti İznik'in yakınlarına gelip buralardaki köyleri yağmalamışlar; ele geçirdikleri malları ve hayvanları karargâhlarında satmışlardır. Bu Fransız akını, Almanların kıskançlıklarını uyandırmış ve devamında, aralarında papaz ve piskoposların da olduğu altı bin kişilik bir Alman-İtalyan birliği, yol boyunca her şeyi yağmalamış sonrasında

⁷⁶ Runciman, C.1, 95-96-97 ve 98; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferi, 56-57; Işın Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, **Türkler Ansiklopedisi**, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1111.

⁷⁷ Birsal Küçüksipahioğlu, Haçlı Seferleri'nin Başından 1204'e Kadar Batılıların Bizans'ı Zapt Etme Planları, **Tarih Dergisi**, S. 42, İstanbul 2005, s.50-51.

⁷⁸ Ebru Altan, Haçlı Ordularının Anadolu'da Geçtiği Yollar, **Bellekten**, C. 65, S.243, Ağustos 2001, s. 571.

⁷⁹ Asbridge, 67; Ayan, 34; George Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, Fikret Işıltan (çev.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011, s. 335; Runciman, C.1, 100; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 57.

İzник yakınlarındaki Kserigordon Kalesi'ni ele geçirmiştir. Yiyecek ürünleriyle dolu olan bu kaleyi bir üs olarak kullanmaya karar vermişlerdir. Durumu haber alan Selçuklu sultanı I. Kılıçarslan kaleyi geri almak için bir birlik yollamıştır. Kalenin suyu, surların dışındaki bir kuyu ve vadideki bir kaynaktan sağlanmakta olup, Türk birliği 29 Eylül'de Kserigordon önüne gelmiş ve haçlılara pusu kurarak yaptıkları hücumu geri püskürtmüştür. Kuyu ve kaynaklar ele geçirilmiş; Almanlar kale içerisinde tutsak edilmiştir.

Haçlılar bundan sonra şiddetli susuzluğa dayanamayarak 6 Ekimde teslim olmuşlardır. Almanların Kserigordon Kalesi'ni ele geçirdikleri, İznik'i zapt ettikleri ve ele geçirdikleri ganimetleri de aralarında paylaştıkları söylentileri; Türk casusları tarafından haçlı karargâhında yayılmıştır. Bu, haçlılar arasında büyük sevince neden olmuş olsa da çok geçmeden Alman haçlıların başına gelenler hakkındaki gerçekler karargâha ulaşmıştır. Bu sırada İznik üzerine yürümeye karar veren haçlılar da ne yapacaklarını şaşırılmışlardır. Pierre I'Hermite'nin İstanbul'da bulunması sebebiyle herhangi bir girişimde bulunmanın zararlı olacağı görüşünde olanlara karşı, Kserigordon'un intikamını almak isteyen Haçlıların kararları baskın çıkmış ve sonunda Türkler'in üzerine yürümeye karar vermişlerdir. 21 Ekim de yirmi binden fazla haçlı Kibatos'tan harekete geçmiştir. Türkler dezaman kaybetmeyerek 17 Ekim'de Kibatos'tan İznik'e giden yol üzerinde bulunan Drakon köyü yakınında haçlıların gelmelerini beklemişlerdir. Haçlıların Drakon vadisine gelmesiyle, Türk okçularının onları hedefi haline gelmiş ve tuzağa düşürülmüşlerdir. Kanlı çarpışmanın sonunda, içlerinde isimleri de belli olan birçok Alman şövalyesi de öldürülmüştür. Türklerin galibiyeti ile sonuçlanan bu çarpışmada; birçok haçlı kılıçtan geçirilmiş ve hayatta kalan haçlılar imparatorun yolladığı gemilerle İstanbul'a getirilmiştir. Bu yaşananları bir Bizanslı, Pierre I'Hermite ve imparatora ulaştırmıştır.⁸⁰ Başbozuk bir şekilde İstanbul'a varan ve Müslüman topraklarına girer girmez yok edilen haçlılardan Keşiş Pierre ise sağ kalmayı başarmıştır.⁸¹

Azimi Tarihi'nde; Danişmend Gazi ve I.Kılıçarslan'ın ittifakı ile müstahkem yerlerin ateşe verilerek ve su kaynaklarının kapatılarak haçlıların büyük bir

⁸⁰ Demirkent, Haçlılar, 527-528; Runciman, C. 1, 101-105-105.

⁸¹ Asbridge, 61.

topluluğunun bu şekilde helak edildiği bilgisi yer almaktadır. Başibozuk olan ilk haçlı kafilesinin, I. Kılıçarslan ve kardeşi Davud'un kumandasındaki Selçuklu ordusu tarafından yok edilmesiyle (Eylül 1096); prens, dük ve çoğunlukla zırhlı askerlerden oluşan ikinci haçlı ordusunun İstanbul'a gelişlerine de değinilmiştir.⁸² Haçlı seferlerinin bu ilk dalgası yenilgiye uğramış olsa da Batı'da daha büyük ordular toplanmaya başlamıştır. Pierre I'Hermitte'nin ordusundan sonra haçlı seferi için asillerin kumandasında yola çıkan büyük Haçlı orduları, 1096 sonbaharından itibaren birbiri ardınca İstanbul'a gelmeye başlamışlardır. Fransa kralının kardeşi Dük Hugues de Vermandois, Aşağı Lorraine Dükü Godefroi de Bouillon, Güney İtalya'dan Robert Guiscard'ın oğlu Norman reisi Bohemund, Toulouse Kontu Raimond de Saint Gilles, İngiltere kralının kardeşi olan Robert de la Normandie, Flandra Kontu Robert ve Champagne Kontu Etienne de Blois gibi Avrupa'nın birçok asilzadesi ve şövalyesi İstanbul'da toplanmıştır. Haçlı önderlerinin gelişleriyle bunların gerçek amaçlarının da doğuda devletler kurmak olduğunu anlayan ve bu durumun Bizans açısından doğuracağı tehlikeyi önlemek isteyen İmparator Aleksios, şövalyelerden Batı adetlerine uygun şekilde kendisine bağlılık yemini verilmesini istemiştir. Buna göre, haçlılar Türklerden geri alacakları eski devlet arazisini Bizans'a teslim edecek ve imparatorluk sınırlarının ötesinde kuracakları haçlı devletleri de, imparatoru yüksek otorite olarak kabul edeceklerdir. Buna karşılık imparator sefer boyunca haçlıların ihtiyaçlarını karşılayacak ve yanlarında Bizans birliklerini takviye edecektir.⁸³ Batılı tarihçilerin tahminlerine göre Birinci Haçlı Seferi'ne yaklaşık altmış bin-yüz bin arasında Latin Hristiyan katılmış olup, bunların yedi bin ile on bini şövalyelerden; otuz beş bin ile elli bini piyadeden, geri kalan on bini ise geri hizmettekiler ile kadın ve çocuklardan oluşmuştur. Roma'nın tarihteki zaferlerinden bu yana ilk defa bu denli büyük ordular toplanmıştır. Bu orduların merkezini ise şövalyeler/soylu şövalyeler yani ortaçağın gelişmekte olan askeri seçkinleri oluşturmuştur.⁸⁴

1096'nın sonlarına doğru büyük feodallerin yanındakiler ile beraber gelmeye başladıkları görülmektedir. İstanbul'da Batı Avrupa şövalyelik kurumunun en

⁸² El-Azimi, **Azimi Tarihi -Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler**, Ali Sevim (çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 36-125.

⁸³ Asbridge, 61; Demirkent, Haçlılar, 528; Ostrogorsky, 336.

⁸⁴ Asbridge, 62.

parlak temsilcileri de toplanmışlardır.⁸⁵ Dördüncü büyük haçlı ordusu 1096'nın sonlarından itibaren kuzey Fransa bölgesinden yola çıkmışlardır. Bu ordu Normandiya Dükü Robert'in kumandasında olmuştur. Robert'in ordusu Raymond veya Godefroi'nin ordusundan küçük olmasına rağmen yüksek kalitededir. Ordu Mayıs'ta İstanbul'a varmıştır. Bütün kuvvetler de Aralık 1096 ve 1097'nin Nisan ayında İstanbul'a ulaşmışlardır.⁸⁶ Bizans imparatoru I.Aleksios,daha önce haçlılardan istediği vassallık yeminini alarak kutsal haçı kabul etmesiyle birlikte bütün kuvvetleriyle haçlıların başına geçeceğini belirtmiştir.⁸⁷ İmparator ve haçlı reisleri, hukuki durumlar ve gelecekteki fetihlerin paylaşılması konusunda her ne kadar mücadele içerisinde olmuşlarsa da Müslümanlara karşı yapılacak olan seferin önemi bu iki gücü bir düşünce etrafında birleştirmiştir. Eğer haçlılar Kudüs'e varmak istiyorlarsa, Anadolu içlerinden buraya giden yolların temizlenmesi, açılması gerekmektedir;bu hedef de Türklerin Anadolu'dan atılmasıdır ve Bizans siyasetinin de esas hedefi bu olmuştur. Bu hedefin ilk adımı ise Selçukluların başkenti olan İznik'in alınmasıdır.⁸⁸ I. Aleksios, İstanbul'a ulaşan haçlıları Palekanon (Eskihisar)'da hazırlanan karargâha sevk etmiştir. Burada toplanan haçlılar, 1097'nin mayısında Selçukluların başkenti olan İznik'i kuşatmışlardır. I. Kılıçarslan, Pierre l'Hermite'nin kuvvetlerine karşı kazandığı kolay zaferin verdiği güvenle, batıdan yeni orduların geldiği haberine karşın doğuya Malatya üzerine sefere gitmiştir.⁸⁹ Sultan I. Kılıçarslan 21 Mayıs'ta ordusuyla güney istikametinden gelerek ani bir şekilde, şehre girmek için haçlılara saldırmıştır. Savaş gayet sıkı bir şekilde tüm gün devam etse de, Türkler ilerleyememiştir. Gecenin ilerleyen saatlerinde sultan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Haçlılar ağır kayıplara uğramışlardır. Aralarında Gent kontu Baudouin'in de bulunduğu birçok kimse telef olmuştur; fakat geride kalanların maneviyatları da kazandıkları zafer neticesinde yükselmiştir. Sultan geri çekilişi sırasında şehir garnizonuna, kendisi artık başka bir yardım yapamayacağı için, kaledekilerin bildiği gibi hareket etmesini söylemiştir. Garnizon göl üzerindeki Bizans gemilerini görünce

⁸⁵ Ostrogorsky, 336.

⁸⁶ Ayan, 34; Runciman, C.1, 127-129.

⁸⁷ Ostrogorsky, 336.

⁸⁸ Runciman, C.1, 135.

⁸⁹ Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 61.

imparatorun haçlılara yardım ettiğini tam manasıyla anlamış ve teslim olmaya karar vermiştir.⁹⁰

Alexiad da şu bilgilere yer verilir. Bu parlak yenilgiyi kazandıktan sonra; “Keltler mızraklarının ucuna pek çok kelle sapladılar ve bunları âlem gibi taşıyarak, geri döndüler; amaçları, olan biteni çok uzaktan fark etmiş olan ve daha ilk çatışmalarındaki bu yenilgiyle ürküntüye düşen Barbarların, savaşıma hırsını kırmaktı. İşte Latinler böyle davranıyor ve böyle düşünüyorken, sultan, onların çok kalabalık olduğunu ve çatışmadaki yılmazlıklarını ve özgüvenlerini gördükten sonra, İznik’in içindeki Türklere, bundan böyle, en uygun saydığınız neyse onuyapın demiştir. Çünkü onların, Keltlerin eline düşmektense, kenti imparatora teslim etmeyi yeğ saydıklarını öğrenmiştir”.⁹¹ Gesta Francorum’da; bütün haçlı ordusunun Boğaz’ın Asya yakasında birleşerek İmparatorluk kuvvetlerinin büyük bir yardımı olmadan İznik’i aldıkları bilgisi yer almaktadır.⁹²

Birinci Haçlı Seferinin ilk önemli başarısı İznik’in alınması olmuştur. Anlaşma şartları gereği İznik, Bizans’a teslim edilmiştir. Bundan sonra şehre bir Bizans garnizonu da atanmıştır.⁹³

Birinci Haçlı Seferi’nin en önemli tanıklarından ve tarihçilerinden biri olan Raimundus Aguilers; İznik’in haçlılar tarafından 6 hafta kuşatılmasından sonra 19 Haziran 1097 tarihinde Türkler tarafından Bizans’a teslim edilmesi sonucu I.Aleksios’un haçlılara karşı vefasız ve nankör davrandığını, bu yüzden yaşadığı müddetçe bütün Hristiyan dünyasının onu aşağılayacağını ve ihanet eden biri olarak göreceklarını belirtmiştir. Çünkü I.Aleksios, Raimundus Aguilers’e göre İznik alınmadan evvel haçlılara altın, gümüş ve değerli eşyalar vereceğine, şehirde bir Latin manastırı ve bir darülaceze kuracağına söz vermiş; ancak bu sözünü tutmamıştır.⁹⁴ İznik’teki Türk hâkimiyeti 1097’de haçlılar tarafından kırılınca, Selçuklu Türkleri çok büyük bir kayba uğramışlardır. Anadolu’nun iç kısımlarına

⁹⁰ Runciman, C.1, 137-138.

⁹¹ Komnena, 326.

⁹² Ayan, 35.

⁹³ Ostrogorsky, 336.

⁹⁴ Birsal Küçükşipahioğlu, Birinci Haçlı Seferi’nin Bir Görgü Tanığı: Raimundus Aguilers, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, S.41, 2005, s. 19.

geri çekilmek zorunda kalarak, başka bir başkent aramaya başlamışlardır. Devamında Konya, Türkiye Selçuklularının yeni başkenti olmuştur.⁹⁵

26 Haziran'da haçlılar iki ayrı grup olarak Anadolu içlerine doğru yürüyüşe başlamışlardır. I. Kılıçarslan, onlara karşı şansını bir kez daha denemek üzere Kapadokya emiri Hasan ve Danişmentlilerden aldığı takviyelerle savaşa hazırlanmıştır. 1 Temmuzda, Eskişehir (Dorlyaeum) yakınlarında Bohemund komutasındaki haçlılara saldırmıştır. Muharebenin devam ettiği sırada, ikinci haçlı kolunun yetişmesi, durumu Türk ordusunun aleyhine çevirmiştir ve sultan geri çekilme emri vermiştir. Böylece haçlıların Anadolu içlerinde ilerleyişinin önündeki en büyük engel de ortadan kalkmıştır. Haçlılar artık büyük bir direnişle karşılaşmadan Antakya önlerine kadar inmişlerdir.⁹⁶ Birinci Haçlı Seferi orduları, ilk olarak Selçuklu başkenti İznik önündeki savaştan sonra şehrin Bizans'a teslim edilmesi; ardından Eskişehir Savaşı ve Ereğli'de Sultan I. Kılıçarslan'a karşı kazandıkları zaferler sayesinde, büyük kayıplar verseler bile, güneye inmeyi başarmışlar ve Antakya'yı kuşatmışlardır.⁹⁷ Eskişehir Savaşı'nın ardından haçlı ordusu, I. Kılıçarslan'ın geri çekilirken yakıp yıktığı araziden ilerleyerek, Akşehir ve Sultandağ üzerinden Konya'ya varmıştır. Bir süre burada dinlendikten sonra, erzak eksikliğini tamamlayıp yeniden harekete geçen haçlılar, Ereğli'ye gelindiğinde ikiye ayrılmışlardır. Tankred ile Godefroi'nin kardeşi Baudouin de Boulogne komutasındaki iki küçük grup Gülek Boğazı yoluyla Çukurova'ya inerken asıl ordu Kayseri üzerinden ilerleyerek Ekim sonlarında Antakya'ya ulaşmıştır.⁹⁸ Bohemund'un aynı zamanda yeğeni de olan Tankred, Kilikya bölgesine inerek Tarsus, Adana, Misis şehirlerini Türklerin elinden almıştır. Baudouin ise bağımsız bir devlet kurma hayaliyle Ermenilerle anlaşmıştır ve buradan ayrılarak Urfa'ya hareket etmiştir. Şehrin Ermeni hâkimi Thoros'u bertaraf ederek, haçlı ordusu o sırada Antakya surları önünde şehri kuşatmaya devam ediyorken, Urfa'da ilk haçlı devletini kurmuştur (10 Mart 1097).⁹⁹ Haçlıların Anadolu mücadelesindeki en

⁹⁵ Tuncer Baykara, **Türkiye Selçukluları Devrinde Konya**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985, s. 26.

⁹⁶ Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 62.

⁹⁷ Altan, Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş, 3.

⁹⁸ Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 64.

⁹⁹ Kemalüddin İbnü'l Adim, **Zübdetü'l-Haleb Min Tarihi Haleb'de Selçuklular**, Ali Sevim (çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 85; Işın Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1113.

büyük başarıları da zaferleri de bu olmuştur. Bu kontluğun kurucusu olan Baudouin de Boulogne'ye haçlı müelliflerince Baldevinus, Balduinus ve Baldoynus denmektedir. İslam kaynaklarında da “Bagdvin” şeklinde geçmektedir. Urfa Haçlı Kontluğu'nun kurucusu olmasının dışında, Kudüs Haçlı Devleti'nin resmi ilk kralı olması da onu tarihte önemli bir şahsiyet haline getirmiştir.

Baudouin'in Urfa Haçlı Kontluğu'nu kurması ile sonuçlanan seferine çıktığında onunla birlikte hareket eden kuvvetin sayısı hakkında farklı fikirler bulunmaktadır. Birinci Haçlı Seferi'ne bizzat katılan Fulcherius Carnotensis, bu sefere katılan savaşçı sayısını altı yüz bin olarak vermektedir. Anna Komnena ise sadece Godefroi de Bouillon'un kuvvetlerini on bin şövalye ve yetmiş bin yaya olarak kaydeder.¹⁰⁰ Doğu'da kurulan ilk haçlı devleti, Urfa Haçlı Kontluğu (10 Mart 1098) olmuştur. Baudouin, kısa zaman içerisinde kontluğu genişletmiştir; fakat abisi ve aynı zamanda Kutsal Mezarın Koruyucusu unvanını alan Godefroi'nin ölümüyle kontluğun idaresini kuzeni olan Baudouin du Bourg'a devrederek Kudüs'e gitmiş ve kral ünvanıyla idarenin başına geçmiştir. Urfa'nın ikinci kontu olan Bourg, kontluğu Türk saldırılarına karşı korumuştur. 1118 yılında Baudouin'in ölümüyle boşalan Kudüs tahtına bu defa da Baudouin du Bourg geçmiş ve Urfa'nın idaresini Joscelin'e kalmıştır. Onun 1131'de ölümünün ardından yerini alan oğlu II. Joscelin'in döneminde Musul-Halep Atabeyi İmadeddin Zengi,24 Aralık 1144'te Urfa'yı fethederek kontluğa son vermiştir.¹⁰¹ Zengi, topraklarını ikiye bölen Urfa Haçlı Kontluğu'nu ortadan kaldırdıktan sonra, bölgenin en büyük siyasi gücü haline gelmiştir. Kontluğun ortadan kaldırılması, Kudüs başta olmak üzere Antakya ve Trablusşam gibi haçlı devletlerinin varlığını büyük ölçüde tehlikeye sokmuştur.¹⁰² Urfa Haçlı Kontluğu'nun ortadan kaldırılmasının en önemli sonucu ise II. Haçlı Seferi'nin başlamasına neden olmuştur.¹⁰³

1.2.4. Birinci Haçlı Seferi Neticesinde Kurulan Haçlı Devletleri

¹⁰⁰ Işın Demirkent, **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.1, Ankara 2013, s. 1-7 ve 8.

¹⁰¹ Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1115.

¹⁰² Salim Koca, Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir? , **Akademik Bakış Dergisi**, C.10, S.20, s. 23.

¹⁰³ Birsal Küçükspahioğlu, Birinci Haçlı Seferi'nden Fethedilen Kadar Batılıların İstanbul'u Ele Geçirme Çabaları, **Tarih Dergisi**, S.66 , İstanbul 2017 , s. 39.

Antakya, haçlıların önceden hedefledikleri önemli bir mevki idi. Hristiyanlar, büyük öneme sahip olan bu şehri alarak Filistin'e inmeyi hedeflemişlerdir. Süleyman Şah 1085'te Antakya'yı fethederek Selçuklulara katmıştır. Onun ölümü ile şehir Melikşah'a geçmiş, o da buraya Türkmen Yağısıyan'ı vali tayin etmiştir. Haçlıların harekete geçmiş oldukları haberi Yağısıyan'ı endişeye düşürmüştür. Yağısıyan'ın tebaasının çoğu Hristiyan, Ermeni ve Süryanilerden oluşmaktaydı. Bu sebeple Yağısıyan, Hristiyanların etkilerini sınırlandırabileceği önlemler almaya başlamıştır. Amaç, haçlılara destek verebilecek Hristiyan çoğunluğun desteğini kesmektir. Bundan sonra vali Yağısıyan, haçlılara karşı kendi etrafında müttefikler aramaya başlamıştır. Musul atabeyi Kürboğa bu çağrıya destek vermiştir.¹⁰⁴ Kürboğa bu sırada el-Cezire'nin (yukarı Mezopotamya) en güçlü emiridir. Haçlıların, İslam âlemi için ciddi bir tehlike olduğunun farkında olan Kürboğa, hemen Musul ve el-Cezire kuvvetlerinin öncülüğünde harekete geçmiştir.¹⁰⁵

Sağlam surlarla çevrili olan Antakya, Türkler tarafından iyi savunulmuştur. Haçlılar, Cenovalıların takviyesi, bir İngiliz filosunun desteği ve Kudüs patriğinin yardımlarına rağmen, aylarca sürdürdükleri kuşatmadan bir sonuç alınamamıştır. Büyük Selçuklu Sultanı Berkyaruk'un şehri kurtarmak için Musul atabeyi Kürboğa idaresinde gönderdiği ve birçok mahalli beyin kuvvetlerinin de katıldığı büyük bir ordunun yaklaşmakta olduğunu duyan haçlılar telaşa düşmüşlerdir. Ortaya çıkan bu endişe durumu, aralarında rütbelilerin de olduğu birçok haçlının ordudan kaçarak, yurtlarına geri dönmelerine neden olmuştur. Kaçan haçlılardan biri, Anadolu'da imparator I.Aleksios ile karşılaşmış ve ona Antakya kuşatmasından sonuç alınamayacağını söylemiştir. Bunun üzerine imparator geri dönmüştür.¹⁰⁶ Haçlıların başında bulunanlardan Bohemund, kale içerisindeki Ermeni asıllı olan Firuzismindeki bir kumandanla şehrin teslimi konusunda anlaşmıştır. İbnü'l Esir, Firuz adlı bu şahıstan "Ruzbe" olarak bahsetmiştir ve onun bir zırh ustası olduğunu ve Haçlıların ona bol miktarda mal ve ikta vermeyi vaat ettiklerinden bahseder. Firuz, diğer haçlı reislerine imparatorun gelmemesi durumunda şehrin onu zapt edenin elinde kalmasını teklif etmiştir. Kendisi de bu plana dâhil

¹⁰⁴ Runciman, 164-165.

¹⁰⁵ Abdülkerim Özeydin, *Büyük Selçuklu Emiri Kürboğa*, **Tarih Dergisi**, S. 36, 2011, s.411-412.

¹⁰⁶ Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1113.

olmuştur ve Antakya önlerine kadar gelen Bizans kumandanı Tatikios'u geri dönmesi yönünde kandırmıştır. Daha sonra, Firuz'un yardımı sayesinde birliklerini İki Kızkardeş Kulesi'nden şehre sokmayı başarabilmiştir. İçeri girenlerin kale kapılarını açmalarıyla, haçlılar Antakya şehrine girmişlerdir (3 Haziran 1098).¹⁰⁷ Gesta Francorum'da şehrin valisi Yağsıyan'ın kaleyi terk ettikten sonra atından düşerek ağır yaralandığı ve bir Ermeni tarafından boğazı kesilerek öldürüldüğü bilgisi yer almaktadır. Şehirdeki Müslümanları öldüren ve her şeyi yağmalayan haçlılar, iç kaleyi alamamışlardır. Bu sırada Musul Atabeyi Kürboğa da ordusu ile Antakya önlerine varmıştır. Haçlılar bu andan itibaren Kürboğa'nın kuvvetleriyle savaşa tutuşmuşlardır. Kürboğa'nın ordusunda otoriteyi tam sağlayamamış olması ve yanındaki beylerle uyuşamaması gibi sorunlar, Kürboğa'nın yanında kalanlarla savaşa devam etmeyi her ne kadar çabalasa da bunu başaramaması yenilgisini zorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucunda geri çekilmek zorunda kalmıştır. Onun geri çekilmesiyle de iç kale haçlılar tarafından teslim alınmıştır. Haçlı reisleri arasında çıkan Antakya'ya hâkimiyet konusu Bohemund'un lehine sonuçlanmıştır. Bunun üzerine haçlı reislerinden Raymond ordusunun başına geçerek Kudüs'e doğru yola çıkmıştır ve Bohemund Antakya'da kalmış ve Antakya'nın ilk hâkimi olmuştur.¹⁰⁸ 1100'de Danişmendli beyi tarafından esir edildiğinde yerine yeğeni Tankred geçmiştir. O dayısının aksine Bizans hâkimiyetini tanımamıştır. Tankred'in 1112'de ölümüyle yerine geçen Roger de Salerne, Artuklu beyi İlgazi'ye karşı yapılan savaşta büyük bir darbe yemiş ve savaş esnasında ölmüştür. Böylelikle Antakya'nın idaresini o sıralar Kudüs kralı olan II. Baudouin üstlenmiştir. 1126'da Antakya Prinkepsliği'nin başına geçen II. Bohemund'un hâkimiyeti ise 1130'da Danişmendliler ile yapılan savaşta son bulmuştur. Bohemund'un eşi Alice idareyi kısa süre elinde tuttuysa da kızı Constance ile evlenen Raymond de Poitiers, prinkepsliğin başına geçmiştir. Onun hâkimiyeti ise 1149'da Halep hükümdarı olan Nureddin Mahmud tarafından sonlandırılmıştır. Karısı Constance, Renaud de Chotillon ile evlenmişse de Renaud'un Antakya hâkimiyeti de 1161'de Nureddin'e esir düşmesiyle son bulmuştur. Yerini Constance'nin ilk kocası Raymond'dan olan oğlu III. Bohemund almış, onu kendi

¹⁰⁷Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1114.

¹⁰⁸Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1114-1115.

oğlu, torunu ve halefleri takip etmiştir. Antakya Prinkepliđi, 1268'de Memluk sultanı olan Baybars tarafından ortadan kaldırılmıştır.¹⁰⁹

Haçlılar, kasımda Kudüs'e doğru yola çıkmaya and içmişler ve 1 Kasımda haçlı reisleri Antakya'da toplanmaya başlamışlardır.¹¹⁰ I. Haçlı Seferi'ne katılan ordular, hemen hemen üç yıl süren yürüyüşlerinin ardından 7 Haziran 1099 tarihinde Fatimiler'in elinde bulunan Kudüs'ün çevresinde toplanmışlardır.¹¹¹ Şehri kuşatan haçlılar, kısa süre sonra Yafa'ya gelen gemilerden yiyecek ve malzeme yardımı almışlardır. 13-14 Temmuzda taarruza geçmişlerdir. 15 Temmuz günü kuzey surlarından hücum eden aşağı Lorraine Dükü Godefroi de Bouillon ve birlikleri, Norman reisi olan Tankred'in askerleriyle birlikte çiçek kapısı yakınındaki surları aşmışlardır ve şehre girmişlerdir. Müslüman halk Kubbet'üs-Sahra ve Mescid-i Aksa' ya sığınmaya çalışsalar da haçlılar tarafından kılıçtan geçirilmişlerdir. Bir hafta boyunca Müslümanlar öldürülmüştür. Mescid-i Aksa'da yetmiş binden fazla Müslüman katledilmiştir ve birçok din adamı öldürülenler arasındadır. Şehri zapt eden haçlı orduları, yağma hareketlerine girişmişlerdir. Bunun yanında Müslümanlara yardım ettikleri gerekçesiyle Museviler de öldürülmüştür.

Haçlılar hedeflerine ulaşmışlardır. Onların bu başarılarının nedeni, o yıllarda birlik ve beraberlikten uzaklaşmış olan Müslüman-Türk dünyasının birleşmemiş olmasıdır. Kudüs'ün haçlılar tarafından fethedilmesinden sonra, buranın yönetimi Kutsal Mezarın Savunucusu ünvanıyla Godefroi de Bouillon'a verilmiştir.¹¹²

Godefroi de Bouillon, Temmuz 1100'de ölünceye kadar Kutsal Mezarın Savunucusu olarak kalmıştır ve kardeşi Urfa kontu Baudouin onun yerine geçerek, 1118'e kadar Kudüs krallığını yönetmiştir.¹¹³ Baudouin'in on sekiz yıl süren saltanatı devrinde Kudüs krallığı büyümüş ve güçlenmiştir. Fatimiler ile yaptığı savaşlarda başarılı olmasının yanında, Kudüs Krallığı'nın sınırlarını, Venedik ve Cenova filolarından aldığı yardımla genişletmiştir. Arsuf , Kayseriye, Hayfa, Yafa, Akka ve Beyrut ele geçirilmiştir. Saltanatı boyunca Urfa, Antakya ve Trablus haçlı devletleriyle ilişkilerini sıkı tutmayı başarmış ve bütün haçlıları birlik içinde idame

¹⁰⁹ Ayan, 40; Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1115- 1116; el-Azimi, 37; İbnu'l Esir, 229.

¹¹⁰ Runciman, 198.

¹¹¹ Işın Demirkent, Kudüs, DİA, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, C.26, 2002, s.329.

¹¹² Demirkent, Kudüs, 329; Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1114; İbnu'l Esir, 236.

¹¹³ Ayan, 42.

ettirmiştir.¹¹⁴ Haçlıların kurmuş olduğu Kudüs Krallığı'na Eyyübiler son vermişlerdir. Selahaddin Eyyübi, 2 Ekim 1187'de Kudüs'e girmiş ve 1188'de de fetihlerine devam etmiştir.¹¹⁵ Haçlıların 88 yıl önce kana buladıkları ve görülmemiş vahşet sergiledikleri şehirde hiçbir taşkınlık yapılmamış; onların aksine Müslümanlar zafer sevinçlerini olgunluk içinde kutlamışlardır. Haçlıların Kudüs'ten gittikten sonra Ortodoks ve Yakubi adı verilen Hristiyan gruplar şehirde kalmıştır. Musevilerin de şehirde kalmalarına izin verilmiştir. Haçlılar tarafından saray olarak kullanılan Mescid-i Aksa, Selahaddin Eyyubi tarafından tekrar camiye çevrilmiştir.¹¹⁶ Bir asır önce Hristiyanların elinde bulunan Kudüs'ü alması Selahaddin Eyyubi' yibüyük kahramanlardan biri haline getirirken; Batı'nın hayranlığını da kazandırmıştır.¹¹⁷

Birinci Haçlı Seferi'yle birlikte haçlıların kurduğu bir diğer devlet Trablusşam Kontluğu olmuştur. Haçlı seferleri başladıktan sonra Raymond de Saint Gilles büyük bir orduyla Trablusşam'ı kuşatmıştır (1102).¹¹⁸ 1096'da Birinci Haçlı Seferi'ne çıkan haçlı reisleri içinde Toulouse kontu Raymond de Saint Gillesen zengin ve en ünlüsüdür. Birçok kişionu bütün haçlı hareketinin başı olacağını düşünmüşlerdir.¹¹⁹ Raymond de Saint Gilles Birinci Haçlı Seferi esnasında Kudüs'te umduğunu bulamayarak İstanbul'a dönmüş ve Bizans imparatoru I.Aleksios'tan yardım istemiştir. Katıldığı 1101 yılı haçlı seferinde, Merzifon yakınlarında I. Kılıçarslan karşısında yenilgiye uğraması onu prestij kaybına uğratmıştır. 1102'de Suriye'ye dönerek Trablus'u kuşatmıştır.¹²⁰ Raymond, bütün kuvvetleriyle, direnmeye çalışan Trablusşam birliklerine karşı saldırıya geçmiş ve onları yenilgiye uğratmıştır. Müttefik kuvvetler bu savaşta oldukça ağır kayıplar vermiştir.¹²¹

¹¹⁴ Demirkent, Kudüs, 330.

¹¹⁵ Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1116.

¹¹⁶ Demirkent, Kudüs, 331.

¹¹⁷ Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hanedanlar**, C.1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005, s.332.

¹¹⁸ Cengiz Tomar, Trablusşam, DİA, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, C.41, 2012, s.293.

¹¹⁹ Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Fikret Işıltan (çev.), C.II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 46.

¹²⁰ Demirkent, Haçlılar, 531.

¹²¹ Ali Sevim, **Suriye-Filistin Selçuklu Devleti Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 160.

İbnü'l Esir, Saint Gilles'in Cebele şehrini alarak Trablus'u muhasaraya aldığından bahseder. Şehri zapt edemeyen Raymond oraya yakın bir mevkide kale inşa ettirmiştir.¹²² Trablus karşısında ordugâhını kuran Raymond, kenti ele geçirmek için buyruklar vermiştir ve her girişimi denemiştir.¹²³ Kont Raymond, Trablus'u zapt etmek için çok uğraşırsa da, şehir onun 1105'te ölümünden sonra halefleri tarafından alınabilmiştir (1109).¹²⁴ Raymond, Trablus kuşatması sırasında öldürücü bir hastalığa tutulmuş ve zapt altına aldığı bütün yerleri kendisine mirasçı kabul ettiği yeğeni Guillaume'ya vermiştir.¹²⁵ Haçlı ordusu Trablusşam'ı fethettikten sonra Kont Saint Gilles'in emri ile şehirde bulunan kütüphaneyi yakmıştır. Tahminlere göre kütüphanede üç bin cilt kitap bulunmaktadır.¹²⁶ Kütüphane ile bu bölgeye bir canlılık kazandırılması amaçlanmış olsa da Gibbon burada üç bin cilt kitap bulunduğunu ve haçlılar tarafından yakıldığını bildirmektedir.¹²⁷ Trablusşam kontluğunu önce Bertrand, daha sonra oğlu Pons idare etmiştir. 1137'de Müslümanlarla yaptığı savaşta ölen Pons'tan sonra kontluğun başına oğlu II. Raymond geçmiştir. Selçukluların Musul Atabeyi ve Zengi Hanedanlığı'nın kurucusu olan İmadeddin Zengi'nin baskısında kalan II. Raymond, kısa süreliğine ona esir düşmüştür. 1152'de ölümüyle idareyi karısı Hodierna almıştır. Daha sonra, kontluğun idaresini alan III. Raymond, 1187'ye dek hâkimiyetini sürdürmüştür. Vasiyeti üzerine Trablusşam Kontluğu, Antakya Prinkepsi III. Bohemund'a bağlanmıştır. Kontluk, 1289'da Memlûklular tarafından fetholuncaya dek devam etmiştir.¹²⁸

Haçlı Seferleri, iki yüz yıla yayılmış olan çok kapsamlı olaylar bütünüdür. Genel itibariyle bakıldığında, 1096 yılında başlayan bu seferlerin en başarılısı Birinci Haçlı Seferi olmuştur. Türk-İslam âleminin kendi içinde yaşadığı büyük sorunlar ve kargaşa ortamı Birinci Haçlı Seferi'ni başarıya ulaştırmış ve Urfa, Antakya, Kudüs ve Trablusşam'da birbiri ardınca kurulan haçlı devletleri bunun

¹²² İbnü'l Esir, 331.

¹²³ Komnena, 345.

¹²⁴ Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1117.

¹²⁵ Komnena, 347.

¹²⁶ Corci Zeydan, **İslam Uygarlıkları Tarihi**, Nejdet Gök (çev.), C.I, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s.622.

¹²⁷ Corci Zeydan, **İslam Uygarlıkları Tarihi**, Nejdet Gök (çev.), C.II, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 196.

¹²⁸ Demirkent, Haçlı Seferleri ve Türkler, 1117.

sonucunda ortaya çıkmıştır. Haçlı Seferleri öncesi Avrupa, Akdeniz çevresine hâkim olan Müslümanların gücünü kırabileceğine ve Türkleri Anadolu'dan söküp atarak bu topraklara sahip olabileceğine inanıyordu. 1096 yılında başlayan Birinci Haçlı Seferi'nin orduları daha Kudüs'e ulaşmadan; haçlıların önce Urfa'da, ardından Antakya'da haçlı devletleri kurmaları onların bu maksatlarını ortaya koymuştur.¹²⁹ Akabinde kendini toparlama evresine giren Türk-İslam âlemi haçlılara karşı durabilmiş ve kurulan haçlı devletlerine Türkler tarafından son verilmiştir.

Haçlı Seferleri sırasında Anadolu coğrafyası haçlılarla Türkler arasında geçen önemli olaylara sahne olmuştur. Birinci Haçlı Seferi ile alınan İznik, ardından Eskişehir ve Ereğli'de haçlıların Sultan I. Kılıçarslan'a karşı kazandıkları zaferlerde Türkler büyük kayıp vermiş olmalarına rağmen, 1101'deki haçlı seferine karşı Anadolu'da varlıklarını koruma mücadelesi vermişlerdir. Uyguladıkları başarılı strateji ve taktikler sayesinde kendilerinden bir hayli kalabalık olan üç ayrı haçlı ordusunu Merzifon, Konya ve Ereğli'de imha etmişlerdir. 1104 yılında Mardin emiri Artuklu Sökmen ve Musul valisi olan Çökürmüş'ün, haçlıları Harran önlerinde yenilgiye uğratmaları onların girişimlerine büyük bir darbe indirmiştir. I. Kılıçarslan'ın 1106'daki Urfa kuşatması sonuçsuz kalsa da, Türkler, bölgedeki Latin istilasını engellemek için büyük girişimlerde bulunmuşlardır. Büyük Selçuklu Devleti'nde siyasi birliği yeniden sağlayan Sultan Muhammed Tapar (1105-1118)'in emriyle bu girişimler başlamıştır ve Urfa Haçlı Kontluğu hedef alınmıştır. Musul valisi Aksungur el Porsuki'nin 1114'te Urfa bölgesini hedef alan saldırıları, haçlıların savunma durumuna düşmelerini sağlamıştır. Mardin-Halep yöneticisi olan Artukoğlu İlgazi, Antakya'ya karşı saldırarak ona meydan okuyan Roger'i tüm kuvvetleriyle imha etmiştir. Kanlı Meydan Savaşı (Ager Sanguinis) olarak adlandırılmış ve haçlıların 1104'ten beri uğradıkları en büyük yenilgi olmuştur. 1128 yılında Halep'e hâkim olan ve Kuzey Suriye bölgesinde İslam birliğini sağlayan İmadeddin Zengi, 1144'te Urfa'yı haçlılardan geri almayı başarmıştır. Halefi Nureddin Mahmud devrinde de haçlılara karşı mücadele devam etmiş ve haçlıların Urfa'yı geri alma teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır. Urfa'nın kaybedilmesi, Avrupa'da haçlı ruhunu

¹²⁹Demirkent, Haçlılar, 526.

yeniden harekete geçirerek yeni bir seferin düzenlenmesine de yol açmıştır. Böylelikle, 1147-1148'deki İkinci Haçlı Seferi'nde de Anadolu'da haçlılar ile Türkler arasında büyük mücadeleler yaşanmıştır.¹³⁰ 1096 yılında başlayan ve 1291 yılına kadar devam eden Haçlı Seferleri, Doğu ve Batı olarak tabir edilen iki kutbu somut olarak karşı karşıya getiren en büyük olaylar bütünüdür. İlk haçlı seferi ile başarıya ulaşan; fakat Müslüman Türkler tarafından başarıları hezimetle sonuçlanan haçlılar, dokuz kez sefer düzenlemiş ve Müslümanlarla çarpışmışlardır. Özellikle Avrupa'nın büyük devletlerinin başı çektiği bu seferlere İngiltere, Fransa ve Almanya gibi devletlerin krallarının yanı sıra birçok zengin ve soylu kişilerin katılımı görülmektedir. Seferleri konu alan çoğu yabancı kaynaktan hareketle, seferlerin yarattığı durumların, Müslüman ve Hristiyan toplumlarındaki bakış açılarının birbirlerinden ne kadar farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Haçlı Seferleri, Doğu ve Batı arasında sadece askeri değil, aynı zamanda ticari, ekonomik ve sosyal olayların da meydana geldiği çok yönlü seferler bütünüdür.

1.2.5. Haçlı Seferleri ve Şövalyelik

Haçlı Seferleri, katılanların günahlarının kilise tarafından affedileceği vaat edilen ve Hristiyanlığı içten ve dıştan tehdit edenlere yönelik yapılan; kutsal kabul edilen yerlerin geri alınması, kilise ve Hristiyanların korunması amacını taşıyan kutsal seferler olarak kabul edilmiştir. Haçlı seferleri, 1095 yılında Papa II. Urbanus tarafından düzenlenen Clermont Konsili'nde kararlaştırılmıştır.¹³¹ Avrupa tarihinin farklı devirlerinde farklı bir biçim alan şövalyelik kurumu, Haçlı Seferlerinin en önemli ayaklarından birini oluşturmuştur. Hristiyanlık dini ile farklı bir boyut kazanan şövalyelik, haçlı seferlerinin arifesinde adeta kutsal haçın savunucuları durumuna yükselmiştir. Şövalyeliğin savaşçı ruhu ile Hristiyanlığın kutsallığını bir araya getiren kilise, kutsal topraklara yapılacak olan bir seferle tüm günahların bağışlanacağı propagandasıyla; bu üst düzey atlı askeri sınıfını, seferlerin öncüleri durumuna getirmiştir. Kilisedeki din adamları, savaşın haklılığı düşüncesini geliştirmişlerdir. Savaşa engel olmayarak, onu Hristiyanlaştırmaya ve şövalyeliğe de dini bir etki katmaya çalışılmıştır. Şövalyeler, kilisenin mallarını,

¹³⁰ Altan, Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş, 75-78-79 ve 80.

¹³¹ Güleç-Demiriz, 77.

zayıfları, yoksulları, dulları ve yetimleri Tanrı adına koruyan dindar bir kahraman sınıfına dönüştürülmüştür.¹³²

Kilise ve şövalyelik kurumu arasındaki ilişki daha doğrusu kilisenin şövalyelik kurumu üzerindeki etkisi, haçlı seferlerinin başlangıcında ve ilerleyen süreçte daha net bir şekilde görülmektedir. Şövalyeleri savaşa teşvik etmekle kalmayan kilise, onların bağlarını dinsel bağlılık yeminleriyle daha da güçlendirmiştir.

Dünya ve Ortaçağ tarihinin en önemli olaylarından biri olan haçlı seferleri, şövalyelik kurumu için de büyük bir öneme sahiptir. Haçlı Seferlerinde şövalyelerin etkisi çok büyüktür ve bu görüş oldukça yaygındır. Bununla birlikte şövalyelik, Haçlı Seferleri ile ilerleme kaydetmiştir. İspanya ve Fransa'da şövalyeler lordlara hizmet eden veya Müslümanlara karşı savaşan savaşçılardır. İngiltere'de ise I. Richard'ın tahta çıkmasıyla şövalyelik daha fazla tanınmaya başlamıştır. Haçlı seferleri öncesinde de şövalyelikten bahsedilmektedir; ancak ona kurumsal bir kimlik ve aidiyet duygusunu bahşeden kilisenin getirmiş olduğu uygulamalardır.¹³³ Kilisenin katkısı ile ideal bir şövalye tipinin sınırları belirginleşmiştir. Kimliklerini kazanmış olan şövalyeler, yaşam tarzları ile toplumdaki konumlarının farkına varmışlardır ve toplumda önemli bir yer edinmişlerdir.¹³⁴

Hristiyanlıkta dördüncü yüzyıldan itibaren; Filistin'deki Hz. İsa'ya işkence edilen mekânın ziyaret edilmesiyle başlayan kutsal mekânlara gitme geleneği (hac) on birinci yüzyılda hâlâ devam etmekteydi. Her üç din için de kutsal kabul edilen Kudüs, çeşitli dönemlerde farklı milletler tarafından ele geçirilmiştir. Bununla birlikte çok uzun süre Müslümanların elinde kalmıştır.¹³⁵ Hz. Ömer Kudüs'ü fethettikten sonra, buradaki Hristiyanlarla antlaşma yaparak, onlardan üç gün içerisinde Bizanslıları Kudüs'ten kovmalarını istemiştir.¹³⁶

Hristiyan hacıların tam manasıyla hac görevlerini yerine getirememeleri, haçlı seferlerinin yapılmasına karar verilmesindeki en önemli sebep olarak ele

¹³² Tate, 30-31.

¹³³ Güleç-Demiriz, 77-78.

¹³⁴ Sadrazam, 365.

¹³⁵ Güleç-Demiriz, 79.

¹³⁶ İbn Kesir, **El-Bidaye ve'n-Nihaye: Büyük İslam Tarihi**, Mehmet Keskin (çev.), C.7, Çağrı Yayınları, İstanbul, 96

alınmaktadır. Papa I. Sylvester onuncu yüzyıl sonunda Haçlı Seferleri düşüncesini ilk ortaya atan kişi olmakla birlikte, dönemin şartlarında bu fikir pek rağbet görmemiştir. ClermontKonsili'ni şövalye eğitimi çerçevesinde önemli hale getiren en büyük etken, asil bir ailede doğan her kişinin on iki yaşına geldiği zaman kendi bölgesine bakan piskoposun önünde; baskıda olanları, dul ve yetimleri koruyup savunacağına; yolcuların güvenli bir şekilde yolculuk etmesini sağlayacağına ve her türlü zulüm ve zorbalığın kaldırılması için elinden geleni yapacağına dair yemin etmesine yönelik bir karar alınmış olmasıdır. Varılan hükme bakıldığı zaman, yapılması beklenenlerin şövalyelerin yapması gerekenlerle neredeyse eşit olduğu görülmektedir.¹³⁷

Haçlı Seferleri denince akla ilk şövalyelerin gelmesi tesadüf değildir. Seferler sırasında göstermiş oldukları mücadeleler birçok romana konu olmuştur. Şövalyelik, Avrupa'da kökü çok eskiye dayanan askeri bir sınıftır. Bununla birlikte, haçlı seferleri devrinde kaleme alınan birçok Hristiyan ve Müslüman kaynaklarında şövalyelerden bahsedilmektedir.

¹³⁷ Güleç-Demiriz, 80 ve 81.

İKİNCİ BÖLÜM

I., II., III. ve IV. HAÇLI SEFERLERİ'NDE ŞÖVALYE TARİKATLARININ FAALİYETLERİ

Haçlı Seferleri, on birinci yüzyılın sonlarında, Avrupa dünyasının Kudüs'ü kurtarma sloganı ile Türkleri Anadolu'dan atmak ve bütün Ortadoğu'yu ele geçirmek amacıyla başlattıkları siyasi amaçlı askeri seferlerdir.¹³⁸ Haçlı seferleri yaklaşık olarak iki yüzyıla yayılmıştır. Başlangıçta başarıya ulaşmış olsa da ilerleyen süreçlerde bu başarısını yitirmiştir. I., II., III. ve IV. Haçlı Seferleri'nde şövalye tarikatları'nın faaliyetleri yadsınamayacak kadar fazladır. Bu seferler sırasında kurulan şövalye tarikatları,, kuruluş amaçlarının dışında profesyonel savaşçılar olarak karşımıza çıkmışlardır. Dini-askeri bir şekil alan tarikatlar, bunun yanında sosyal ve ekonomik yönden de kendilerinden sıkça bahsettirmişlerdir.

¹³⁸ Demirkent, Haçlılar, 525.

2.1.Haçlı Seferleri Sırasında Kurulan Şövalye Tarikatları

On üçüncü yüzyılda şövalyeler ve şövalyelerin oluşturduğu askeri tarikatlar, bilhassa deniz ötesi tarihinde giderek daha önemli ve etkin bir rol üstlenmişlerdir.¹³⁹ Dinsel-askeri tarikatlar, I. Haçlı Seferi döneminde tehlike altındaki Hristiyan halkını korumak üzere Filistin'e giden batılı Hristiyanlara ilham olan maneviyattan ortaya çıkmıştır. Bu tarikatlar, kendilerini Hristiyan inancını korumaya adanmışlıkla dünyevi hayattan feragat etmeyi seçen ve profesyonel savaşçılar olan şövalyelerden oluşmuştur. Başlıca iki tarikat olan Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları kutsal topraklardaki Hristiyan ordusunun omurgasını oluşturmakla beraber; bunların yanı sıra Aziz Lazarus veya Töton Şövalyeleri gibi daha sonra ortaya çıkan ve belirli misyonları olan tarikatlar da vardır.¹⁴⁰ Başlangıçta tehlike altında olan kutsal toprakları ve buralarda yaşayan Hristiyanları, Hristiyan hacıları korumak üzere kurulan bu askeri-dinsel tarikatler ilerleyen süreçlerde farklı boyutlar kazanmışlardır. Özellikle Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları hakkında bilgi veren iki ana kaynak vardır. Bu iki önemli kaynaktan biri Latin tarihçi Willermus Tyrensis'e diğeri ise Antalya Yakubi Süryani Patriği Mikhail'e aittir. Bu tarikatlara, Ortaçağ İslam tarihçileri Daviyye (Templier) ve İsbitariyye (Hospitalier) isimlerini vermişlerdir.¹⁴¹

2.1.1. Hospitalier Şövalye Tarikatı

I. Haçlı Seferi sırasında tehlike altındaki kutsal toprakları, buralarda yaşayan Hristiyan halkı ve Hristiyan hacıları korumak amacıyla kurulan şövalye tarikatlarından biri de Hospitalier Şövalye Tarikatı olmuştur. Hristiyan Avrupa'nın dini merkezi olan Kudüs'e, 638'de Hz. Ömer zamanında Müslümanlar tarafından ele geçirildikten sonra da Batı'dan pek çok kişi ibadet etmek ve kutsal yerleri ziyaret için gitmeye devam etmiştir. Müslümanlar, Hristiyanların "mukaddes" olarak kabul ettikleri bu toprakları ziyaret etmelerine mani olmamışlardır. Hospitalier Tarikatı da 11. yüzyılda Kudüs'e gelen hasta ve fakir hacılara bakmak amacıyla tesis edilmiş bir hayır kuruluşudur. O sıralarda Batı Akdeniz'in en önemli ticaret şehirlerinden biri olan Amalfi şehrinin halkı doğuda ihtiyaç duyulan malları oraya götürmektedir. Amalfili İtalyan tacirler, İslam ülkesinin her yerinde serbestçe ve emniyetli bir

¹³⁹ Asbridge, 542.

¹⁴⁰ Eco, Ortaçağ Katedraller-Şövalyeler-Şehirler, 59.

¹⁴¹ Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu, 87.

biçimde seyahat etmelerinin yanında, kutsal yerleri de ziyaret etmişlerdir. Willermus ‘unkaydına göre, sahil şehirlerinde sahip oldukları gibi Kudüs’te de bir süre kalıp dinlenebilecekleri kendilerine ait bir yerleri olmadığı için, şehirlerinden mümkün olduğu kadar çok insan toplayarak Mısır Fatimi Halifesi Mustansır-Billâh’ı ziyaret ederek ricalarını yazılı olarak takdim etmişlerdir. Amalfililerin bu ricasını kabul eden halife, Kudüs valisine, şehrin yerli Hristiyanlarının yaşadığı kısmında arzu ettikleri gibi bir bina inşa edebilecekleri uygun bir yerin tahsis edilmesini bildiren yazılı bir emir göndermiştir. Böylece tacirler, kendilerine tahsis edilen bölgede; aralarında topladıkları para ile önce Hz. Meryem’in şerefine bir manastır inşa etmiş, sonra manastıra bağlantılı olarak misafirhaneler yaptırmışlardır. Binanın tamamlanmasından sonra Amalfi’den bir başrahip ve keşişler getirtilerek manastır idaresi tesis edilmiştir. Bu manastırı kuranlar ve bakımını üstlenenler Latin olduğu için o tarihten itibaren manastırın adı Latin Manastırı olarak anılmıştır. Willermus ‘unkaydında, o günlerde pek çok kadının da tehlikeleri göze alarak kutsal yerlerde ibadet etmek amacıyla Kudüs’e geldiği, Latin Manastırı’nın içinde kadın hacı adaylarının kabul edilebileceği bir yer olmadığından Amalfili tacirler tarafından orada küçük bir rahibe manastırı kurulduğu ve burada kadın hacılara hizmet etmek için belirli sayıda rahibenin görevlendirildiği bilgisi yer almaktadır. 1050 yılında bazı Amalfili tüccarlar, kutsal topraklara yaptıkları hac yolculuğu esnasında hastalanan gezginleri tedavi etmek için Kudüs’te bir düşkünler evi kurmuşlardır. Bu tüccarların lideri Gerard l’Ospitaliere olmasına karşın, tarihçilere göre tarikatın kurucusu Büyük Üstad olarak adlandırılan “Raimond Le Puy” dir (1083-1160). “Santa Maria Latina” adı verilen Benedikten manastırına bağlanan bu oluşum 1100 yılından sonra, Batı’dadaha fazla tanındığından Vaftizci Yahya’ya adanmıştır.¹⁴² Hospitalier şövalyeleri, 1113 yılında, hastalanan hacıları tedavi etmek için Kudüs’te kurulan düşkünler evi ile tarikatlarının temelini atmışlardır. Zamanla kapasitesini iki bin hastaya kadar ilerleten hastane önemli bir kurum olmuştur. İlerleyen süreçte, Hospitalier şövalyeleri hastanelerini ve Kudüs’ü korumak üzere silahlanmışlardır.¹⁴³ Ayrıca burada Kıbrıs asıllı olan ve sonra da İskenderiye patrikliğine seçilen ve aziz

¹⁴² Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları’nın Kuruluşu, 87-88; Eco, 39; J. H. Kramers, **İslam Medeniyeti Tarihinde Coğrafya ve Ticaret**, Ömer Rıza (çev.), Asarı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı Türkiye Matbaası, 1934, s. 7-8.

¹⁴³ Güleç-Demiriz, 87.

olarak adlandırdıkları Johannes Eleimon adına bir sunak yapmışlardır.¹⁴⁴ Kudüs'ün I. Haçlı Seferi'nde ele geçirilmesi ve hac seferlerinin artmasıyla, Hospitalier tarikatı; Vaftizci Yahya'ya adanmış olduğu için St. Jean (Aziz Yahya) Hastanesi olarak bilinen bu kurumun ünü ve önemi artmıştır. 1113 yılında Papa tarafından da tanınan ve St. Jean Şövalyeleri adı verilen bu tarikat, geniş çapta uluslararası yardım almaya başlamıştır. Raymond Le Puy'un önderliği altında bu hareket tıbbi yardımlarına ve faaliyetlerine askerliği de ekleyerek 12. yüzyıl ortalarında ikinci bir askeri tarikat haline gelmiştir.¹⁴⁵ Bundan sonra tarikat hayır işleriyle uğraşan keşişleri yine bünyesinde bulundurmaya devam etmiştir. Ancak manastır yemininin yanı sıra Müslümanlara karşı savaşmaya yemin etmiş olan şövalyelerin, haçlı sınırlarını korumak için savaşmaları, tarikatın asıl vazifesi haline gelmiştir.¹⁴⁶ İslam tarihçilerinin İsbiteriyye olarak adlandırdıkları Hospitalier Tarikatı, Raymond Le Puy'dan itibaren daha çok Saint Jean Şövalyeleri daha sonra da Rodos Şövalyeleri ve de Malta Şövalyeleri olarak adlandırılmışlardır. Hem hayır işleriyle hem de askeri konularla meşgul olan bu tarikat, zamanla büyük gelişmeler göstererek Doğu'da ve Avrupa'da birçok çiftlik, arazi sahibi olmuş ve ticaretle uğraşmıştır. Hospitalierliğin alameti; zırhlarının üzerine giydikleri uzun mantolara işlenmiş beyaz haçtır.¹⁴⁷ Daviyye ve İsbiteriyye adları ilk defa İbnü'l Kalanisi tarafından, 1157 yılında Suriye'deki Banyas yakınında mağlup edilen bir haçlı Frank birliğinde Hospitalier Şövalyeleri, derebeyleri ve Templier Şövalyeleri'nin hizmetindeki en cesur kişilerden oluşan yedi yüz atlının yer aldığını aktarmıştır.¹⁴⁸ Eyyubiler devrinde İbn Vasil, Hospitalier şövalyelerinin ayrı bir tarikat olarak bilindiğini ifade ederek, onlardan "Hospitalier Şövalyeler Evi" (Beytül'l-İtibar) ve "Kardeşler" (El-İhvan) olarak söz etmiştir.¹⁴⁹ 1179'dan sonra, Hospitalier Tarikatı kendini tamamıyla Müslümanlarla savaşa adanmış askeri bir tarikata dönüştürmüştür. Bu gelişme, Trablus Kontluğu'ndaki birçok kalenin tarikata bırakılmasıyla devam eden askerleşme sürecini içine sindiremeyen birtakım tarikat üyesini kararsızlığa düşürmüştür. Tarikatın yöneticileri, rahipler, şövalyeler ve muhafızlar ve kardeşler

¹⁴⁴ Ergin Ayan, **Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (1143-1163)**, Karadeniz Dergisi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 105.

¹⁴⁵ Asbridge, 185; Tate, 72.

¹⁴⁶ Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları'nın Kuruluşu, 89-90.

¹⁴⁷ Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları'nın Kuruluşu, 90; Şeşen, 19.

¹⁴⁸ Hillenbrand, 360; Şeşen, 19.

¹⁴⁹ Hillenbrand, 360.

olarak ayrılmıştır. Tarikat örgüt bakımından Templier Tarikatı'na çok yakın olmuştur. Hospitalier şövalyelerinin, Templier Tarikatı gibi, iyi donanımlı ve sürekli ordusu vardır. Tarikat, Frank devletinin siyasal gelişiminde de önemli bir rol oynamıştır. Tarikatın büyük üstadlarından Gilbert d'Assailly, Kudüs kralı I. Amalrik'i Mısır'daki tehlikeli sefere itmiştir ve Germen İmparatorluğu temsilcilerinin girişimlerini destekleyerek, bu konuda Templier Tarikatı'nın karşısında olmuştur. Hospitalier Şövalye Tarikatı, Frank devletinin kutsal topraklardan silinip gitmesinden sonra da varlığını devam ettirmiştir. 1309'da Rodos adasını alarak, onu Malta adasına çekilmek zorunda bırakan Osmanlı fethine dek orada kalmıştır.¹⁵⁰

2.1.2. Templier Şövalye Tarikatı

Hospitalier Şövalye Tarikatı 'ndan hemen sonra kurulan Templier Şövalye Tarikatı, Haçlı seferleri tarihinin en önemli noktalarından birisidir. Templier şövalyeleri, öteki askeri tarikatler gibi, kutsal toprakları korumak üzere kurulan ve haçlı seferlerinde çok önemli görevler üstlenen bir tarikat olarak bilinmektedir. 11. yüzyılın başında, halife Hâkim devrinde, Kudüs'e hac ibadeti için yapılan yolculuklar tam manasıyla kesintiye uğramamıştır. Kutsal toprakların haçlılar tarafından geri alınması büyük oranda hac yolculuklarını teşvik edebilmesine karşın, şartların belirsizliği devam etmiştir. Haçlı baronları seferlerini tamamladıktan sonra Avrupa'ya dönmüştür. Kutsal topraklardaki güçler sadece krallığın hassas noktalarında bulunan ve surlarla çevrili şehirlerde veya hızlı bir şekilde inşa edilen kalelerde yaşamışlardır. Bu sebeple kutsal topraklara gelen Hristiyan hacılar baskı altında olmaya devam etmiştir. Yollardaki eşkıyalar ve hırsızlar hacca gelenlere baskınlar düzenlemişlerdir.¹⁵¹ Bu sebepler nedeniyle, Templier Tarikatı'nın kurulmasının ardında Hristiyan hacıları koruma isteği vardır. Oçağda hiç kimse tarikatı, ortaya çıkışını kayda geçirecek kadar önemsememiş olsa da, tarikatın sonradan önem kazanmasıyla birlikte, 12.yüzyılın ikinci yarısında eser vermiş üç vakanüvis vardır;

¹⁵⁰ Tate, 142-143.

¹⁵¹ Regine Pernoud, **Tapınak Şövalyeleri**, Deniz Yüce Sylvestre (çev.), Dost Kitabevi, 2005 Ankara, s. 7-8.

Sur Başpiskoposu Willermus Tyrensis, Antakya Patriği Süryani Mihail ve Oxford Başdiyakoz'u Walter Map tarikat hakkında, kuruluşa dair önemli bilgiler vermiştir. Willermus Tyrensis, Templier şövalyelerinin o devirde sahip oldukları imtiyazları, hileyle idare edip, çıkarları için kullandıklarını düşünmüş ve tarikate ilişkin görüşlerini bu düşüncenin etkisiyle hoşnutsuzlukla kaleme almıştır. Süryani Mihail, Willermus Tyrensis'te bulunmayan bilgiler vermiştir; ancak bahsettikleri kendi devri ve tecrübesi haricindeki meseleleri anlattığı yerler bakımından Willermus' un bahsettiklerinden daha az güvenilir olarak kabul görmüştür. Bu üç tarihçi arasında olaylara en uzak olan Walter Map olmuştur.¹⁵² Willermus Tyrensis, 1118 yılındaki olayları anlatırken Templier tarikatının bu yılda, Champagne şövalyelerinden Hugues de Payens ve arkadaşları tarafından Kudüs kralı II. Baudouin'in izniyle kurulduğunu belirtmiştir.¹⁵³ Batı Frank Krallığı'nın bir parçasını oluşturan büyük ve zengin bir prensliği, Seine Nehri'nin üst bölgesindeki Troyes'den yöneten Champagne Kontu Hugues 1104'de şövalyeleriyle birlikte Kudüs'e gelmiştir. Dindar bir kişiliği olan Hugues 'invasalları arasında, Hugues de Payens debulunmaktadır. Kont Hugues, 1108'de Avrupa'ya dönse de 1114 yılında yeniden Kudüs'e gelmiştir. Bir kez daha Fransa'ya döndüğü zaman ise Hugues de Payens, Kudüs'te kalmıştır. Bu dönemde, Kudüs kralı I. Baudouin'in yerini kuzeni Le Boug'lu II. Baudouin ve Patrik Daimbert'in yerini de Picquigny'li Garmond almıştır. Hugues de Payens ve Saint Omer'li Godefroi adlı bir şövalye II. Baudouin ve patriğe, bir dini tarikatın tüzüğünü izlemekle birlikte kendilerini hacıları korumaya adayacak olan ve şövalyelerden bir topluluk kurulmasını önermişlerdir. İzledikleri tüzük ise, Kudüs'teki Kutsal Kabir Kilisesi Tarikatı'nca da benimsenmiş olan, Hippo'lu Augustinus Tüzüğü'dür. Kral ve Patrik, Hugues de Payens'in önerisini kabul etmişlerdir ve 1119 yılında Hugues de Payens, aralarında 'Saint Omer'li Godefroi, 'Saint Aignan'lı Archambaud, 'Montdidier'li Geoffroi Bissot ve Rossal ya da Roland adlı bir şövalyenin de olduğu sekiz şövalyeyle birlikte Kutsal Kabir Kilisesi'nde patriğin önünde yoksulluk ve itaat yemini etmişlerdir. Kendilerine "İsa Mesih'in Yoksul Askerleri" adını vermişlerdir ve bir müddet kendilerine özgü cüppeler giyinmişlerdir. Patrik ve kral, yeterli gelir sahibi olmaları için onlara bazı dirlikler vermişlerdir. Kral II. Baudouin ayrıca,

¹⁵² Malcolm Barber, **Tapınak Şövalyelerinin Tarihi**, Berna Üner (çev.), Kabalcı Yayınevi, 2003 İstanbul, s.21-22.

¹⁵³ Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu, 90.

haçlıların “Templum Salomonis” (Süleyman Tapınağı) olarak bildikleri, Tapınak Dağı'nın güney ucundaki Mescid-i Aksa'dan dönüştürdüğü sarayda onlara bir yer vermiştir. Zaman içerisinde, İsa Mesih'in ve Süleyman Tapınağı'nın Yoksul Askerleri, Süleyman Tapınağı Şövalyeleri, Tapınak Şövalyeleri, Tapınakçılar ya da yalnızca Tapınak olarak anılmaya başlanmışlardır.¹⁵⁴ 1125'ten önce de Champagne kontu Hugues Templier Tarikatı'na katılmıştır. Hugues, İsa Mesih'in yoksul askeri olarak yoksulluk ve itaat andı içmiştir.¹⁵⁵ Ortaçağ İslam tarihçileri Templier Tarikatı'na Daviyye adını vermişlerdir. Bu ismin, Süryanice fakir anlamına gelen bir kelimedenden veya Latince dengeldiği ileri sürülmektedir.¹⁵⁶ 1127 yılında Hugues de Payens beş şövalye ile birlikte Roma'ya gitmiştir. Amaç, Papa II. Honorius'un resmi olarak Templier Tarikatını tanımasıdır. Templier şövalyeleri bununla beraber, 13 Ocak 1128'de Troyes şehrinde kendi örgütlenmelerinin ayrıntılarını görüşmek üzere bir konsey toplayan Aziz Bernard'ı ikna etmişlerdir. Bu konseye papanelçisi olan Mathieu d'Albano başkanlık etmiştir.¹⁵⁷ Tarikat, 1128 yılındaki Troyes Konsilinde resmen bir tarikat olarak tanınmış ve teşkilat için bir yasa hazırlanmıştır. Templier şövalyeleri, bu konsilden kısa bir zaman sonra beyaz kıyafet giymeye başlamışlardır. Bunlar pelerinlerinin üzerine ayırt edilmeleri amacıyla kırmızı kumaştan haç dikmişlerdir. Bu işareti sadece şövalyeler değil, çavuş denilen daha küçük rütbedeki kişiler de kullanmıştır. Teşkilatta, asalet sınıfına mensup şövalyeler ile halktan gelip at bakıcılığı yapan ve silah taşıyanlardan başka, Hospitalier Tarikatındaki gibi, askeri olmayan işleri gören ruhaniler de bulunmuştur. Böylelikle tarikatta farklı görev yapan üç ayrı sınıftan bahsetmek mümkündür. Hospitalier Tarikatı gibi, Templier Tarikatı da başlangıçta amacı Kudüs'e gelen hacıları korumak ve yolları emniyet altına almak olduğu halde; daha sonra dini hizmetlerinin ötesinde krallık ordusunun önemli bir birliği haline gelmişler ve Müslümanlara karşı yapılan bütün savaşlara katılarak onların en acımasız düşmanı olmuşlardır.¹⁵⁸ Templier Tarikatı, haçlı seferleri sırasında Müslümanlara karşı büyük mücadeleler vermiştir. Dini bir tarikatın ötesinde, askeri sahada kendilerini kanıtlamışlardır. Templier Şövalyeleri 12. ve 13. yüzyıllar boyunca, gerek Filistin ve Suriye'de haçlılar tarafından kurulan

¹⁵⁴ Piers Paul Read, **Tapınak Şövalyeleri**, Sultan Gül Erdem (çev.), Dost Kitabevi, 2003 Ankara, s.103- 104.

¹⁵⁵ Pernoud, 8; Read, 105.

¹⁵⁶ Şeşen, 19.

¹⁵⁷ Pernoud, 9-10.

¹⁵⁸ Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatları'nın Kuruluşu, 91-92.

devletlerde, gerekse Batı'da, bilhassa Fransa'da geniş topraklar ve mülkler edinmişlerdir. Templier Tarikatı, hem doğrudan sorumlu oldukları papalar, hem de üyelerinin topraklarında yaşadıkları laik krallar tarafından kendilerine sağlanan dini ve hukuki ayrıcalıklarından yararlanmışlardır. Templier şövalyeleri ayrıca, tarikatlerinin uluslararası yapısının sağladığı kolaylıklardan yararlanarak geniş çapta bankacılık faaliyetleri ile de uğraşmışlardır. Ancak hepsinin ötesinde, kendilerinin bu denli güçlü ve ünlü olmalarını sağlayan asıl şey, Doğu'dakurulan haçlıdevletlerini askeri yönden Müslümanlara karşı korumalarıdır. Bununla birlikte 1291 yılında doğuda yerleşik durumda olan Hristiyan nüfusunun Mısır'dan gelen Memlukler tarafından bölgeden sürülmeleri üzerine Templier şövalyeleri, esas varoluş amaçlarından da uzaklaşmışlardır.¹⁵⁹ Bunun öncesinde tarikatın Fransa'da yaşayan üyeleri, 13 Ekim 1307'de, kral IV. Philippe'in askerleri tarafından engizisyon adına tutuklanmışlardır ve tüm mülklerine el konulmuştur. Hz. İsa'nın reddedilmesi, kutsal haçın üzerine tükürmek ve eşcinsellik, gizli törenlerde ve ruhani meclis toplantılarında putlara tapınma gibi birtakım olaylarla suçlanmışlardır.¹⁶⁰ Kral Philippe, Hristiyan aleminin diğer krallarına gönderdiği mektuplarda ülkelerindeki Templier şövalyelerini tutuklamalarını yazmıştır. O dönem iktidarı elinde bulunduran Papa V. Clemens, başlangıçta tutuklanmaları kendine karşı yapılan bir meydan okuma olarak görmüştür; çünkü şövalyeler papalığakarşı sorumludur. Bununla birlikte Papadurumu kabullenmiştir. 22 Kasım 1307'de yayınladığı "Pastoralis Praeemine" başlığını taşıyan papalık emirnamesiyle, Hristiyan âleminde yer almış olan tüm krallara Templier şövalyelerini tutuklamalarını ve papalık adına topraklarına el koymalarını buyurmuştur.¹⁶¹ IV. Philippe'in Tapınakçıların tutuklanması konusunda verdiği emirlerde gerekçe olarak birçok neden belirtilmiştir. Eşcinsellik suçlamaları, Tapınakçıların birtakım putlara tapmaları, Aşai Rabbani¹⁶² ayinine inanmıyor olmaları ve tarikata kazanç sağlamak amacıyla her yola başvurmaları bu nedenlerden birkaçıdır. IV. Philippe'in çevresinde, Guillaume de Nogaret'nin başkanlığında kendi alanlarında uzman bakanlardan oluşan bir grup

¹⁵⁹ Malcolm Barber, **Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı**, Nuri Plümer (çev.), Phoenix Kitabevi, 2008 Ankara, s.11.

¹⁶⁰ Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı, 11.

¹⁶¹ Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı, 12.

¹⁶² Aşai Rabbani ayini Hz. İsa'nın kanını ve bedenini temsil ettiğine inanılan ekmeğe ve şarabın kutsandığı ayindir. Hz. İsa havarileriyle yediği son akşam yemeğinde, onlara bir araya geldikleri zamanlarda bu ayini yapmalarını söylemiştir. (Bkz. Genç, 2012: 58).

bulunuyordu. Bu şahıslar, herhangi bir nedenle yönetime ters düşen kişilerle uğraşmak üzere birtakım teknikler geliştirmişlerdir.¹⁶³ Sapkınlık, cadılık, büyücülük gibi eylemlere yönelik suçlamaları, Guillaume de Nogaret'nin ve meslektaşlarının politik amaçlar doğrultusunda kullandıkları bilinmektedir. Ancak gerek 13. yüzyılda gerekse daha önceki dönemlerde, bu gibi suçlayıcı eylemler politik amaçlı kullanılmıştır. Bu suçlamalar yüzyıllar boyu kilise tarafından kendilerine karşı olan dinsel ve politik muhalifleri karalamak üzere uygulanan bir politikadır.¹⁶⁴ IV. Philippe dönemine ilişkin çalışmaları bulunan Joseph Strayer, Templier Tarikatı'na yönelik olan bu suçlamalar ve tutuklamaların asıl nedeninin mali sıkıntılar olabileceği üzerinde durmuştur. Strayer, en son büyük ölçekli vergi hesaplamasının 1304 yılında gerçekleştiğini, 1306 yılında eski paraya geri dönüşün para üzerindeki kontrolden sağlanan gelirleri durdurduğunu belirtmektedir. Yahudilere karşı 1306 yılında düzenlenen saldırıların doğrudan doğruya bu sorunla ilgili olduğunu vurgulamıştır. Öte yandan Strayer, IV. Philippe'in Templier Tarikatı'ndan daha fazlasını elde edebileceği konusunda bir umudunun bulunduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, Strayer'e göre IV. Philippe sadece servet elde etmek istemiyordu. O, Tapınakçıların gerçekten sapkın olduklarına inanıyordu.¹⁶⁵ Steven Runciman'ın üç ciltlik Haçlı Seferleri Tarihi'nin son kısmında Templier Tarikatı'nın ortadan kaldırılışı şu şekilde anlatılır:

Templier Tarikatı zengindir. Bu tarikat uzun süreden beri Doğu'da ana banker ve tefeci rolü oynamıştır. Templier Şövalyeleri savaş sıralarında daima kahramanca savaşmakla birlikte, para ticareti yüzünden Müslümanlarla sıkı ve yakın bir temas içinde olmuşlardır. Şövalyelerden birçoğunun Müslüman dostları olup, İslam dini ve İslam ilmine karşı ilgi de duymuşlardır. Bununla beraber tarikatın, kalelerinin duvarları arkasında sapıklık sayılabilecek bazı törenleri yaptıkları iddia ediliyordu. Tarikata kabul merasimlerinde sapkın hareketlerde buldukları ve mum söndü ayinleri yapıldığı söylentileri olmuştur. Muhtemelen bu rivayetler tarikata en etkili ve inandırıcı biçimde nasıl saldırılabileceğinin bahaneleriydi.¹⁶⁶

¹⁶³Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı, 325-326.

¹⁶⁴Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı, 328-331.

¹⁶⁵Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı, 478-479.

¹⁶⁶Runciman, C. III. , 368.

Fransa'da başlatılan sorgulamaların ardından İngiltere, İber Yarımadası, Almanya, İtalya ve Kıbrıs'ta Templier şövalyeleri yargılanmaya başlanmıştır. Bu olaylar karşısında Papaşüpheli tutumunu korumuş ve 1308 yılında, engizisyon soruşturmalarını durdurmuştur. Ancak, IV. Philippe'in Papa'ya karşı tehditleri neticesinde, Papadirenmeyi bırakmıştır. Kral ve Papa bu doğrultuda 1308'de Mayıs ve Haziran aylarında bir araya gelerek olayı sonuçlandırabilmişlerdir. Bunun üzerine Papa iki tür soruşturmanın başlatılmasını da kabul etmiştir. Bu soruşturmalardan biri, bizzat tarikata yönelik olarak papalığın görevlendirdiği bir komisyon tarafından başlatılacak soruşturmadır. Diğer soruşturma ise Templier şövalyelerinin suçlu ya da masum olduklarını belirlemek üzere piskoposluk bölgesini kapsayan taşralı konseyler tarafından yürütülmesidir. Konuyla alakalı nihai bir karar almak amacıyla Viyana'da 1310 Ekiminde kiliseye ait genel bir konsey kurulmasına karar verilmiştir. Fransız monarşisiyle yakın ilişkiler içerisinde bulunan piskoposlar tarafından yürütülen soruşturmalar, 1309 yılında sonuçlanmaya başlamıştır. Şövalyelerin büyük bir kısmı, ağır işkenceler altında birtakım itirafları yinelemişlerdir. 1310 yılında yaklaşık altı yüz tarikat üyesi 1307 ve 1309'daki yapmış oldukları itirafları reddederek tarikati savunma yoluna gitmişlerdir. Duruşmalardan hiçbir sonuç elde edilemeyeceği kanaatini benimseyen Papa Clemens, 1311'deki Viyana Konseyini bir yıl süreyle ertelemiştir. Ancak Philippe'in bu karara karşı uyguladığı son derece sert ve acımasız eylemler Templier şövalyelerinin direnişini kırmıştır. 12 Mayıs 1310'da elli dört Templier şövalyesi, Paris dışında açık bir alanda kazığa bağlanarak yakılmıştır. Devamında Papalık Komisyonu tarafından düzenlenen duruşmalar 1311 yılının Haziran ayında sona ermiştir. Ekim ayında açılan Viyana Konseyi'nde Papa, tarikatın onurunun faaliyet sürdüremeyecek şekilde kirlendiğini, bu nedenle lağvedilmesine karar vermiştir. 22 Mart 1312 tarihli "Vox in Excelso Emirnamesi" ile beraber tarikatın lağvedilmesi kararlaştırılmış olup 2 Mayıs'ta yayınlanan "Ad Providam Fermanı" uyarınca Templier Tarikatı'nın tüm mal varlığı, diğer büyük askeri tarikat olan Hospitalier Tarikatı'na devredilmiştir. İlerleyen süreçte IV. Philippe, Templier şövalyelerinin duruşmaya götürülmesi esnasındaki zararının tazminatı için Hospitalier Tarikatı'ndan büyük miktarda para almıştır. Templier şövalyeleri, yaşamlarının kalan bölümlerini geçirmek için diğer tarikatlara ait olan manastırlara gönderilmişlerdir. Tarikatın liderleri, 18 Mart 1314 yılında yargılanarak

ömür boyu hapse mahkûm edilmişlerdir.¹⁶⁷ 19. yüzyılda, İngiltere, Fransa, Almanya ve diğer Avrupalı devletlerin Hristiyan olmayan bölgelerdeki emperyalist yayılmacılığı, Hristiyan misyonerlerinin de bir dizi popüler kitaplar yazmalarına sebep olmuştur. Avrupa'daki milliyetçilik anlayışı Fransa'da IX. Lui, İngiltere'de Arslan Yürekli Richard ve Almanya'da Frederik Barbarossa gibi haçlı kahramanlarını öne çıkarmıştır. Bu yüzyılda Templier şövalyelerinin canlandırılmasına yönelik teşebbüsler de olmuştur.¹⁶⁸

2.1.3. Töton ve Lazarus Şövalye Tarikatları

III. Haçlı Seferi (1189-1192) sırasında kurulan bir diğer askeri şövalye tarikatı Töton Şövalye Tarikatı olmuştur. 1190'larda Alman haçlılar tarafından bir sahra hastanesi ile ortaya çıkmıştır.¹⁶⁹ Almanya'nın liman şehirlerinden Lübeck ve Bremen'den gelen ziyaretçilerin kurmuş olduğu bir Alman hastanesinin gelişmesiyle ortaya çıkan Töton Tarikatı; 1198'de askeri bir yapıya bürünmüş ve yasaları konusunda Templier Tarikatını örnek almıştır. III. Haçlı Seferi'nde, Alman kralı I. Friedrich'in karadan götürdüğü ordudan ayrılarak kutsal topraklara deniz yoluyla gitmeyi tercih eden ve gemilerin yelkenini de kullanarak ellerindeki kaynaklarla bir hastane kurmuş olan Tötonlara, papalar ve kutsal topraklardaki yetkililer iyi gözle bakmışlardır. Papa III. Clemens, Tötonları Ocak 1191'de papalık himayesine almıştır. Onlara halk tarafından, "Fratres Domus Hospitalis Sancte Marie Theutonicorum in Jerusalem" (Kudüs'te Meryem Ana Hastanesi'nin Töton Rahipleri) adı verilmiştir. Alman kralı VI. Heinrich'e haçlı seferinde eşlik eden bazı Alman prensleri ve asilleri, Akka'daki Templier şövalyelerinin merkezinde; Kudüs kralı, patriği, Templier ve Hospitalier tarikatlarının iki lideri ve kutsal topraklardaki yetkililerin huzurunda bir araya gelerek Töton kuruluşunun da, Hospitalier şövalyelerinde olduğu gibi, kutsal toprakları korumaya katkıda bulunmak için dinsel ve askeri bir tarikate dönüşmesi kararı vermişlerdir. 19 Şubat 1199'da Papa III. Innocent tarafından gerçekleştirilen törende, Tötonlar yeni bir şövalye grubu olarak kabul edilmiştir. II. Friedrich'in etkisiyle Töton Tarikatı, Papa III. Honorius'tan üzerinde siyah bir haçın olduğu beyaz

¹⁶⁷ Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı, 12-13 ve 14.

¹⁶⁸ Carole Hillenbrand, Haçlı Seferleri'nin Mirası, İbrahim Gök (çev.), *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, S.2, Temmuz 2013, s.116.

¹⁶⁹ Asbridge, 542.

bir pelerin giyme imtiyazını elde etmiştir.¹⁷⁰ Bu devirde Templier şövalyeleri üzerine kırmızı bir haç işlenmiş beyaz bir üstlük giyinmişlerdir. Hospitalier şövalyeleri 'nin üstlükleri siyah ve işlenen haç beyazdır. Töton şövalyeleri ise üzerine siyah bir haç işlenmiş olan beyaz üstlük giymeyi tercih etmişlerdir. Töton şövalyelerinin de diğer iki askeri tarikat gibi, askeri, politik ve ekonomik gücü giderek artmış ve Doğu, Latin dünyasının temel taşı olmuştur.¹⁷¹ 1291 yılında haçlıların kesin ve son şekilde yenildikleri dönemde kötü duruma düşen sadece Templier şövalyeleri olmamıştır. Hospitalier ve Töton şövalyeleri de Hristiyan bozgununu engelleyememiştir. 13. yüzyılda Kuzeydoğu Avrupa ve Baltık bölgesinde toplanan Tötonlar, Polonya'nın Vistül Nehri üzerindeki Chelmo'ya yerleşmişler; 1308'de Polonya Krallığı'ndan Baltık Limanı Gdansk'la birlikte Pomeranya bölgesini alarak genişlemişlerdir. 1310'da karargâhlarını geçici bir üs olan Venedik'ten Polonya'nın Marienburg bölgesine taşımışlardır. Ancak, saldırgan yayılmacılıkları Hristiyan cemaatinin içinden ve dışından düşman edinmelerine neden olmuştur. 1298, 1300 ve 1305 yıllarındaki hareketlerine yönelik protestolarla karşılaşmışlardır. Töton Şövalye Tarikatı özellikle Letonya'daki Riga Başpiskoposu Friedrich tarafından pek çok şeyle suçlanmıştır. Bu suçlamalar, Litvanyalılar ve Ruslarla mücadele safhasında Töton 'ların görevlerini yerine getirmemesi, kiliseye saldırı, cinayet ve iç yozlaşmadır. Haklarında açılan 1312 yılındaki bir soruşturma, ertesini yıl yargılanmalarına neden olmuştur. Tötonlara muhalefet edenlerin en ünlü olanı ise Fransa kralı IV. Philippe'dir. Neticede mevcudiyetlerini korumayı başarmışlardır.¹⁷² Roma'daki papalığın pek çok kez, tutsakların dini değiştirmekle değil de onları köleleştirmekle suçladıkları Töton şövalyeleri, fethettikleri Prusya topraklarını sömürgeleştirmek için buralara Alman köylülerini yerleştirmişlerdir. Ayrıca, Hansa Birliği'nin üyeleri olarak, ticaretten kazanç da sağlamışlardır. Töton şövalyeleri, Litvanyalılara karşı Reisen adını verdikleri mevsimlik seferler düzenlemişlerdir. Henry Bollingbroke, IV. Henry adıyla İngiltere tahtına geçmeden evvel bu Reisen seferlerinin bazılarında katılmıştır. Litvanya Grandükü Jagiello, tüm halkı ile Katolik kilisesine dâhil olmuş ve Polonya veliaht prensesi Jadwigayla evlenmiştir. Böylelikle yeni birleşik bir devlet ortaya çıkmıştır. Bu devletin orduları,

¹⁷⁰ Eco, Ortaçağ Katedraller-Şövalyeler-Şehirler, 62.

¹⁷¹ Asbridge, 543.

¹⁷² Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 430-474.

1410'da Tannenberg Çarpışması'nda Töton şövalyelerini yenmiştir. Dört yüz Töton şövalyesi ve büyük üstadları öldürülmüştür. Tarikat, bu tarihten itibaren gerilemeye başlamıştır. Tötonların son büyük üstadı olarak bilinen Brandenburg Ansbach'lı Albrecht 1525'te Protestanlığa dâhil olarak tarikati dağıtmış ve topraklarını da laik bir düklüğe devretmiştir. Prusya'da kalan elli beş Töton şövalyesinden pek azı Katolik olarak kalmış ve çoğu Prusya'da evlenerek yerli soylulara karışmışlardır. Töton şövalyelerinden Livonya kolunun son yerel üstadı da 1561'de laik Kurland Dükü olmuştur. Tarikatın, Katolik Almanya'da topraklara sahip olan bir kolu ise 1809'da Napolyon tarafından feshedilene dek ayakta kalmıştır. Töton Tarikatı, 1843'de Avusturya İmparatorluğu tarafından, fahri bir kilise kurumu olarak canlandırılmıştır.¹⁷³

Aziz Lazarus Tarikatı başlangıçta cüzzamlı hastaları tedavi etmek ve onlara hizmet vermek üzere Kudüs'ün fethedilmesiyle kurulmuştur. Merkezinde Hristiyanlığı özümseyen bu tarikatın savaşçı üyeleri, Kudüs'ü zor durumda olduğu zaman korumakla görevlendirilmişlerdir.¹⁷⁴ Haçlılar tarafından 1099'da fethedilen Kudüs'te, o devirde toplum tarafından Tanrı'nın kırbağı olarak görülen cüzzama yakalanmış olan hacılar için ayrı bir hastane kurulmuştur. Kudüs Cüzzam Hastanesi, cüzzamın başkalarına bulaşma riskine karşı uzak bir konumda olan, şehrin surları dışındaki Aziz Lazarus'un adını taşıyan gizli bir kapı yakınındaki Tancredi Kulesi'nin yanında yer almıştır. 12. yüzyılın başlarından itibaren içinde bir kilise, revaklı bir avlu, toplantı salonu, yemekhane, hasta keşişlerle onları tedavi eden sağlıklı keşişlere ayrılan iki ayrı yatakhane vardır. Aziz Lazarus Tarikatı'nın temel prensibi, Hristiyanlığın her şeyden önce başkalarına ;özellikle cüzzamlı ve umutsuz durumda olup her türlü destekten mahrum olanlar ile herkes tarafından hakir görülenlere karşı hizmet etmektir. Lazarus tarikatına, Fransa kralı XI. Louis'in girişimleriyle 1244 tarihinden kısa süre önce, Müslümanların bölgedeki fetihlerinden dolayı ciddi tehlike altında bulunan Kudüs'ün silahla savunulması görevi verilmiştir.¹⁷⁵

¹⁷³ Read, 337-338.

¹⁷⁴ Güleç-Demiriz, 88.

¹⁷⁵ Eco, Ortaçağ Katedraller-Şövalyeler-Şehirler, 62-63.

2.2. I., II., III. ve IV. Haçlı Seferleri Sırasında Şövalye Tarikatları

Başlangıcında dini bir hizmet vermek üzere kurulan şövalye tarikatları, Haçlı Seferlerinde göstermiş oldukları kabiliyetleri ve askeri başarıları ile kendilerinden profesyonel savaşçılar olarak bahsettirmişlerdir. Bu tarikatlar kurulduklarından çok kısa bir süre sonra dini-askeri bir yapı halini alıp, seferlerin merkez noktasını oluşturmuşlardır. Birinci Haçlı Seferi ile Kudüs fethedilmiş ve ilerleyen süreçlerde, şövalye tarikatları kurulmuştur. Bu devirde göstermiş oldukları dini ve askeri yardımlar seferlerin en önemli kısmını oluşturmuştur. İkinci, üçüncü ve dördüncü Haçlı Seferleri sırasında da büyük yardımları olan tarikatlar savaşçı yönleri ile öne çıkmışlardır.

2.2.1. I. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatları'nın Faaliyetleri

Birinci Haçlı Seferi daha önce bahsedildiği üzere 1096 yılında papa II. Urbanus 'un çağrısıyla toplanan Avrupalı Hristiyan ordularının bugünkü Ortadoğu coğrafyasında oluşturdukları devletlerin ve uzun sürecek olan kanlı savaşların bir başlangıcını temsil etmektedir. Haçlı Seferleri tarihine toplu olarak bakıldığı zaman, bu seferlerin en başarıya ulaşanı I. Haçlı Seferi'dir. Kıyafetlerine Hristiyanlığın sembolü olan haç işaretini diktiren ordular, haçlılar olarak kabul görmüşlerdir.¹⁷⁶ Haçlılar, 11. yüzyılın sonlarında Avrupa dünyasının kutsal topraklar olarak adlandırdıkları Kudüs'ün kurtarılması sloganı ile Türkleri Anadolu'dan atmak ve tüm Ortadoğu'yu ele geçirmek üzere başlattığı siyasi amaçlı askeri harekâtlara katılanlara verilen isimdir. Birinci Haçlı Seferi, 1096 yılında başlamış, 1102 yılında sona ermiştir. Resmi olan başlangıç tarihi Papa II. Urbanus 'un 27 Kasım 1095'te Clermont Konsili'nde seferi ilan etmesidir.¹⁷⁷ II. Urbanus'un¹⁷⁸ yaptığı çağrı ile haçlı seferi fiilen başlamıştır. Sadece şövalyeler değil, her sınıftan insan haçlı seferine büyük ilgi göstermiştir.¹⁷⁹ Haçlı seferi çağrısını her tarafta duyurmak için faaliyete geçen Pierre l'Ermite'nin etrafında toplanan yirmi bin kişilik bir ordu 1096'da yürüyüşe geçerek Macaristan ve

¹⁷⁶Tate, 33; Demirkent, 525.

¹⁷⁷Demirkent, Haçlılar, 525.

¹⁷⁸Urbanus'un görevine uygun bir kişi olduğu belirtilmiştir. Uzun boylu ve sakallı bir görünüme sahip olan Urbanus'un ikna edici bir hitabetinin olduğu ve insanlar üzerinde etkili bir izlenim bıraktığı söylenmiştir. (Bkz. Runciman, 1989: 79).

¹⁷⁹Demirkent, Haçlılar, 527.

Bizans topraklarında birçok yağma ve tahripde bulunmuştur. 1 Ağustos 1096'da İstanbul'a ulaşan bu ilk haçlı ordusu ,Anadolu Selçuklu Devleti'nin topraklarına girmeye başlamıştır. İznik civarındaki Kserigordon Kalesi'ni ele geçirmiştir. Durumu öğrenen Sultan I. Kılıçarslan kaleyi geri almak üzere bir birlik göndermiştir.¹⁸⁰ Türk birliği kısa sürede Kserigordon kalesinin önüne gelerek haçlıları geri püskürtmüştür.¹⁸¹ Pierre l'Ermite'nin önderliğindeki haçlı kuvvetlerinin imha edilmesinden kısa süre sonra Avrupa'da harekete geçen soyluların komutasındaki ordular 1096 Ağustosundan itibaren İstanbul'a ulaşmaya başlamışlardır. Bizans imparatoru I. Aleksios, İstanbul'a gelen haçlı liderlerinden kendi amaç ve çıkarlarına uygun yemini alarak, onları Pelekonon (Eskihisar)' da hazırlanan karargâha sevk etmiştir.¹⁸²

Burada toplanan haçlılar, 1097 Mayısının başlarında Anadolu Selçuklularının başkenti İznik'i kuşatmışlardır.¹⁸³ O sırada Malatya'yı fethetmekle meşgul olan Sultan I.Kılıçarslan İznik'i haçlı kuşatmasından kurtarmak için büyük bir orduyla beraber İznik'e doğru harekete geçmiştir.¹⁸⁴ Haçlı liderlerinden Godefroi de Bouillon'un ordusu Tankred'in ordusuyla birleşmiştir. Godefroi, karargâhını şehrin kuzey suru önünde kurdururken; Tankred karargâhını doğu surları önünde kurdurmuştur.¹⁸⁵ Haçlıların İznik kuşatmasını tamamlamalarının ardından, İznik yakınlarına gelen Türk ordusunun, kuşatmayı dağıtmak ve şehre yardım götürmek için başlattıkları saldırı, haçlılara ağır kayıplar verdirmiştir; fakat başarısız olmuştur. Ordusuyla birlikte geri çekilen I.Kılıçarslan, İznik'teki halkı teslim ya da mukavemet konusunda serbest bırakmıştır. Bunun üzerine şehir, 19 Haziranda teslim olmuştur.¹⁸⁶ İznik'te kısa süre kalan haçlılar, hazırlıklarını tamamlayarak, Haziran sonlarında yeniden harekete geçmişlerdir. 26 Haziranda haçlı ordusu iki kol halinde Anadolu içlerine doğru yürüyüşe başlamıştır. Bu arada I. Kılıçarslan, haçlılara karşı saldırıya

¹⁸⁰I. ve II. Haçlı Seferleri'ni anlatan vakayinamede, Bizans İmparatoru I.Aleksios'un Türklere haber vererek haçlıları öldürmeleri için uyardığından bahsedilir. (Bkz. İlmen, 2005: 10).

¹⁸¹Demirkent, Haçlılar, 527-528.

¹⁸²AnnaKomnena, Aleksios'un Latinlerin Türklere karşı seferinde onlarla birlikte savaşmak istediğini, fakat Latinlerin güvenilmez olduklarından dolayı bu fikrinden vazgeçtiğini belirtmiştir.(Bkz: Komnena, 1996: 327).

¹⁸³Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 60-61.

¹⁸⁴Urfalı Mateos, İznik'e hücum eden haçlıların bütün Müslümanları kılıçtan geçirdiklerini kaydetmiştir. (Bkz: Mateos, 2000: 190).

¹⁸⁵Runciman, C. I, 136.

¹⁸⁶Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 61-62.

geçmek için Kapadokya Emiri Hasan ve Danişmentlilerden aldığı yardımlarla savaşa hazırlanıyordu. 1 Temmuz'da Eskişehir (Dorylaeum) yakınlarında Bohemund komutasındaki haçlıların birinci koluna saldırmıştır.¹⁸⁷ Muharebe tüm şiddetiyle devam ederken ikinci Haçlı kolunun yetişmesi, durumu Türk ordusunun aleyhine çevirmiştir. Bunun üzerine sultan geri çekilmiştir. Böylece haçlıların Anadolu içlerinden ilerleyişlerinin önündeki en büyük engel ortadan kalkmıştır.¹⁸⁸ Haçlılar büyük bir zafer kazanmışlardır. Birçok Hristiyan şövalye, savaşta öldürülmüştür. Bunlar arasında Tankred'in kardeşi Guillaume da vardır.¹⁸⁹ Eskişehir Savaşı'nın ardından haçlı ordusu, Akşehir ve Sultandağ üzerinden Konya'ya varmıştır. Bir süre burada dinlenen haçlılar, Ereğli'ye gelindiğinde ikiye ayrılmışlardır. Tankred ve Godefroi'nin kardeşi Baudouin de Boulogne komutasındaki şövalyeler Gülek Boğazı yoluyla Çukurova'ya inmişlerdir.¹⁹⁰ Asıl ordu, Kayseri üzerinden ilerleyerek Ekim ayının sonlarında Antakya'ya ulaşmıştır. Antakya hâkimi Yağısıyan, haçlıların gelişini ve niyetlerini çok önceden haber aldığı için gerekli savunma hazırlıklarını tamamlamıştır.¹⁹¹ Haçlılar, Kasıma kadar kuşatmayla ilgili eksikliklerini tamamlamışlardır. Güneye doğru yönelen haçlı kuvvetleri, Antakya'ya yardıma gelen Dimaşk birlikleriyle karşılaşmışlar ve yapılan mücadelede haçlılar galip gelmişlerdir.¹⁹² Kuşatmayı sürdüren haçlılar Musul valisi Kürboğa'nın büyük bir ordunun başında Antakya'ya doğru harekete geçtiğini haber almışlardır. Kürboğa'nın yürüyüşü sırasında, Baudouin de Boulogne'nin hâkim olduğu Urfa¹⁹³ önlerinde

187 Gesta Francorum'da Türklerin, Bohemund ve arkadaşları üzerine saldırıya geçtikleri vakit ,hepsinin aynı anda çılgık atmaya başladıklarından bahsedilir. Bohemund'un Türk bağırıışları karşısında şövalyelerine " Kumandanlar, İsa'nın cesur askerleri! Gördüğünüz gibi, biz kuşatılmış durumdayız ve bu zorlu bir savaş olacak. Yaya askerler ordugâhi hazırlayana kadar şövalyeler cesurca savaşa girsin." dediği kaydedilmiştir.(Bkz: Ayan, 2013: 71-72).

188Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 62.

189Runciman, C.I, 143.

190Tankred, Çukurova'ya vardığı sırada,ordusu yüz şövalye ve iki yüz yayadan oluşmaktadır. Bundan sonra Tankred, Tarsus üzerine yürümüştür. Bu sırada Tarsus bir Türk garnizonu tarafından yönetilmekteydi. Şehrin, Ermeni ve Hristiyanları, Tankred ile temasa geçerek ondan şehri almasını istemişlerdir. Türklerin şehri savunmaları sonuçsuz kalmış, Şehrin kapısını açan Hristiyanlar sayesinde Tankred, Tarsus'a girmiştir. Tankred bundan sonra Adana ve Misis üzerine yürümüştür. Türkler buralarda da kısa savunmalardan sonra geri çekilmişlerdir ve buralardaki Hristiyanlar Tankred'e şehir kapılarını açmışlardır. Tankred ,Amanos dağları üzerinden Suriye geçidi yoluyla, Antakya önündeki Hristiyan ordusuyla yeniden birleşmek üzere harekete geçmiştir.(Bkz: Runciman, C.I, 1989: 152-155).

191 Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 64-65.

192Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 66.

193Baudouin, Tankred ile birlikte esas haçlı ordusundan ayrılarak Çukurova'da askeri harekâtlara girişmiştir. Daha sonra Urfa'ya yönelen Baudouin, Tell-Başir ve Ravendan'ı ele geçirmiştir. Urfa'nın

oyalanması, Antakya'nın savunulması için zaman kaybı olmuştur. Bu sırada Haçlılar özellikle Bohemund, Antakya surları üzerindeki İki Kızkardeş Kulesi'ne kumanda eden Firuz adlı bir Ermeni'yle anlaştı. 2 Haziranda Firuz'un sarkıttığı halatlarla Bohemund'un şövalyeleri şehre girmiş ve kapıları Haçlı ordularına açmışlardır. Kürboğa ve ordusu üç gün sonra Antakya'ya ulaşarak şehri kuşatmışlardır. Kürboğa'nın sulh yoluyla çözüm bulamaması neticesinde, haçlılar ile mücadele başlamıştır. Bu mücadele sonunda Kürboğa'nın birlikleri mağlup olmuş ve Antakya haçlıların hâkimiyetine girmiştir.¹⁹⁴

I. Haçlı Seferi sonucunda Urfa, Trablusşam, Antakya ve Kudüs'te haçlı devletleri kurulmuştur. İlerleyen süreçlerde Türkler tarafından bu devletlere son verilmiştir. Haçlı seferi çağrısının en önemli noktalarından birisi de şüphesiz şövalyelerin hayat felsefesine uygun olmasıdır.¹⁹⁵ Şövalyeler Haçlı Seferlerinin bel kemiği konumunda olmuş, haçlı ordularının temelini bu atlı askerler oluşturmuştur. Bunun yanında önce yardım amaçlı kurulan ve daha sonra askeri statüleriyle önem kazanan şövalye tarikatlarının, haçlı seferleri sırasında gösterdikleri başarılar çok önemlidir. Hospitalier Şövalye Tarikatı'nın, Birinci Haçlı Seferi sırasında göstermiş olduğu başarılar onu dini statüden, askeri bir tarikat yapısına dönüştürmüştür. Birinci Haçlı Seferi'nden sonra kurulan Templier Tarikatı'nın da tutumu farklı olmamış; bu iki tarikat, dini bir kurumun ötesinde, askeri şövalyeler birliği olarak önem kazanmışlardır. Hem hayır işleriyle hem de askeri konularla meşgul olan bu iki tarikat, kısa sürede büyük bir gelişme göstermiştir. Doğu'da ve Avrupa'da birçok çiftlik ve arazi sahibi olmuşlar; bankacılık ve ticaretle uğraşmışlardır. Ayrıca Müslümanlarla ticaret yapabilmek amacıyla, İslam hukukunu bilen uzmanlar yetiştirmişlerdir. Devletin resmi siyasetinden bağımsız hareket ederek, kendilerini sadece Papa'ya karşı sorumlu sayan Hospitalier ve Templier şövalyelerinin sayısı iki bin civarında olup; haçlı ordularının çekirdek gücünü oluşturan en ceval süvariler ortaya çıkarmışlardır. Bu şövalyeler önceden Kudüs'ü sahile bağlayan hacıların yolunu korumakla işe başlamış olsalar da; daha sonraki süreçte, bütün haçlı

Ermeni hâkimi olan Thoros Türklere karşı Baudouin'den yardım istemiştir ve Baudouin bu yardım çağrısı üzerine Urfa'ya girmiştir. Bu sırada çevresinde sadece seksen şövalye vardır.

Thoros'un Baudouin'i evlat edinmesiyle beraber o yönetime dâhil olmuştur. Thoros'un şehirde bir suikast sonucu öldürülmesi üzerine, yönetimi tamamen devralan Baudouin; böylece ilk haçlı kontluğunu Urfa'da kurmuştur (10 Mart 1098). (Bkz: Runciman, C.I, 1989: 152-160).

194 Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, 68-69-70.

195 Demirkent, Haçlılar, 525.

seferlerine katılmışlardır ve haçlıların denizlerdeki harekâtlarında görev almışlardır. Kudüs Krallığı devrinde tarikatlerin reisleri yüksek adalet divanında daimi üye sayılmışlardır. O devirde Hısnülekrad, Arka Merkab, Sahyun, Kevkeb, Beyticibrin kaleleri Hospitalier şövalyelerinin; Antartus, Bağras, Gaston, Safed ve Gazze kaleleri ise Templier şövalyelerinin hâkimiyetinde olmuştur.¹⁹⁶ 12. ve 13. yüzyıllar boyunca Templier şövalyeleri ve Hospitalier şövalyeleri, haçlı seferleri tarihinin merkezinde yer almışlardır ve kutsal topraklar için yapılan savaşlarda büyük rol oynamışlardır. Bu tarikatlar, seferler sırasında, Avrupa'nın çoğu yerinden kendilerine yapılan mali ve fiziki yardımlar dolayısıyla kısızamanda servet sahibi olmuşlardır. Böylelikle düzenli bir orduları olmuştur. Latin Hristiyanlığının da ilk profesyonel ordusu olarak ün kazanmışlardır. Askeri tarikatların gücü, ülke sınırlarını da aşmıştır. Başlangıçta haçlı devletlerini korumaya odaklanmış olsalar da giderek Avrupa'nın askeri, dini ve mali çıkarlarını gözeten bir konuma gelmişlerdir. Templier ve Hospitalier şövalyeleri, kaynakları son derece kısıtlı olan haçlı devletlerine, gerekli insan gücünü ve askeri uzmanlığı sağlamışlardır. Deniz ötesindeki kalelerin ve şatoların bakımı ve yenilerinin yapımı için gereken mali olanaklara da sahip olmuşlardır. 1130'lardan itibaren bu tarikatların daha önce de bahsedildiği gibi sınır bölgelerindeki birçok kaleyi sahiplendikleri bilinmektedir.¹⁹⁷ Mesela Ibelin'in güneyinde, Askalan'dan Kudüs'e giden yolda bulunan Blanchegarde kalesi, Hospitalier şövalyelerinin imtiyazı altında olup; Askalan'dan yapılan bütün akın ve baskınları önleme amacı vardır. 1141 yılında Mısırlılar, bu bölgeden sızarak küçük bir haçlı grubunu mağlup etmişlerdir. Bu ve bunun gibi tarikatların yönetimi altındaki kaleler, güneyden Kudüs'ü tehdit eden bütün ciddi saldırıları önleyebilme amacı güdülerek tarikat şövalyelerine bırakılmıştır.¹⁹⁸ Askeri tarikata tahsis edilen ilk kale olan, Yahuda tepelerindeki Hebron'la, kıyıdaki Askalan arasındaki Beyticibrin kalesi; 1136'da Hospitalier Tarikatı'na verilirken; hacıların yoğun olarak kullandıkları bu yollar her zaman önem taşımıştır. Templier Tarikatı, Kudüs ile Eriha'nın tam ortasında bir kale, duraklama yeri ve şapel yapmışlardır. Templier Tarikatına ilk tahsis edilen kaleler Kudüs'te değil, Latinlerin Amanos dağlarındaki topraklarında verilmiştir. Bu bölgenin stratejik önemi büyüktür. Kilikya'daki Ermeni Krallığı ile Antakya Prenslığı'ne yakın olmasının yanında, Halep-Suriye coğrafyasına da çok yakındır.

196 Şeşen, 19.

197 Asbridge, 185-186.

198 Runciman, C.II, 188-189.

1130'larda Templier şövalyelerine ayrıca, Kilikya Krallığı ile Antakya Prensiği arasındaki dağlık sınır bölgesinin güvenlik sorumluluğu da verilmiştir. Kudüs kralı II. Baudouin zamanında, Şam üzerine saldırıya geçilmiş, Templier şövalyelerinden bir birlik Baudouin'in güçleri arasına dâhil olmuştur.¹⁹⁹ Şövalye tarikatları, sadece kaleleri yöneterek ve yolları koruma altına alarak savunma yapmamışlardır. Görüldüğü üzere, zaman zaman haçlı liderlerinin etrafında, Müslümanlara karşı olan saldırılara katılmışlardır. Hospitalier Tarikatı'nın da II. Baudouin zamanında daha da geliştiği ve tarikatın askeri bir hâl aldığı görülmektedir. Hospitalier tarikatine büyük üstad olan Raymond de Puy'dan sonrasında; bu tarikat, Müslümanlara karşı olan savaflara aktif katılım göstermiştir. Hospitalier Tarikatı, kral II. Baudouin'in ölümünden sonra; Kudüs'ün kralı ve aynı zaman da damadı olan Foulque'un 1136'da Beyticibrin kalesini tarikata vermesiyle, askeri alanda çok önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Foulque'un 1143'teki ölümünden sonra, 1144 yılında Trablus kontu II. Raymond'ın Hısnülekrad'ı Hospitalier şövalyelerine vermesi, onlara askeri alanda, çok büyük bir güç kazandırmıştır. Belli bir amaç için kurulan bu tarikatların zaman içerisinde kuruluş amaçlarından uzaklaştığı ve sade bir hayat yaşamak, namuslu olmak ve herkese yardımcı olmak konularında etmiş oldukları yeminlerini unutarak asıl amaçlarının dışına çıktıkları görülmektedir.²⁰⁰ Öyle ki Templier Tarikatı'nın savaş meydanlarındaki varlıklarının dışında bilhassa para transferi ve bankacılık konularında ön plana çıktıkları görülmektedir.²⁰¹

2.2.2. II. Haçlı Seferinde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri

Urfa'nın, elli yıl haçlı hâkimiyetinde kaldıktan sonra, 24 Aralık 1144 tarihinde, Musul Atabeyi İmadeddin Zengi tarafından fethi, İslam dünyasında büyük sevinçle karşılanırken; doğudaki Haçlılar ve Hristiyan Avrupa'da büyük bir üzüntüye sebep olmuştur.²⁰² Abu'l Farac, Urfa'nın Türkler tarafından fethiyle ilgili; Türklerin ve Musul Atabeyi Zengi'nin Urfa'nın önüne askerlerini yığıdığından ve Türklerin mancınıklarla yağmur gibi ok yağdırdıklarından bahsetmiştir. Devamında ise kalede bulunanların teslim oldukları takdirde canlarının bağışlanacağını ve bunun

199 Read, 127-128.

200 Altan, Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatleri'nin Kuruluşu, 89-90-92 ve 93.

201 Aydın Usta, Haçlı Seferleri Döneminde Din Değiştirme Vakaları, **Bellekten**, C.75, S.274, Aralık 2011, s.697.

202 Ebru Altan, **İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s. 10.

üzerine kaledeki Hristiyan halkın teslim olduğunu kaydetmiştir.²⁰³ Zengiler Hanedanı, Musul ve Halep merkez olmak üzere el-Cezire, Doğu Anadolu ve Suriye’de hüküm süren bir Türk-İslam hanedanlığıdır (1127-1233). İmadeddin Zengi’nin 1127 yılında Musul valiliğine tayin edilmesiyle kurulan Musul Atabeyliği, bundan sonra Zengilerin hanedanlıklarını başarılı şekilde sürdürmelerine de vesile olmuştur. İmadeddin Zengi, Urfa’ya girdikten sonra şehrin tahrip edilmesini önleyerek; esirlerin serbest bırakılmasını ve alınan ganimetlerin de geri verilmesini istemiştir. Urfa’nın fethi, haçlıların Bizans İmparatorluğu ile kavgalarını ve Urfa-Antakya kontları arasındaki gerginliğin hesaba katıldığı bir zafer olup; haçlıların, birbirleriyle yardımlaşmasına imkân vermeyecek bir zamanda gerçekleşmiştir.²⁰⁴ Zengi, kazandığı bu büyük zaferden sonra Suriye’ye dönerek, her tarafa haberciler göndermiş ve haçlıların elindeki büyük şehirlere karşı bir saldırı hazırladığını duyurmuştur.²⁰⁵ Fırat’ın batısındaki Tell Başır, Maraş, Samsat, Birecik, Antep, Dülük ve Ravendan gibi kale ve şehirler haçlıların elinde kalmıştır. Urfa’nın fethiyle birlikte Halife, İmadeddin Zengi’ye “Zeynü’l – İslam”, “el-Melik”, “ el-Mansur”, “Nasıru’l- Emiri’l Mü’minin”, gibi ünvanlar vermiştir. Bununla birlikte, Urfa Haçlı Kontluğu’nun tamamen tarihten silinmesi; İmadeddin Zengi’nin 1146 yılında ölümüyle, Urfa’yı yeniden ele geçiren Joscelin’in, Nureddin Mahmud tarafından aynı yıl buradan atılmasıyla gerçekleşmiştir.²⁰⁶ Urfa’nın fethi, Antakya ve Kudüs haçlı devletlerini de Türkler karşısında tehlikeye sokmuştur. Haçlılar, doğuya yeni ve büyük bir haçlı seferi düzenlemeye başlamıştır. Kudüs kraliçesi Melisende ve Antakya prinkepsi olan Raymond de Poitiers, bir elçilik heyetini yardım istemek üzere Roma’ya göndermişlerdir. Bu sırada Roma’nın başında Papa III. Eugenius bulunmaktadır. Aynı şekilde Çukurova Ermeni piskoposlarından oluşan bir elçilik heyeti de Bizans’a karşı yardım istemek üzere Papa III. Eugenius’un yanına gelmiştir. Papa, bu Ermeni piskoposlardan doğudaki durum hakkında ve bizzat Urfa’nın zaptı hakkında bilgi almıştır. Willermus’un kaydına göre, Antakya prinkepsi Raymond da Fransa’ya çok kıymetli hediyeler ile birlikte elçiler göndererek yardım istemiştir. Bu talepler karşısında Papa III. Eugenius, Roma’da

203 Gregory Abu’l Farac, 378-379.

204 Gülay Ögün Bezen, Zengiler, DİA, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, C.44, 2013, s. 261-268.

205 Amin Maalouf, Arapların Gözünden Haçlı Seferleri, Ali Berktaş (çev.), **Yapı Kredi Yayınları**, İstanbul 2018, s.133.

206 Halil İbrahim Gök, Musul Atabeyliği Zengiler, **Türk Tarih Kurumu Yayınları**, Ankara 2013, s.51.

siyasi problemlerle uğraşmasına rağmen derhal yeni bir haçlı seferi organize etmiştir. Papa hemen Fransa kralı VII. Louis'e asilzadelere ve Fransa'daki tüm Hristiyanlara hitaben bir ferman yayımlamıştır. Papa bu fermanında, bir zamanlar Papa II. Urbanus'un çağrısıyla harekete geçen kalabalık sayıdaki Hristiyan ordularının, Kudüs'ü çok büyük zorluklarla ele geçirdiklerini ve şimdi ise doğuda ki durumlarının değiştiğini anlatmıştır. Urfa'nın ve Hristiyan kalelerinin birçoğunun Müslümanların eline geçtiğini, birçok Hristiyan'ın öldürüldüğünü, kutsal emanetlerin hakarete maruz kaldığını, Doğu Kilisesi'nin ve tüm Hristiyanlığının büyük tehlike ile karşı karşıya olduğunu vurgulamıştır. Bu sebepler göz önünde tutularak doğuda olan din kardeşlerine yardım etmek için Müslümanlara karşı koymak suretiyle, yeni bir haçlı seferi çağrısı yapmıştır. Papa, tıpkı Birinci Haçlı Seferi'nde olduğu gibi bu haçlı seferine katılanların da günahlarının bağışlanacağını ve sefere katılanların, eşlerinin, çocuklarının, mal ve mülklerinin, kilisenin himayesi altında korunacağı sözünü vermiştir. Borçlu olanlardan sefere katılanların borçlarının faizinin papalık otoritesine dayanarak affedileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, sefere katılacak olanlardan pahalı ve süslü giysiler, lüks sayılan diğer şeylere önem vermemeleri; aksine, silahlar, atlar ve savaşta düşmana karşı kullanabilecekleri diğer şeyleri temin etmeleri istenmiştir.²⁰⁷ Başlatılmış olan bu İkinci Haçlı Seferi, Birinci Haçlı Seferi'nin bir tekrarı gibi gözükmektedir.²⁰⁸ Papa III. Eugenius tarafından planlanmış olan İkinci Haçlı Seferi, Fransa kralı VII.Louis'in katılımı ve Aziz Bernand'ın çabaları sayesinde uygulanmaya konmuştur. Bu sırada Aziz Bernand, Fransa'nın birçok bölgesinde, Bourgoude, Lorraine ve Flandre'ı dolaşarak haçlı seferi vaazları vermiştir. Gidemediği yerlere de adamları yoluyla mektuplar göndermiştir. Bernand, vaaz ve mektuplarında, bir dönem Hristiyanlığın eline geçen doğudaki kentlerin tekrar düşman eline geçtiğini ve eğer karşı konulmazsa, Kudüs'ün ve Hristiyanların birçok kutsal yerinin de çok yakında kaybedileceğini ve bunun asla göze alınamayacak bir kayıp olduğunu söylemiştir. İnsanları, kutsal haçı kabul ederek baskı altındaki kardeşlerini ve kutsal yerleri kurtarmaya teşvik etmiştir ve bu yardım karşılığında günahlarından kurtulacaklarını söylemiştir. Gittiği yerlerde verdiği ateşli vaazları ile büyük bir heyecan uyandıran Aziz Bernand, kısa zamanda haçlı seferine katılacak birçok insan toplamıştır. Bernand bundan sonra, Alman kralı III. Konrad'ın

207 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 5-10-11-12 ve 13.

208 Maalouf, 140.

Alman haçlılarının başında haçlı seferine katılmasını sağlamak amacıyla, kendisiyle bizzat konuşmak üzere Frankfurt'a gitmiştir. Ancak III.Konrad, ülkesinde mücadele etmek zorunda olduğu iç ve dış düşmanlarının varlığı sebebiyle, sefere katılmaya niyetli olmadığını belirtmiştir. Bernand, daha sonra 27 Aralık'ta Konrad ile birlikte tekrar görüşmüştür. Konuşmanın görüşüldüğü davette Bernand, etkileyici bir konuşma yapmıştır. Bunun üzerine III.Konrad, hizmete hazır olduğunu söylemiştir ve Aziz Bernand, haçlı seferine katılmayı kabul eden Konrad'a haçlı ordusunda kullanması için sancak vermiştir. III.Konrad ile beraber yeğeni Friedrich von Schwaben ve sayısız asil de kutsal haçı kabul etmişlerdir. Aziz Bernand'ın bundan sonra haçlı seferi vaazlarına ve faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, sayısız insan haçlı seferine katılmıştır. Haçlı ordularına kumandanlık edenler, Avrupa'nın iki güçlü hâkimi olan Fransa kralı VII. Louis ve Alman kralı III. Konrad'dır. Bu krallar, kutsal haçı kabul ettikten sonra, sefer hazırlıklarına başlamışlardır. Kral VII. Louis, Alman kralı III. Konrad'a ve Macar kralı II. Geyza'ya mektuplar yazarak haçlı ordusunun topraklarından geçişine izin verilmesini ve yiyecek temin edilmesini istemiştir. Ayrıca Sicilya kralı olan II. Roger'i de seferden haberdar etmiştir. III. Konrad ve II. Geyza Paris'e elçiler göndererek VII. Louis'in isteklerini kabul ettiklerini bildirmişlerdir. Roger ise, ordunun erzak ve diğer tüm ihtiyaçlar için yardım edeceğini; kendisinin ya da oğlunun sefere katılacağı sözünü vermiştir. İkinci Haçlı Seferi esnasında, Hristiyanların tek mücadele verdiği saha Doğu cephesi değildir. Fransa ve Alman kralı idaresindeki ordular, doğuya doğru ilerlerken, Elbe'nin ötesindeki Slavlar ile İspanya ve Portekiz'deki Müslümanlara karşı da haçlı seferi yapılmıştır.²⁰⁹ Öte yandan Bizans İmparatoru Komnenos ise Batı'nın yardımına ihtiyaç duymadığından yeni bir haçlı seferini tasvip etmemiştir.²¹⁰ Alman haçlılar, Haziranda Macaristan topraklarından geçerken; Macar kralı II. Geyza onlara her türlü yardımı yapmıştır. Yoluna devam eden haçlılara Tuna'yı geçiş sırasında, Bizans gemileri tarafından yardım edilmiştir. İmparator ise haçlıların geçtikleri bölgelerdeki zorba hareketlerinden endişe duymuş ve onların hareketlerini önlemek ve çeşitli bahanelerle onların yollarından ayrılmasını engellemek adına, Türk asıllı kumandanı Porsuk'un idaresinde bir orduyu, haçlıların peşine göndermiştir. Porsuk, haçlı ordusunu takip ederek, onların disiplinsiz

209 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 18-20-21-22-23 ve 25.

210 Demirkent, Haçlılar, 533.

hareketlerini önlemiştir. Edirne’de açıkça bir askeri çatışmaya girmişlerdir. Bu olaylar imparatoru kızdırmıştır. Ancak Almanlar, Trakya bölgesinde de taşkın hareketlerine devam etmişlerdir.²¹¹ 10 Eylül 1147’de İstanbul’a ulaşan Alman haçlılarının taşkın ve vahşi hareketleri burada da devam etmiştir. Alman kralı III.Konrad’ın isteği üzerine, imparator Alman ordusuna kılavuzlar vermiş ve Fransızlar gelmeden evvel onları Anadolu tarafına geçirmiştir.²¹² VII. Louis’in ordusu III. Konrad’ın ordusundan küçük olmasına rağmen daha düzenlidir. Fransız haçlılar Bizans ülkesine zarar vermeyeceklerine dair söz vermiştir. Alman haçlıların geçtiği yolları takip eden Fransızlar, ciddi bir olayla karşılaşmadan ilerlemişlerdir. On beş gün içerisinde Macaristan’ı geçen Fransız ordusu Bizans sınırına varmıştır.Kral VII.Louis,Bizans imparatoruna güven duymamasına rağmen, Anadolu’yu geçebilmek için Manuel’in yardımına ihtiyacı olduğunu bilmekte ve yoluna devam ederek 4 Ekim 1147’de İstanbul’a varmıştır.²¹³Fransızlar imparatorun Türklerle anlaşma yapmasına öfkelenmişler; fakat temkinli davranmışlardır. VII.Louis imparatora vassallık yemini etmiştir.²¹⁴ İkinci Haçlı Seferi’nin başladığını haber alan imparator Manuel ve Selçuklu Sultanı Mesud, haçlı ordularının Anadolu’dan geçişi sırasında bölgedeki huzuru sağlamak için bir barış gerçekleştirmişlerdir. Willermus’un kaydına göre; Mesud, şehirleri ve kaleleri güçlendirmiş, tahrip olan yerleri tamir ettirmiştir. Sadece yakın komşularından değil, uzak yerlerdeki Doğu’nun bütün hükümdar ve beylerinden de haçlılara karşı mücadelede yardım istemiştir. Sultan Mesud, tehlike karşısında her tedbiri almıştır. İmadeddin Zengi’nin 1146’da ölümünden sonra, oğlu Nureddin Mahmud Halep’e hâkim olmuş;bütün gücüyle haçlılarla mücadeleye girişmiştir. İkinci Haçlı Seferi öncesinde, Antakya prinkepsi olan Raymond ile Urfa’nın fethinden sonra Tell-Başır, Samsat, Birecik, Ayntab, Dülük ve Ravendan’da hâkimiyetini devam ettirmeye çalışan Urfa kontu II. Joscelin arasında işbirliğinin olmaması; aralarındaki geçimsizliğin düşmanlığa dönüşmesine neden olmuştur.Birbirleriyle geçinemeyen haçlı liderleri, İkinci Haçlı Seferine de katılmamışlardır.²¹⁵ 1147’de İstanbul’a varmış olan Almanlar, Anadolu tarafına geçmeye başlamışlardır.İmparator, III.Konrad’a

211 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 29-30-32-33.

212 Demirkent, Haçlılar, 533.

213 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 35-37-38 ve 40.

214 Demirkent, Haçlılar, 534.

215 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 48-49-50 ve 52.

Türklerle savaşa girmeden Bizans topraklarından geçip Antakya'ya ulaşmasını tavsiye etmişse de III.Konrad onu dinlemeyerek İznik'e gelince doğuya dönmüştür. Almanlar, 15 Ekim'de İznik'ten ayrıldıktan sonra 25 Ekim 1147'de Selçuklu ordusunun saldırısına uğramışlardır. Türk süvarilerinin art arda devam eden hücumları neticesinde Alman ordusunun yüzde doksanı imha edilmiştir. Askerlerini ve ağırlıklarını kaybeden III.Konrad İznik'e doğru kaçmaya başlamıştır. Türklerin eline birçok esir ve ganimet geçmiş; elli yıl önce hemen hemen aynı yerde Birinci Haçlı Seferi ordularına karşı kaybettikleri savaşın intikamını alan Türkler, büyük bir galibiyet kazanmışlardır.²¹⁶ Almanların bu büyük kaybı Bizans ve Latin kroniklerinde kayıtlıdır. Willermus²¹⁷, büyük sayıdaki Alman haçlı ordusunun onda birinin sağ kaldığını yazmıştır. Süryani Mikhail, “ Türk memleketleri Frankların esvapları ve para ile o kadar doldu ki, Malatya'da gümüş, kurşun kıymetine düştü. Frankların esvapları İran'a kadar götürüldü” olarak bahsetmektedir. Konrad ve adamları bu yenilgiden sonra 2-3 Kasım'da İznik'e ulaşmıştır.²¹⁸ Almanlardan alınan ganimetler, Selçuklular tarafından İran'a kadar tüm Müslüman pazarlarında satılmıştır.²¹⁹ Almanların hareketinin ardından bir ay sonra, Fransa kralı VII. Louis, karısı Eleonore ile beraber Macaristan topraklarından ilerleyerek 4 Ekim'de İstanbul'a varmıştır. Fransızlar, imparator Manuel'in Türklerle anlaşma yapmasına öfkelenmişlerdir.²²⁰ Papa III. Eugenius Ocak 1147'de Fransa'ya gitmiş, buradan Clairvaux'ya geçmiş; 27 Nisanda, Paris'in kuzeyinde inşa edilen Fransa'daki Templier Tarikatı'nın meclis toplantılarına katılmıştır. Papa'ya Fransa kralı VII.Louis, Reims başpiskoposu, dört piskopos ile yüz otuz şövalye eşlik etmiştir. Templier Tarikatı'nın üstadı Barres'li Everard, toplantıya Portekiz ve İspanya'dan en iyi adamlarını çağırmıştır. Kral VII.Louis'in Bizans imparatoru Manuel ile müzakerelerin sürdürülmesi için gönderdiği üç elçiden birisi de

216 Demirkent, Haçlılar, 533-534.

217 Willermus, Türklerin Alman haçlı ordusunu her taraftan çevrelediklerini kaydetmiştir. “ Ordumuz böyle her taraftan oklanmakta iken, saldırılara karşılık veremiyordu. Ordumuz sık sık hücum etmek istediğinde, onların bu çabaları gören Türkler alay ederek ,değişik taraflardan atağa kalkıyor ve haçlılar da tekrar ordugâha çekilince yeniden toplanarak, eski vaziyetlerini alıyorlar ve kuşatmayı bu şekilde sürdürüyorlardı. Kral Konrad, ordusunun sağ kalanlarını bazı komutanlarıyla birlikte birkaçgün içerisinde İznik'e götürdü. Muzaffer Türkler elde ettikleri ganimet, sayısız at ve silah ile birlikte güvenli yerlere yöndiler.” (Bkz: Ayan, 2009: 42-43).

218 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 65-666-67.

219 Runciman, C.II., 222.

220 Demirkent, Haçlılar, 534.

Everard'dır.²²¹ Fransızlar, İznik'e ulaştıkları zaman, III.Konrad'ın yenilgisini öğrenmişler; iki kral İznik'te buluşarak birlikte hareket etmeye karar vermişlerdir. Balıkesir-Bergama-İzmir üzerinden Efes'e gitmişlerdir. III.Konrad,sağlığının bozulması nedeniyle İstanbul'a geri dönmüştür. Manuel'in onunla yakından ilgilenmesi sıkı bir dostluğun oluşmasına da sebep olmuştur. sağlığınakavuşan Alman kralı, 1148'de İstanbul'dan ayrılarak, bir Bizans filosuyla Filistin'e gitmiş ve Nisan'da Akka'ya varmıştır. Fransızlar ise Efes'ten sonraki ilerleyişlerinde zorluk çekmişlerdir. Menderes vadisi boyunca, Türkler tarafından takip edilmişler ve Türklerle savaşmak zorunda kalmışlardır.²²² Türklerin hareket halindeyken ok atmak konusunda büyük bir yeteneğe sahip olmaları, Fransızları çok zor duruma düşürmüştür.Türklerin saldırılarının yoğunlaşmasıyla Fransız ordusu çözülme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum karşısında VII.Louis, Everard'abaşvurmuştur.Everard, ordu her biri Gilbert (Gislibertum) adı verilen kumandanların yönetiminde, parçalara bölünmüştür ve sorun, bu örgütlenme sayesinde çözülmüştür. Haçlılar ise, buyruklarına uymaya yemin ettikleri Templierlerle biraderlik oluşturmuşlardır. Fransız ordusu bu şekilde Bizans'ın elinde bulunan Antalya limanına ulaşmıştır. Kral VII.Louis, ordudan geriye kalanlar ile birlikte Suriye'ye doğru ilerlemeye başlamıştır.²²³ Yol boyunca Türkler tarafından saldırıya uğrayan haçlılar, ilkbahar sonunda Antakya'ya ulaşmışlardır.²²⁴ Mart 1148'de Antakya'ya varan kral, yolculuk boyunca çok para harcamıştır ve seferi sürdürebilmesi için borç alması gerekmiştir. Templier Tarikatı bu konuda krala yardımcı olmuştur. Everard, 10 Mayıs'ta Antakya'dan Akka'ya geçerek, tarikat mallarını teminat gösterip, borç alarak gerekli parayı Fransız ordusuna temin etmiştir.²²⁵ Aynı yıl içerisinde kral, Fransa'daki vekillerinden başkeşişSuger'e mektup yazmış ve Templier Tarikatı'na iki bin gümüş mark tutarında geri ödeme yapılmasını istemiştir.²²⁶ Bu miktar, kraliyete ait mülklerin yıllık gelirlerinin yarısına yakın bir tutar olmakla birlikte;bu kadaryüksek olması, haçlı seferi maliyetinin yüksekliğinin yanı sıra, Templier Tarikatı'nın mali kaynaklarının zenginliğini de

221 Read, 134-135.

222 Demirkent, Haçlılar, 534.

223 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 91; Read, 135.

224 Demirkent, Haçlılar, 34.

225 Barber, Tapınak Şövalyeleri Tarihi, 118.

226Louis, Suger'e, haçlı seferini Templier Tarikatı'ndan aldığı para sayesinde sürdürebildiğini ve ödedikleri miktarların,tarikatı iflasın eşiğine getirdiğini söylemiştir. (Bkz: Barber, 2006: 118).

göstermektedir.²²⁷ Fransa kraliçesi Eleonore'un amcası olan Antakya prinkepsi Raymond, VII. Louis'i sevinçle karşılamıştır. Raymond'un asıl hedefi Halep'e saldırmaktır. Çünkü burası Nureddin Mahmud Zengi'nin güç merkezidir ve Urfa'dan Hama'ya kadar uzanan bölgeye hâkimdir. Bu sebeple, Antakya için büyük bir tehlike olarak görülmüştür. Fakat kral VII.Louis bir an evvel Kudüs'e gitmek istemiş; Halep üzerine yapılacak bir sefere yanaşmamıştır. Bu sıralarda Alman kralı III.Konrad Kudüs'e varmıştır ve Kudüs patriği Antakya'ya gelerek VII.Louis'in Kudüs'te beklendiği haberini vermiştir. Bunun üzerine Louis, Kudüs'e hareket etmiştir.²²⁸ Akka yakınlarındaki Palmae'de, 24 Haziran 1148'de, kral III.Konrad, kral VII.Louis ve Kudüs kralı III.Baudouin'in katılımıyla büyük bir haçlı önderi meclisi kurulmuştur. Templier ve Hospitalier Tarikatı'nın üstadları olan Craon'lu Robert ile le Puy'lu Raymond da bu mecliste hazır bulunmuşlardır; hangi fikirleri önerdikleri bilinmese de tartışmalara katılmışlardır. III. Konrad'ın üvey kardeşi ve seferin katılımcılarından olan ve olup bitenler hakkında bilgiler veren Freising piskoposu Otto, III.Konrad'ın Paskalya haftasında Kudüs'te Templier Tarikatı'nın sarayında birkaç gün kaldığını ve Akka'ya döndüğü zaman, patrik ve Templier şövalyeleri ile Temmuzda Dımaşk'a saldırma konusunda anlaştıklarını söylemiştir.²²⁹ Toplanan mecliste, Dımaşk üzerine sefer yapılmasına karar verilmiştir. Dımaşk hâkimi Üner (Unur)'in Nureddin Mahmud Zengi'den yardım istemesi üzerine Nureddin Mahmud Zengi, Dımaşk'a doğru ilerlemeye başlamıştır. Fransız ve Alman haçlılar ve Kudüs ordusu, Celile bölgesine geçerek 24 Temmuz'da Dımaşk önlerine gelmişlerdir.²³⁰ Templier ve Hospitalier Tarikatlarının büyük üstatları da ordu içerisinde.²³¹ Şövalye tarikatlarının Dımaşk muhasarasına katılmış olmalarına rağmen, Selçuklu ve Zengi devri kaynaklarında, haklarında verilen bilgiler son derece azdır.²³² İlk gün bazı başarılar elde eden haçlı ordusu, şehrin güneyindeki bölgeyi ele geçirmiştir. Fakat ertesi gün Üner'e yardıma gelen kuvvetler, kuzey kapısından şehre girmeye başlamış ve böylece haçlılar güney surlarının yanından uzaklaştırılmışlardır. 27 Temmuz'da bütün haçlı ordusu doğu surlarının önünde ovaya çıkmıştır. Bu karar Kudüs baronlarının tavsiyesi ile olmuştur. Almanlar ve

227 Read, 136.

228 Demirkent, Haçlılar, 534.

229 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 119.

230 Demirkent, Haçlılar, 534.

231 Read, 137.

232 Şeşen, 19.

Fransızlar ise baronların Üner tarafından rüşvetle elde edildiğini ve ordugâhın bu uygunsuz yere nakledilmesiyle, Dımaşk'ın zaptının mümkün olmayacağını ifade etmişlerdir. Üner ise sayısı artan kuvvetleriyle, haçlı ordusuna yeni saldırılar düzenlemiştir.²³³ Bazı Alman yazarlar ise Templier şövalyelerinin geri çekilmeyi bilerek hazırladıklarını iddia etmişlerdir. İsmi bilinmeyen bir Alman salname yazarı, kuşatılanlara gizlice yardım etmeleri karşılığında büyük rüşvet alan Templier şövalyelerinin hırs ve hilekârlıklarının araya girdiğini; böyle olmasa hücumun başarıyla sonuçlanabileceğini vurgulamıştır. Bu görüşü daha sonra, muhtemelen 1160'ların sonlarında kutsal topraklara giden buraların sakinlerini ve ziyaret yerlerini anlatan rahip Würzburg'lu Johannes²³⁴ de dile getirmiştir. Buihanet suçlaması Templier tarikatının ününü de zedelemiştir. Ancak ihanet iddiasının doğru olup olmadığı bilinmemektedir.²³⁵ Büyük yardım kuvvetleri yanında, Üner'in başarılı taktiği ve erzak sıkıntısı, İkinci Haçlı Seferi'nin başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açmıştır.²³⁶ Haçlılar 28 Temmuz'da Celile yönünde çekilmeye başlamışlardır. Dımaşk seferi, haçlıların itibarına ağır bir darbe indirmiştir. Alman kralı III. Konrad hemen Filistin'den ayrılıp 1149'da ülkesine dönmüştür. Fransa kralı VII. Louis ise, 1149'un yazına kadar Kudüs'te kalmış, daha sonra Güney İtalya'da Sicilya kralı Roger ile buluşmuştur. İki kral, Bizans'a karşı bir haçlı seferi yapmayı düşünmüşlerse de bunu uygulama imkânı bulamamışlardır.²³⁷ Büyük umutlarla başlayan İkinci Haçlı Seferi, tam bir başarısızlık olmuştur. Bunun yanı sıra haçlılar pek çok can ve mal kaybına uğramışlardır. Dört günlük bir kuşatmanın ardından, Dımaşk önünde geri çekilmeleri de haçlı şövalyelerinin itibarını oldukça zedelemiştir. Bundan sonra daha az sayıda insan, doğuda hac yolculuğuna gitmiş ve gidenler de kısa süre içerisinde ülkelerine geri dönmüşlerdir.²³⁸ İkinci Haçlı Seferi'nin hezimetle sonuçlanmasının ardından Templier Tarikatı'nın üstadı olan Craon'lu Robert 1149'da ölmüş ve yapılan seçimle yerine, bu haçlı seferinde saygınlığı artmış olan Barres'lı Everard geçmiştir. Everard'ın üstad olarak kabul edilmesinde VII. Louis ile kurduğu yakın ilişkilerin etkili olduğu belirtilmektedir.

233 Demirkent, Haçlılar, 534.

234 Johannes, Louis'in askeri ve mali destek aldığı Tapınakçıları sürekli temize çıkarmaya çalıştığından bahsetmiştir. (Bkz: Barber, 2006: 121).

235 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 120-121.

236 Bezer, 268.

237 Demirkent, Haçlılar, 534.

238 Altan, İkinci Haçlı Seferi, 113.

Tarikatın, doğuda kazandığı ağırlığı koruyabilmesi için Fransa'yla bağlantı içerisinde olması gerektiği vurgulanmıştır. Üstad Everard bundan sonra, 1149 sonbaharında kral VII.Louis ile birlikte Fransa'ya gitmiştir. VII.Louis'in, Müslümanların yanı sıra Bizans'ı da hedef alan yeni bir haçlı seferi düzenleme fikrine sahip olduğu²³⁹ ve Templier Tarikatı'nı da bu fikrinin bir parçası olarak gördüğü belirtilmektedir.²⁴⁰

2.2.3. III. Haçlı Seferi Öncesinde Doğu'da Meydana Gelen Gelişmeler ve Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri

İkinci Haçlı Seferi'nin başarısızlıkla sonuçlanması, bir dönüm noktası olmuştur. Nureddin Zengi'nin Suriye'de nüfuz ve hâkimiyetini artırmasına yardım ederken, Anadolu Selçuklu sultanı I. Mesud da haçlıların bu yenilgisinden sonra, Maraş'a saldırmıştır. Haçlılara karşı anlaşılan Mesud ve Nureddin, Antakya haçlı birliklerini de yenilgiye uğratmıştır. Bu savaşta Raymond öldürülmüştür. 1150 yılında da Urfa kontu II. Joscelin, Nureddin'e esir düşmüş; bunun üzerine karısı Beatrice kontluktan geri kalan toprakları Bizans imparatoruna satmıştır. Ancak bu topraklar kısa süre içerisinde Türklerin hâkimiyetine geçmiştir. 1151'de Ravendan ve Tel Başır Nureddin'in; Ayntab ve Dülük sultan Mesud'un; Samsat ve Birecik de Artuklu beyi olan Timurtaş'ın hâkimiyeti altına girmiştir. 1152 yılında Kudüs Krallığı'nın başına III. Baudouin geçmiştir. Onun 1153'te Askalan'ı zaptı haçlıların son büyük başarısı olmuştur.²⁴¹ Askalan bu dönemde, Fatımilerin hâkimiyetinde olup, haçlılarve Mısırlı Müslümanlar arasında bir sınır şehridir. Ayrıca, haçlılara karşı yapılan akınların da askeri merkezi olmuştur.²⁴² Haçlılar tarafından 1150'de, Askalan'ın güneyinde bir kale inşa edilerek kuşatma tamamlanmış; kale, Templier Tarikatı'na tahsis edilmiştir. Tarikat, Mısırlıların kaleyi alma girişimlerini engellemiştir. Ocak 1153'te, Le Puy'luRaymond yönetimindeki Hospitalier Tarikatı ve Tremelay'li Bernard yönetimindeki Templier Tarikatı üyelerinin de dâhil olduğu haçlı ordusu, kale önünde toplanmıştır. Templier şövalyelerinin bulunduğu bölümdaki setlerden daha

239Templier Tarikatı kethüdası Montbard'lıAndre'nin 1149'un ya da 1150'nin başlarında tarikat üstadı Everard'a yazdığı mektup, bu fikrin gerçekliği açısından önemlidir. “Efendimiz Frank kralının isteği üzerine gitmenize boyun eğmiş olsak da, işitmiş olduğunuz üzere, şövalye, yaver ve para yokluğuyla dört bir yandan kuşatılmış durumdayız, büyüklüğünüze sığınıp çabuk dönmeniz için yalvarıyoruz, dönün ki bu sayede donandığımız silahlar ve parayla, şövalyeler ve yaverlerle anamızı, ağırlığı uçup gitmiş Şark Kilisesi'ni Tanrı'nın yardımıyla kurtarabilelim”. (Bkz: Barber, 2006: 123).

240Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 122-123.

241 Demirkent, Haçlılar, 534.

242 Mustafa Fayda, Askalan, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.3, s.488.

yüksek bir ahşap köprü inşa edilmiş ve 15 Ağustosta kentten çıkan müdafaa birlikleri bu köprüyü ateşe vermişlerdir. Ancak köprü ateş aldığı sırada, rüzgarın yön değiştirmesiyle, alevler surlara doğru savrulmuştur. Taş duvarların çökmesiyle, surların bir kısmı da açılmıştır. Templier Tarikatı'nın üstadı Tremelay'lı Bernard bu fırsatı değerlendirerek, kırk şövalyeyi bu açılan yerden içeri sokmuştur. Ama ana ordu onları izleyemediği için etrafı sarılan şövalyeler kılıçtan geçirilmiştir. İçlerinde Bernard'ın da olduğu başsız cesetler surlardan sarkıtılmıştır. Surlu William bu olayı anlatırken²⁴³, Templier şövalyelerinin kendi hırslarına kurban gittiklerini yazmıştır. Templier Tarikatı'nın bu kaybı, kuşatmanın sonucunu etkilememiştir. Kent, 19 Ağustosta kral Baudouin'e teslim olmuştur. Templier şövalyeleri ise Gazze'deki kalelerini korumayı sürdürmüşlerdir. Bu kaleyi, Kahire ile Şam arasında yolculuk yapan kervanların kullandıkları yolların kontrolü için üs olarak kullanmışlardır.²⁴⁴ 1154'te, Templier şövalyeleri, Mısır veziri olan Abbas'la, oğlu Nasıreddin'e eşlik eden bir Mısır birliğini pusuya düşürmüşlerdir. Abbas, saldırı sırasında ölürken Nasıreddin ise Templier şövalyelerine esir düşmüştür. Daha sonra halife taraftarlarına teslim edilmiştir.²⁴⁵ III. Baudouin tarafından Antakya prensi olarak kabul edilen Renaud'un, Templier Tarikatı'ndan yardım aldıktan sonra, İskenderun limanını ele geçirerek, burayı Templier şövalyelerine verdiği bilinmektedir.²⁴⁶ III. Baudouin'in 1162'de ölümünden sonra yerine geçen kardeşi Amaury tüm dikkatini Mısır üzerine toplamıştır. Nureddin Zengi de Mısır'a sahip olmadığı sürece Kudüs hep tehlikede olacaktır. 1163 yılında Amaury, Mısır'a ani bir baskın yaparak Bilbis'i kuşatmıştır.²⁴⁷ Amaury'nin ordusunun içerisinde Templier şövalyelerinden bir birlik mevcuttur. Ancak Mısırlılar onları çekilmeye zorlamıştır. Akabinde, Nureddin Zengi'nin Antakya kuşatması sonucunda; Antakya, Ermeni ve Bizans ordusu Nureddin Zengi üzerine yürümüştür. Bu orduda Templier şövalyelerinden bir birlik varlık göstermiştir. Ordunun yaklaşması üzerine, Nureddin geri çekilme taktiği

243 William, en zengin yağmayı daima içeriye ilk girenlerin yaptığını belirtmiştir ve Templier şövalyelerinin üstadı olan Tremelay'lı Bernard'ın herkesten önce gelerek açılan yerden şövalyelerini sokmasının nedenini bu şekilde açıklamıştır. (Bkz: , Ayan, 2009: 89).

244 Read, 151.

245 William, Templier Tarikatı'nın Nasıreddin'i esir aldıktan sonra onu birkaç gün hapiste tuttuklarını ve bu sırada Nasıreddin'in Latinceyi öğrenerek Hristiyan olduğunu belirtmiştir. Templier Tarikatı'nın Nasıreddin'i daha sonra 6.000 altın karşılığında Mısırlılara sattığını ifade etmiştir. William, Nasıreddin'in elleri ve ayakları demir zincirlerle bağlanarak, demir bir kafes içerisinde devenin üzerine konulduğunu ve Mısır'a gönderildiğini kaydetmiştir. (Bkz: Ayan, 2009: 111-112).

246 Read, 152-156.

247 Demirkent, Haçlılar, 534.

yapmıştır. Türkler uyguladıkları geri çekilme taktiği neticesinde haçlı ordusunu pusuya düşürmüşlerdir ve haçlıların birçoğu tutsak alınmıştır. Templier şövalyelerinin ise altmışı çarpışmada ölmüş ve yedisi kaçmıştır. Kuşatmayı haber alan Amaury bir ordu toplayarak ilerlemiş Şeria nehrine ulaştığında kaleyi savaştan teslim eden on iki Templier şövalyesiyle karşılaşmıştır. Bu olaya çok fazla sinirlenen Amaury, şövalyeleri astırmıştır. Surlu William'ın kaydına göre; bu olay Templier Tarikatı ile kral arasındaki ilişkilerin bozulmasına yol açan etmenlerden biridir. 1168 yılında Mısır'ı istila etmek isteyen Amaury'eHospitalier Tarikatı destek verirken, Templier Tarikatı sefere katılmayı reddetmiştir.²⁴⁸ Nureddin Zengi, 1164 yılında Şirkuh el- Mansur'un idaresinde Mısır'a birlikler göndermiştir. Şirkuh'un yanında yeğeni Selahaddin de vardır. Nureddin Zengi ile Amaury'nin Mısır'ı ele geçirmek için giriştikleri mücadele 1169'a kadar sürmüştür. 8 Ocak 1169'da Kahire'ye giren Şirkuh, birkaç hafta içinde Mısır'a hâkim olmuştur. Onun iki ay sonraki ölümünün ardından yerine yeğeni Selahaddin geçmiştir ve 1171'de Nureddin Zengi'nin emriyle, hutbelerde Fatımi halifesinin yerine Bağdat halifesinin adını okutmuştur. Bu olay, Müslümanların haçlılara karşı birleşmiş olduklarını göstermektedir. 1174 yılında Nureddin Zengi ve kral Amaury ölmüştür. Zengi'nin ölümüyle devlet idaresi valiler arasında paylaşılmış ve başlatılan iktidar mücadelesini SelahaddinEyyubi kazanarak, birliği yeniden kurmuştur. Anadolu'da kudreti oldukça artan II. Kılıçarslan, Manuel'in idaresindeki Bizans ordusunu1176'da yapılan Miryokefalon Savaşı'nda büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Kudüs Krallığı ve haçlılar arasındaki bölünmeler durumu iyice kötü duruma düşürmüştür. Bu durumu fırsat bilen Selahaddin Eyyubi, ordusunu Sina yarımadası üzerinden Gazze'deki tapınak kalesine yönlendirmiştir. Templier şövalyeleri, kaleyi korumak üzere güçlerini toplamışlardır;ancak Selahaddin Eyyubi Gazze'yi aşarak, Askalan'ı kuşatmıştır. Kudüs kralı IV.Baudouin, kenti korumak için bir ordu toplamıştır. Selahaddin Eyyubi ise Kudüs'e yönelmiştir. IV.Baudouin bu sırada Templier şövalyelerini çağırış ve Askalan'dan çıkarak Eyyubilerin ordusuna yetişmiştir. Selahaddin'in ordusu haçlılartarafından dağıtılmıştır ve kendisi de Mısır'a çekilmek zorunda kalmıştır. Kral IV.Baudouin, Şeria nehri üzerinde Templier şövalyelerinin baskıları neticesinde bir kale inşa ettirmiş ve Selahaddin Eyyubi bu kaleyi, 1179'da kuşatmıştır.Templier şövalyeleri IV.Baudouin'in yardımına gelmişler;ancak

248 Read, 159-160.

karşılaştıkları Müslüman ordusu karşısında bozguna uğramışlardır. Bu olay neticesinde, Selahaddin Eyyubi ile IV. Baudouin arasında iki yıllık bir ateşkes ilan edilmiştir.²⁴⁹ 1180'de Bizans imparatoru Manuel'in ölümüyle; Kudüs Krallığı ile Bizans İmparatorluğu arasındaki iş birliği ümitleri de tamamen ortadan kalkmıştır. Öte yandan, Selahaddin Eyyubi 1183'te Halep'e de sahip olarak hâkimiyet alanını Mısır'dan Dicle kıyılarına kadar uzatarak, bütün haçlı devletlerini tehlike çemberi içerisine almıştır. 1187 yılında Selahaddin Eyyubi Kudüs'ü fethetmek üzere harekete geçmiştir. İlkbaharda, Havran bölgesinde Eyyubi ordusu toplanmıştır. Kudüs kralı Guy de Lusignan da tüm asillerini, şövalyelerini maiyetiyle birlikte Akka'ya çağırmıştır. Haziran sonlarında bin iki yüz şövalye, çok sayıda atlı ve on bin kadar yaya asker, Akka da toplanmış ve Kudüs'ten kutsal haç getirilmiştir.²⁵⁰ Haçlı ordusu 3 Temmuz 1187'de Taberiye'ye doğru harekete geçmiştir. Kral Guy merkeze, Trablus kontu Raymond öncü koluna, Antakya prinkepsi Renaud de Chatillion ise Templier ve Hospitalier şövalyeleriyle birlikte artçı koluna kumanda etmiştir.²⁵¹ Hittin'de meydana gelen savaşta tüm haçlılar Müslümanlar tarafından yenilgiye uğratılmış ve kılıçtan geçirilmişlerdir. Kral Guy esir alınırken, Renaud de Chatillion öldürülmüştür. Templier ve Hospitalier şövalyeleri de öldürülmüşlerdir.²⁵² Şövalye biraderi yakalayan her askere elli dinar verilerek, şövalyelerin öldürülmesi emredilmiştir. Aralarından sadece Templier Tarikatının büyük üstadı olan Ridefort'lu Gerard tutsak alınmıştır. Hospitalier şövalyeleriyle birlikte iki yüz otuz Templier şövalyesinin boynu vurulmuştur.²⁵³ Selahaddin Eyyubi Taberiye, Akka, Nablus, Yafa, Sayda, Beyrut, Cübeyl, Askalan ve Gazze'yi zapt ederek, 20 Eylülde kuşattığı Kudüs'ü fethetmiştir. Kudüs halkına çok merhametli davranan Selahaddin Eyyubi az bir fidye ödemeleri karşılığında gitmelerine izin vermiştir. Ayrıca binlerce kişi de serbest bırakılmıştır.²⁵⁴ Mescid-i Aksa, Selahaddin Eyyubi'ye teslim edilerek, Templier şövalyeleri Aksa'daki merkezlerinden atılmışlardır. Selahaddin Eyyubi'nin esirlere göstermiş olduğu müsamahaya rağmen; şövalyelere karşı sert davranmasının nedeni, bu savaşçıların özellikle de Templier

249 Read, 166-167-168.

250 Demirkent, Haçlılar, 535.

251 Ebru Altan, Renaud De Chatillion Antakya Prinkepsi (1153-1160) Mavera-i Ürdün Senyörü (1177-1187), **Tarih Dergisi**, S. 55, İstanbul 2015, s. 22.

252 Demirkent, Haçlılar, 535.

253 Read, 175.

254 Demirkent, Haçlılar, 535-536.

şövalyelerinin, Müslümanlar karşısında çok acımasız olmalarıdır. Selahaddin Eyyubi, Hittin Savaşı'ndan sonra, Templier Tari'atı'nın elinden, Gazze, Darum, Safed ve Bağras'ı; Hospitalier Tarikatı'nın elinden de Kevkeb, Beyticibrin ve Sahyun kalelerini almıştır. Bu kalelerdeki Kudüs'ün zaptından sonra buradaki şövalyelerin de Sur'a ve Antakya'ya gitmelerine izin vermiştir.²⁵⁵ Trablus ve Antakya'daki Templier ve Hospitalier Tarikatlarının bölgelerine bir zarar gelmemiştir. Ancak Kudüs Krallığı'nın, Tir'den başka önemli bir şehri de kalmamıştır. Selahaddin Eyyubi'nin, Kudüs'ü şövalye tarikatlarından arındırmaya kararlı olduğu, Templier tarikatının kumandan vekili olan Terricus'un 1188'de II. Henry'ye yazdığı bir mektupta şöyle dile getirilmiştir;

*“ Kudüs alındıktan sonra Selahattin, haçı, Tanrı Tapınağı'ndan indirtti, iki gün boyunca da tüm şehirde gezdirtip, sopalarla vurula vurula paralansın diye sergiletti. Sonra da Tanrı Tapınağı'nı içiyle dışıyla, tepeden aşağı gül suyuyla yıkattı ve hayret verici bir velveleyle dört yüksek noktadan yasasını ilan ettirdi.”*²⁵⁶

2.2.4. III. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri

Hittin yenilgisi ve Kudüs'ün Müslümanlar tarafından zaptı, Hristiyan Avrupa'da büyük bir yankı uyandırmıştır. Bunun üzerine haçlılar, Batı'dan acil yardım istemişlerdir. Sicilya kralı II. Guillaume doğuday yardım hazırlıklarına başlamış ve Suriye sahillerine bir filo göndermiştir.²⁵⁷ O sırada İtalya'nın Verona kentinde bulunan Papa III. Urbanus, kutsal topraklarda yaşanan felaketi ve Kudüs'ün Müslümanlar tarafından zaptını askeri tarikatların şövalyelerinden öğrenmiştir. Templier şövalyeleri, Hittin yenilgisinden sonra kaçabilmişler ve Kudüs'teki tapınak komutanı olan Terence'den Papa'ya olan mektubu getirmişlerdir. Bu mektup papayı ve tüm Papalık Kurulu'nu dehşete düşürmüştür. III. Urbanus aldığı haberlerin üzüntüsüyle ölmüştür.²⁵⁸ Terence, birisi 10 Temmuz ile 6 Ağustos 1187 arasında, diğeri de Ocak 1188'e ait olan iki mektubu, Templier Tarikatı'nın bakış açısından olaylara dair çarpıcı bir yorum getirmiştir. İlk mektupta şu yorumlara yer verilmiştir:

255 Şeşen, 19.

256 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 182.

257 Demirkent, Haçlılar, 536.

258 Read, 178.

“ Günahlarımızın neticesi olarak halihazırda Tanrı'nın gazabının cezamız olmasına razı geldiğimiz felaketlerin çokluğunu ve büyüklüğünü ne harflerle ne de yakınan sedayla anlatmak mümkün değildir. Ah, keder! Ahalilerinden dev bir kalabalık toplayan Türkler, bize ait olan Hristiyan topraklarımızı vahşice istila etmeye başladılar; bu durum karşısında biz de adamlarımızı topladık, mübarek havariler Petrus ile Paulus'un Yortusunu müteakip sekizinci gün onlarla savaştık. Ordugahlarını terk edip ele geçirdikleri Taberiye'ye yürüdük önce. Koca koca kayalarla üzerimize çullanıp vahşice saldırdılar, kutsal haçı ve kralı ele geçirdiler, pek çok adamımızı öldürdüler, öyle ki 1 Mayıs'ta öldürülen altmış kişiyi saymazsak, o gün biraderlerimizden iki yüz otuzunun kafasının kesildiğini zannediyoruz. Efendi Trablus kontu, efendi Sidon'lu Renaud, efendi İbelinli Balian ve bizler, o elim harp meydanından zar zor kaçabildik. Hristiyanların kanyla kendinden geçmiş, gözü dönmüş putperestler, tüm o kalabalıkta Akka şehrine vardılar; yakıp yıkarak şehri ele geçirdiler ve o toprakların neredeyse tamamını işgal ettiler. Şimdilik sadece Kudüs, Askalan, Tir ve Beyrut kaldı bize. Üstelik, neredeyse bütün sakinleri öldürülmüş olan bu şehirleri elimizde tutmamız da mümkün değil. Meğer ki Tanrı'nın himmeti ve sizin yardımınız bir an evvel imdada yetişsin, şiddetli hücumları gece gündüz sürüyor. Tir şehri halihazırda amansız bir kuşatma altında; orduları öylesine büyük ki, Tir'den Kudüs'e ve Gazze'nin ötelere değin bütün topraklara yayılmış durumdadır, tıpkı karıncalar gibi. Bu sebeple, bize ve doğunun Hristiyanlarına olabildiğince çabuk yardım yollamayı hayır sanın, ya şimdi ya hiç, zira Tanrı ve biraderliğinizin mümtazlığı sayesinde, sağlayacağınız destekle kalan şehirler kurtarılabilir.”

Terence, kral Henry'ye yazdığı 1188 Ocağındaki mektubunda da Kudüs'ün düştüğünü bildirmiş ve Selahaddin Eyyubi'nin emriyle haçın nasıl indirildiğini ve iki gün boyunca şehrin arındırılmasının başlangıcı niyetine halk tarafından değneklerle

vurularak sokaklarda gezdirildiğini anlatmıştır.²⁵⁹ III. Urbanus'un ölümüyle halefi olan VIII. Gregorius bir bildiri yayımlayarak bütün Batı Hristiyan dünyasını yeni bir haçlı seferine çağırmıştır.²⁶⁰ Gregorius'un iki ay sonra ölmesinin ardından papa seçilen III. Clemens, Alman imparatoru Friedrich Barbarossa ile temasa geçmiş ve daha sonra İngiltere ve Fransa krallarının yanına gitmiştir. Krallar yeni bir haçlı seferini kabul etmişlerse de hemen yola çıkamamışlardır. Alman imparatoru ise 1189 Mayısında büyük bir orduyla yola çıkmıştır. Macaristan topraklarına girmiştir. Ordusunun, Balkanlarda birçok olaya sebebiyet vermesi üzerine Friedrich ile Bizans imparatoru II. Isaakios Angelos arasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Friedrich ordusunu Çanakkale Boğazı'ndan Anadolu'ya geçirecek güneye ilerlemiştir. Alman ordusu karşısında endişeye kapılmış olan II. Kılıçarslan onlarla savaşmaya girişmemiştir. Alman ordusunun peşine takılarak askerleri rahatsız etmekle yetinmiştir. Ancak bu etkili bir taktik olmuştur. Açlık, susuzluk ve Türklerin baskısı Almanlara ağır kayıplar verdirmiştir. Friedrich, Toros geçitlerinden Silifke'ye doğru yürümüş, ancak Silifke çayını geçerken boğulmuştur. Bu olay ordunun dağılmasına yol açmıştır. Friedrich'in oğlu küçük bir ordu ile Sur'a ulaşabilmiştir. Alman haçlılar, Kudüs'teki Kutsal Kabir Kilisesi'ne ulaşabilecekleri umuduyla, Friedrich'in kemiklerini bir sandığa koyarak beraberlerinde götürmüşlerdir ve kemikler daha sonra Sur katedraline gömülmüştür. Filistin'de, Friedrich'in ordusundan geri kalanlar; Thuringen'li Ludwig ve Avusturyalı Leopold önderliğinde deniz yoluyla gelen birliklere katılmışlardır. Bir grup Alman haçlı, hasta ve yaralıların bakımı için, Kudüs'teki Almanların himayesi altında bir hastane kurmuşlardır; bu hastane Hospitalier Tarikatı gibi Templier Tarikatı'nın tüzüğünü benimsemiştir. Kurum daha sonra 1196'da, Töton Şövalye Tarikatı adıyla Papa III. Celestinus'un onayını almıştır.²⁶¹ Alman ordusunun Friedrich'in ölümü üzerine dağılmasıyla, Doğu'daki haçlıların ümitle bekledikleri yardım kaybolmuştur.²⁶² Sicilya kralının 1188'de gönderdiği yetmiş gemilik bir filo, Trablus'un Müslümanlar tarafından zaptını

259 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 183-184.

260 VIII. Gregorius, haçlı seferlerini başlatmak için yayımladığı bildirisinde, kutsal topraklar ile 'kutsal haç'ın kaybına neden olan vahim olayları bildirmiştir. Kırk yıl önce Urfa'nın kaybedilmiş olmasının bir uyarı olduğunu, herkesin günahlarına tövbe etmesi gerektiğini söylemiştir. Kutsal haç kabul edip haçlı seferine katılacak olanların cennetle mükâfatlandırılacağını ve bütün günahlarının affolunacağını vaat etmiştir. Ancak Gregorius bu gayretlerinin neticesini göremeden iki aylık bir papalıktan sonra 17 Aralık 1187'de Pisa'da ölmüştür. (Bkz: Runciman, C.III., 1989: 4).

261 Read, 183.

262 Demirkent, Haçlılar, 536.

önlediği gibi Antakya ve Sur şehirlerine de gerekli yardımı zamanında yetiştirmiştir. Kudüs kralı Guy' da Selahaddin Eyyubi'nin onu serbest bırakmasından kısa süre sonra Akka'yı kuşatmıştır. Avrupa'daise başpiskopos Josius, Fransa kralı II. Philippe Auguste ile İngiltere kralı II. Henry'yi haçlı seferi için ikna etmiştir. Henry'nin 1189'da ölümüyle yerine oğlu I. Richard (Aslan Yürekli Richard) geçmiştir. Fransa ve İngiltere arasındaki sorunlara rağmen iki kral 1190'da ordularıyla beraber Fransa Vezelay'da bir araya gelmişlerdir. Burada ayrı ayrı yola çıkan krallar İtalya'nın Messina bölgesinde buluşmuşlardır ve haçlı seferinin bundan sonraki kısmı için ortak şartlar içeren bir anlaşma imzalamışlardır. Fransız donanmasıyla doğuya hareket eden II.Philippe, 1191'de Akka önlerine gelerek kuşatmaya katılmıştır. Surların zapt edilmesi ise I.Richard'ın gelişine kadar ertelenmiştir. I.Richard deniz yoluyla Kıbrıs'a²⁶³ ulaşmış ve adaya asker çıkarmıştır.²⁶⁴ Kıbrıs'ın hâkimi ise Bizans İmparatorluğu'nun prensi olan IsaakiosDukasKomnenostur.²⁶⁵ Selahaddin Eyyubi ile ittifak kuran DukasKomnenos birkaç haçlıyı hapse attirmiştir. I.Richard tutsakların geri bırakılmasını istemiş, fakat Dukas Komnenos bu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine savaş ilan eden I.Richard adayı istila etmiştir ve ele geçirmiştir. Templier şövalyelerinin I.Richard'ın arkadaşı ve vassalı olan Sable'li Robert'i biraderliğe kabul etmesi ve büyük üstadlığa seçmeleriyle Kıbrıs'ın hâkimiyetini ele almaları sonucunu doğurmuştur. Bu yeni büyük üstadın ilk işlerinden birisi Kıbrıs'ı yüz bin dinar karşılığında I.Richard'dan satın alması olmuştur. Anlaşma yapıldıktan sonra

263Kıbrıs, Büyük Roma İmparatorluğu'nun 395'te idari bakımdan ikiye ayrılması ile imparatorluğun doğu kısmı sınırları içerisinde kalmıştır. Bu tarihten 1191 yılında imparatorluktan kopuşuna kadar Bizans'ın bir eyaleti olarak varlığını sürdürmüştür. Kıbrıs, coğrafi mevkii, askeri ve ticari önemli dolayısıyla asırlarca Müslümanlarla Hristiyanlar arasında mücadele alanı oldu. XI. yüzyılın sonunda haçlı seferleri başladığında Bizans ile haçlılar arasında iyi ilişkiler ve yakın temas sağlayan bir rol üstlenmiştir. Kıbrıs'ı yönetiminde bulduran Bizans valisi İsaakiosDukasKomnenos'un isyan ederek bağımsızlığını ilan etmesiyle; Kıbrıs, 1185'te Bizans hâkimiyetinden çıkmıştır. Dukas'ın Kıbrıs hâkimiyeti İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard'ın burayı zaptetmesiyle son bulmuştur (Mayıs 1191). (Bkz: Kıbrıs, Demirkent, DİA, 2002: 371-372).

264Richard'ın filosu Girit'te demir atmamak zorunda kalmış ve ardından kuzeye, Rodos'a sürüklenmiştir. Gemilerinden biri Kıbrıs kıyılarında kazaya uğramıştır. Bu gemide Richard'ın nişanlısı Navarre'lıBerengaria ve kız kardeşi Joan bulunmaktadır. Kıbrıs adasının yönetimini elinde bulduran İsaakiosDukasKomnenos, Selahaddin Eyyubi ile ittifak halinde bulunduğu için dolayı, kazaya uğrayan bu gemideki haçlıları hapse attirmiştir. Bu sırada DukasKomnenos, Joan ve Berengaria'yı karaya çıkmaya davet etmiştir. Fakat onlar bu daveti reddetmişlerdir. Bir hafta sonra Richard Kıbrıs'a gelmiş ve tutsakların bırakılmasını istemiştir. İsaakiosDukas'ın bu talebi reddetmesi üzerine Akka'danLusignan'lıGuy, Kilikya Ermenistan Prensi Levon, Antakya'lıBohemond ve Templier Tarikatı'nın filousundan yardım alan Richard, Kıbrıs adasını istila etmiştir. Kıbrıs'taki Yunan halkı tarafından hiç sevilmeyen İsaakiosDukas daha fazla direniş gösterememiş ve kısa süre sonra, demir prangalara vurulmamak şartıyla teslim olmuştur. Richard bunu kabul etmiştir ve İsaakios'u demir prangalar yerine gümüş prangaya vurdurmuştur.(Bkz: Read, 1999: 184-185).

265Demirkent, Haçlılar, 536-537.

Sable'li Robert, yirmi şövalyeyi yanlarında çavuşlar ve şövalye yardımcılarıyla birlikte adanın kontrolünü almaları için yollamıştır. Templier şövalyelerinden bir ordu, Akka'yı kuşatmış olan haçlı ordusu ile kalmıştır.²⁶⁶ Kıbrıs'ın işgali daha sonraki süreçte adanın haçlı seferleri için bir üs haline gelmesiyle sonuçlanmıştır.²⁶⁷ Kıbrıs'ı satın alan Templier Tarikatı, adanın yerli halkına iyi bir muamele göstermemişlerdir. Templier şövalyeleri adada göstermiş oldukları açgözlü tutumlarıyla halkta nefret uyandırmışlardır.²⁶⁸ Topladıkları ağır vergiler ile halkı bezdirmişlerdir.²⁶⁹ 4 Nisan 1192'de, Nicosia'daki (Lefkoşa) garnizonluk Yunanlar tarafından kuşatılmıştır. Templier şövalyeleri tarafından zor bastırılan bu isyan hareketinden sonra, ada halkının küçük bir garnizonla kontrol altında tutulamayacağı anlaşılmıştır. Bu sebeple Templier şövalyeleri adayı I.Richard'a teslim etmişlerdir; Richard da Kıbrıs'ı, Templier Tarikatı'nın altmış bin besantlık borçları karşılığında Guy de Lusignan'a²⁷⁰ satmıştır.²⁷¹

I.Richard 8 Haziran 1191'de Akka'ya giderek kuşatmaya katılmıştır. Bütün haçlı kuvvetlerinin şiddetli hücumu üzerine Akka'nın Müslüman garnizonu, 11 Temmuz 1191'de Selahaddin Eyyubi'nin izni olmadan şehri haçlılara teslim etmek zorunda kalmıştır. Selahaddin de antlaşma şartları gereğince esirlerin mübadelesini ve Hittin Savaşı'nda ele geçirilen kutsal haçı iade etmeyi kabul etmiştir. Haçlılar Akka'ya girerken, şehrin bölüşülmesi konusunda aralarında anlaşamamışlardır. Akka'nın zaptından sonra Fransa kralı II.Philippe ve Avusturya dükü Leopold haçlı yeminlerini yerine getirdiklerini söyleyerek Avrupa'ya dönmüşlerdir. Böylece tüm idare I.Richard'ın elinde toplanmıştır. Selahaddin, anlaşmaya uygun olarak ilk grup esirleri serbest bırakmıştır; ancak I.Richard asillerin hepsinin teslim edilmediğini

266 Read, 184-185.

267 Fatih Yahya Ayaz, **Memluk- Kıbrıs İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2016 Ankara, 31.

268 Read, 188.

269 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 190.

270 Guy de Lusignan, Kudüs Kralı olan IV. Baudouin'in kız kardeşi Sibylle ile evlidir. Cüzzamlı olan kral IV. Baudouin kısa süreli krallığı devrinde (1174-1185) Müslümanlara karşı güçlü bir Hristiyan gruplaşması olmuştur. Templier şövalyeleri bu dönemde, krallığın korunmasında aktif bir rol oynamışlardır. IV. Baudouin, tahtını Trablusşam Kontu III. Raymond'a bırakmıştır. Bunun sebebi, kız kardeşi Sibylle'nin eşi olan Guy de Lusignan'ın kutsal topraklardaki haçlı liderleri tarafından istenmemesidir. Raymond ise Templier şövalyelerinin üstadı Ridefort'lu Gerard ile düşmandır. Bu sebeple Templier Tarikatı, Kudüs Krallığı için Guy de Lusignan'ı desteklemişlerdir. Hospitalier Tarikatı'nın tutumu ise tam tersi olmuştur. Hospitalier şövalyeleri Guy de Lusignan'ın krallığını reddetmişlerdir. Ancak 1185'te Guy de Lusignan yeni Kudüs kralı olmuştur. (Bkz: Runciman, C. II. , 1987: 355-375; Pernoud, 2015: 63).

271 Read, 188.

ileri sürerek Müslüman esirleri serbest bırakmamıştır. Yapılan pazarlıklardan sonuç alınamayınca Akka'dan Kudüs'e gitmek için sabırsızlanan I.Richard, iki bin yedi yüz Müslüman esiri öldürtmüştür. Bu katliam ile barış görüşmeleri sona ermiştir.²⁷² Haçlı ordusu Akka'dan ayrılarak, Hayfa ve Kayserya'ya giden kıyı yolu üzerinden ilerlemiştir. Eyyubilerin aralıksız devam eden saldırılarına uğrayan atlılar, önde Templier şövalyeleri, arkada da Hospitalier şövalyeleri olmak üzere, sıkı bir düzen içerisinde ilerlemişlerdir. Selahaddin'in tüm saldırılarına rağmen I.Richard Yafa'ya ilerleyerek burada tekrar bir istihkaminşa etmiştir. I.Richard 1192'de Askalan'ı tahkim etmiştir. Bu sırada İngiltere'den, huzursuz eden haberler alan I.Richard bir an evvel ülkesine dönmek istemiştir.SelahaddinEyyübi ile bir süredir devam eden anlaşma müzakerelerini bir sonuca bağlamak ve ayrıca Kudüs Krallığı'na kesin bir komuta zinciri kurmak istemiştir. Taht için tercih ettiği aday Guy de Lusignan olmasına karşın yerli baronlar Montferrat'lı Konrad'ı desteklemişlerdir. Konrad'ın Akka'da öldürülmesi bir kargaşayı da ortaya çıkarmıştır. Templier Tarikatı'nın büyük üstadı Sable'li Robert'in de onayıyla, Guy'un Kudüs Krallığı'nı kaybetmesi karşılığında Kıbrıs'ı almasına karar verilmiştir.²⁷³ Böylelikle Selahattin Eyyubi'nin gerçekleştirmiş olduğu fetihlerle tahtsız kalan Kudüs kralı Lusignan, hâkim olacağı bir Hristiyan toprağına kavuşmuştur. Ayrıca onun Kıbrıs'a hâkim olmasıyla beraber Suriye bölgesindeki haçlı krallıklarıyla Kıbrıs arasındaki tarihi veraset bağları da kurulmuştur.²⁷⁴I.Richard'ınArsuf'ta yapılan savaşı kazanmasına, Yafa'yı ele geçirmesine ve Daron'u almasına rağmen Kudüs'e ulaşmak için yaptığı tüm teşebbüsler başarısız olmuş ve sonuçsuz kalmıştır. Ülkesine geri dönmesi için tedirgin edici haberler alan I.Richard, Selahaddin Eyyubi ve kardeşi el- Melikü'l Adil ile yaptığı haberleşmeler sonucunda 2 Eylül 1192'de bir barış antlaşması imzalamıştır.Buna göre, Askalan Müslümanlarda, Yafa'nın kuzeyindeki sahil şeridi ise Hristiyanlarda kalmıştır.²⁷⁵ Bu bölgeler Templier şövalyelerinin de aralarında bulunduğu belli başlı önemli güçleri barındıran en önemli şehirler haline gelmiştir.²⁷⁶ Antlaşma gereği, Hristiyan hacılar kutsal yerleri serbestçe ziyaret edebilecekler ve Müslümanlar ile Hristiyanlar birbirlerinin ülkelerinden geçebileceklerdir. Kudüs'ü

272 Demirkent, Haçlılar, 537.

273 Read, 187-188.

274 Ayaz, 31.

275 Demirkent, Haçlılar, 537.

276 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 187.

geri almak amacıyla düzenlenen III. Haçlı Seferi hedefine ulaşamamış olmasına rağmen, Akka'nın haçlılar tarafından ele geçirilmesi ve haçlıların kıyı bölgelerinde tutunmaları krallığın devamını sağlamıştır. Bu seferin en uzun süren başarısı ise Kıbrıs'ın zaptı olmuştur. Kıbrıs sonraki yıllarda kendi başına bir krallık haline gelerek önemi daha da artmıştır.²⁷⁷ III. Haçlı Seferi neticesinde geniş imkânlarla kavuşmuş olan Templier Tarikatı, Selahaddin Eyyubi'nin ölümüyle ortaya çıkan iç çalkantılar sırasında ve haçlılarla iş birliği yapan Eyyubi hükümdarlarının yardımıyla; Sayda, Safed, Bagras ve Kudüs'ün Mescid-i Aksa kısmını ele geçirmişlerdir. Hospitalier Tarikatı ise, Arsuf ve Kevkeb kalelerine hâkim olarak, Hama ve Humus topraklarına çeşitli akınlar yapmışlardır.²⁷⁸

2.2.5. IV. Haçlı Seferi'nde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri

1198'de papalık tahtına oturan III. Innocentius²⁷⁹ Doğu'ya yeni bir haçlı seferi düzenlenmesini istemiştir ve bu isteğini papalığın görevi saymıştır. Bu sebeple yollamış olduğu elçi heyetleriyle ve yazdığı mektuplarla Avrupa'nın söz sahibi kişilerini bu harekete katılmaya davet etmiştir. Her yerde sevilen Foulques de Nevilly²⁸⁰ adlı vaiz başta olmak üzere birçok din adamı yeni bir haçlı seferi için vaazlar vermişlerdir. 1199'da, Papa sefere malidestek sağlamak amacıyla yeni bir vergi koymuştur ve vergi daha sonra 'papalık gelir vergisi' haline dönüşmüştür. Kudüs kralı olan Henry'nin kardeşi Champagne kontu Thibaut tarafından 1199 yılında düzenlenen şövalyeler arası yarışma oyunları sırasında; Fransız asillerinin haçlı yemini etmeleri, bu yemine daha sonra başkalarının da katılmasıyla, yeni bir haçlı seferi hazırlıkları da fiilen başlamıştır.²⁸¹ Thibaut, herkes tarafından haçlı seferi hareketinin reisi olarak kabul görmüştür. Onun etrafında Flandre kontu IX.

277 Demirkent, Haçlılar, 537.

278 Şeşen, 20.

279III. Innocentius, haçlı seferlerinin ateşli bir savunucusu olmuştur. 1198'de papalığa gelmesinden kısa süre sonra, Ortadoğu'daki piskopos ve baronlara, Müslümanlarla yaptıkları antlaşmaların, kendisinin Avrupa'daki Hristiyanları 'kutsal haçı kabul etme çabalarını zora soktuğundan yakınmıştır. 1199 yılında Kudüs patriği Aymar'a bir mektup yazarak, Frank Krallığı hakkında ayrıntılı bilgi göndermesini talep etmiştir. Haçlı seferlerini finanse etmek amacıyla Kilise gelirlerine % 2.5 oranında vergi getirmiştir. Yalnızca haçlı seferlerine katılanların değil, yerlerine vekillerini yollayanların da günahlarının affolunacağı vaat etmiştir. (Bkz: Read, 2003: 193; Runciman, C.III., 1989: 95).

280Papa,Fransa'da haçlı seferlerini vaaz ettirmek için Nevilly'i görevlendirmiştir. Bu kişi, hükümdarların karşısında korkusuz ve pervasız davranışlarıyla bilinmektedir ve bu sebeple büyük bir şöhrete kavuşmuştur. Papa'nın talebi üzerine ülkede dolaşarak özellikle köylüleri haçlı seferine katılmaya davet etmiştir.(Bkz: Runciman, C.III., 1989: 97).

281 Demirkent, 538.

BaudouinHainaut ile onun kardeşi Henry, kont Louis de Blois, III. Godefroi gibi kişilerin yanı sıra Hollanda'dan ve Kuzey Fransa'dan birçok asilzade bulunmaktadır.²⁸²

Papa III. Innocentius, şövalye tarikatlarının da yapılacak olan haçlı seferine desteklerini sağlamak amacıyla girişimlerde bulunmuştur. Aslan Yürekli Richard gibi Papa da Templier şövalyelerine karşı muğlak bir tavır sergilemiştir. O tarikatın kusurlarının farkında olmasına rağmen, onların desteğini almak amacıyla inisiyatiflerde bulunmuştur.²⁸³ Askeri tarikatlar, onlara sağlanmış olan inisiyatifleri bazen suistimaletmiş olmalarına rağmen, Hristiyanlık aleminin ve papalık idaresinin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmüşlerdir ve dolayısıyla papalardan tam destek görmüşlerdir. Papa'yı, Hospitalier Tarikatı'nın bazı imtiyazlarının feshedilmesi için ikna etmek üzere Roma'ya giden Kudüs patriği Fulcher, bu sebeple bir sonuca ulaşamamıştır. Surlu William, Templier Tarikatı'na verilen bu imtiyazların sebebinin rüşvet olduğunu belirtmektedir. Papa III. Innocentius, Templier şövalyelerinin imtiyaz ve muafiyetlerini savunmuş ve tarikatın kendi kiliselerini inşa etme, kendi mezarlıklarına sahip olma ve kendi ondalıklarını toplama hakları üzerinde ısrarcı olmuştur. Bunun yanında, Templier Tarikatı'nın haklarına müdahale etmemeleri konusunda ruhban sınıfını uyarmıştır.²⁸⁴ III. Innocentius, ruhban sınıfına ve topluma, bu tarikatın doğrudan papalık koruması altında olduğunu söylerken; diğer yandan Templier tarikatının da imtiyazlarını kötüye kullanmamaları görüşünü açıkça bildirmiştir.²⁸⁵ Templier Tarikatı'nın işleyişini gizlilik içerisinde yapması, kendilerine duyulan düşmanlığı daha da tırmandırmıştır. Templier şövalyeleri Avrupa'da daha

282 Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Fikret Işıltan (çev.), C.III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 98.

283Papa askeri tarikatların efendisi konumunda görülmüştür. Bu yüzden Kudüs kralı Amalricus'unTemplier Tarikatı'nı Papa'ya şikâyet ettiği bilinmektedir. Bunun yanında Templier Tarikatı hakkında birçok şikâyet vardır. Şövalye tarikatları hakkında ki suçlamalardan bazıları, Hospitalier Tarikatı'nın binalarında çalınan çanların Kudüs Patriği'ni rahatsız etmesi ve Kutsal Kabir Kilisesi üyelerinin kafalarını karıştırmakla ilgilidir. Bazı suçlamalar da doğrudan, papaların şövalye tarikatlarına tanımış oldukları imtiyazlardan ve ondalık ödemekten muaf tutulmalarından kaynaklanmıştır. 1179 tarihinde- ki Üçüncü LateranKonsili'nde, şövalye tarikatlarının imtiyazlarını azaltan bazı kararlar alınmış olsa da sonradan Papa bu kararları feshetmiştir. 1207 yılında Papa III. Innocentius, elçilerine itaat etmedikleri ve yasaklanmış kiliselerde ayin yapma imtiyazını suistimal ettikleri gerekçesiyle Templier şövalyelerini uyarmıştır. Ayrıca, aforoz edilen bir kişinin para karşılığında Templier Tarikatı'na kabul edildiğini ve zinacılarla tefecilerin Hristiyan usüllerine göre gömülebilmelerini sağladıkları için Templier Tarikatı'nı kınamıştır. Innocentius, Templier şövalyelerinin para hırsıyla nefes aldıklarını belirtmiştir.(Bkz: Read, 2003: 193-194).

284 Read, 193-194- 199- 200.

285 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 201.

çok kusurlarını gizlemeyi amaçlamışlardır. Tarikat biraderlerinin suçları kendi meclislerinde itiraf ediliyor ve cezalandırılıyordu. Çoğu kurumda olduğu gibi, Templier Tarikatı da kusurlarını gizli tutmuşlardır. Tarikata kabul töreni de büyük bir gizlilik içerisinde yapılmıştır. Templier Tarikatı'nın serveti de düşman edinmelerine neden olan en büyük nedenler arasındadır. Kutsal topraklardaki başarısızlıkların nedeni olarak Templier Tarikatı'nın para karşılığında ihanet etmesi görülmüştür. Bunun yanında Templier şövalyeleri, her zaman sadelik içerisinde yaşamışlardır. Önemli kentler ve savaş halinde buldukları topraklar haricinde büyük kaleler ya da gösterişli kiliselere para harcamamışlardır. Templier Tarikatı'nın kumandanlık binaları pratik amaçlara yöneliktir. Kiliseleri de kendi vizyonlarını belirleyecek şekilde sade olarak inşa edilmişlerdir. Hem Hospitalier hem de Templier Tarikatı'nın kiliseleri Kudüs'teki Kutsal Kabir Kilisesi'nden kopyalanarak oluşturulmuştur.²⁸⁶

1202 yılının yazında, haçlılar Venedik'te toplanmışlardır. Ancak antlaşma şartları gereği yolculuk için Venedik'e ödenmesi gereken para yeterli gelmeyince; haçlılar, para ödemek yerine Venedik'in Zara şehrini zapt etmişlerdir. Haçlılar, Zara'da buldukları sırada, kardeşi III. Aleksios Angelos tarafından Bizans tahtından indirilen eski imparator II. İsaakios Angelos'un oğlu Aleksios'tan bir mektup gelmiştir. Aleksios mektupta haçlılara, amcasının yerine kendisini tahta çıkardıkları takdirde Venedik'e olan borçları ödeyeceğine, Mısır seferi için para ve yiyecek yardımı yapacağına ve kendilerine on bin kişilik bir Bizans kuvveti vereceğine hazırolduğunu bildirmiştir. Haçlılar, bu teklifi kendi çıkarları doğrultusunda kabul etmişler ve haçlı filosu, 24 Haziran 1203'te İstanbul önlerine gelmiştir.²⁸⁷ İmparator III. Aleksios onları çeşitli vaatleri bahane ederek geri çekilmeye ikna etmeye çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Haçlılar, Galata'dan karaya çıkarak Haliç'e girişi kapayan zinciri kırmışlar ve donanmalarını Haliç'e sokmuşlardır. Haliç surlarına saldıran haçlılar surda gedik açmışlardır. Bunun üzerine telaşa kapılan imparator, ailesi ve yanına aldığı hazinesi ile beraber İstanbul'dan kaçmıştır. İmparator'un kaçmasıyla beraber; Bizanslılar, II. İsaakios'u hapisten çıkartarak yeniden tahta oturtmuşlardır. Bu gelişme üzerine haçlılar saldırılarını

286Read, 194-195.

287 Demirkent, Haçlılar, 538.

durdurmuşlardır.²⁸⁸ II. Isaakios, Venediklilerin istediği vaatleri içeren antlaşmayı kabul etmiştir. Fakat bu isteklerin yerine getirilmesi mümkün olmamıştır. Haçlılara ödenecek para temin edilememiş ve haçlılar civar köylere saldırarak her şeyi yağmalamışlardır. Birkaç Fransız'ın Müslümanlara ait bir mescidi ateşe vermesiyle çıkan yangında şehrin büyük bir mahallesi de küle dönmüştür. IV. Aleksios'un da haçlılara ödeyeceği parayı geciktirmesi haçlıları oldukça öfkelenmiştir. Bir saray ihtilalinin gerçekleştirilmesiyle 1204 yılının Şubat ayında IV. Aleksios ve babası tahttan indirilmiş ve V. Aleksios Bizans imparatoru ünvanıyla tahta çıkmıştır.²⁸⁹ Bu olay, Venediklilerin beklediği bir fırsatın gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. Taht değişikliğini kendilerine karşı bir meydan okuma olarak gören haçlılar, şehri zapt etmeye karar vermişlerdir. 6 Nisan'da yapılmış olan ilk haçlı saldırısı durdurulmuş olsa da, bir hafta sonrasında yapılan saldırılarda şehir düşmüştür. İmparator, patrik ve çoğu asil kenti terk etmiş, savunmadan yoksun olan şehir, üç gün boyunca yağmalanarak tahrip edilmiştir. Haçlıların İstanbul'u zapt etmeleri, 1099'da Kudüs'ü zapt ettiklerinde yaptıkları korkunç vahşetle aynı olmuştur. Sayısız ikon, kutsal emanetler ile değerli eşyalar ve üzerlerindeki kıymetli taşlar sökülüp alınmış, tahrip edilmiş ve çalınıp götürülmüştür. Kiliseler, manastırlar, saraylar ve kütüphaneler yağmalanmıştır. Ayasofya'ya atlarıyla giren haçlılar, ikonları ve ipek halıları çalmışlardır. Venedikliler, imparatorluğun merkezindeki pek çok kültür ve sanat eserini toplayarak kendi şehirlerine götürmüşlerdir. Fransız ve Flamanlar da taşıyabilecekleri eşyaların dışında her şeyi tahrip etmişlerdir. Haçlı askerler, halkın üzerine atlarını sürerek kadın, yaşlı, çocuk demeden herkesi öldürmüşlerdir. Haçlılar İstanbul'da Latin İmparatorluğu adıyla, elli yedi yıl sürecek olan bir hâkimiyet kurmuşlardır. Venedikliler, ticari olarak kendileri için önemli olan kıyı şehirlerini ve adalarını alırken; haçlılar ise Selanik, Yunanistan ve Pelepones olarak adlandırılan Mora yarımadasında küçük devletler kurmuşlardır.²⁹⁰ Templier şövalyeleri, IV. Haçlı

288 Yusuf Ayönü, IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu, **Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, S. 1, Temmuz 2015, s. 12.

289 1204 Şubatında bir haçlı heyeti IV. Aleksios'tan vaatlerini yerine getirmesi için görüşmeye gitmişlerdir. Elçiler imparatorluk sarayından çıktıklarında, kızgın halk tabakası tarafından öfkeyle karşılanmışlardır. Bundan sonra halk Ayasofya kilisesine giderek, imparator IV. Aleksios'u tahttan indirip yerine orada tesadüfen bulunan Nikolaus Kanabos adında bir asilzadeyi imparator seçtiler. Bunun üzerine İmparator III. Aleksios'un damadı Aleksios Murtzuphlos zorla saraya girmiştir. IV. Aleksios bir zindana atılarak boğdurulmuş ve Kanabos tutuklanmıştır. Murtzuphlos ise V. Aleksios ünvanıyla Bizans tahtına çıkmıştır. (Bkz: Runciman C.III., 1989: 107).

290 Demirkent, Haçlılar, 538-539

Seferi'nde göz ardı edilebilir bir rol üstlenmelerine rağmen, 1204 ila 1210 yılları arasında Orta Yunanistan'ın fethine katılmışlardır. Hospitalier ve Töton şövalyeleri birlikte Mora'da toprak edinmişlerdir ve sundukları askeri hizmetler itibari düzeyde olsa da İstanbul'daki Latin İmparatorluğu'nun müdafaasına katkıda bulunmuşlardır.²⁹¹

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞÖVALYE TARİKATLARININ SOSYAL VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

Haçlı Seferleri sırasında kurulan ve seferler boyunca çeşitli büyük hizmetler göstermiş olan şövalye tarikatları; sosyal, ekonomik ve askeri açıdan önemli faaliyetleri yürütmüş teşkilatlanmalardır. Özellikle, Hospitalier ve Templier Şövalye Tarikatlarının ortaya koymuş oldukları askeri başarılarının yanında, sosyal ve ekonomik faaliyetleri bu kurumların önemini artırmıştır. Hem sosyal yaşantılarında göstermiş oldukları hayır işleriyle hem de askeri konularla meşgul olan bu iki büyük tarikat; kısa zaman içerisinde büyük gelişme göstererek Doğu'da ve Avrupa'da birçok çiftlik ve arazi sahibi olmuştur. Bankacılıkla ve ticaretle uğraşan tarikatlar, Müslümanlarla ticaret yapabilmek amacıyla, İslam hukukunu bilen uzmanlar yetiştirmişlerdir. Devletin resmi siyasetinden bağımsız olarak hareket eden ve kendilerini sadece Papa'ya karşı sorumlu sayan bu tarikatların, şövalye sayıları iki bin civarında olmuş ve haçlıların çekirdek gücü olan en çetin süvari birliklerini meydana getirmişlerdir.²⁹²

3.1. Şövalye Tarikatlarının Sosyal Faaliyetleri

291 Read, 204.

292 Şeşen, 19.

Şövalye tarikatları askeri başarılarının ötesinde, sosyal yaşantıları konusunda da ilginç ve kuralcı birtakım özelliklere sahip olmuşlardır. Tarikat hayatı, tarikat içerisindeki statü meselesi ve ortaya çıkan sistematik düzen, tarikatlar hakkında geniş bilgiler veren önemli konulardır.

3.1.1. Tarikat Hayatı ve Gündelik Yaşam

Tarihsel süreç içerisinde adı Ordre des Hospitaliers, St. Jean Şövalyeleri, Rodos Şövalyeleri ve en son olarak Malta Şövalyeleri şekline dönüşen, Hospitalier Şövalye Tarikatı, başlangıcında askeri bir tarikat olarak değildir. O dönemde Batı Hristiyan dünyasının Yakındoğu ile ticaretini sağlayan Amalfili tüccarların, Kudüs'te kurmuş oldukları bir manastır olan, Latinlerin Aziz Meryem keşişleri tarafından, yoksul hacıların bakımını sağlamayı amaçlamış bir cemiyet olarak kurulmuştur.²⁹³ Hospitalier Tarikatı (ve buna benzer dini kuruluşlar) 11. yüzyılın Avrupa'sında çok yaygınlaşmış ve Birinci Haçlı Seferi'nden sonra, tıpkı Templier Tarikatı gibi yeni bir kurum olmuştur. Bu iki tarikat birlikte güç kazanmış ve büyümüştür. Kilisenin, Troyes Konsili'nde tapınak tüzüğüne onay vermesi ve Clairvoux'lu Keşiş Bernard'ın Templier Tarikatı'nı savunan 1130 yılındaki “ De laudenoaemilitiae” başlıklı bir risalesi; Hospitalier Tarikatı'nın benzer bir askeri tarikata evrilmesine yol açmıştır. Hospitalier şövalyeleri yalnızca Papa'ya itaatle mükellef olup, Avrupa kralları onlara ilişmemiştir ve işlerine müdahale edememişlerdir. Bu tarikatın başındaki kişiye ‘üstad’ (magister) denilmiştir. Kudüs'ün 1099'da haçlılar tarafından zaptı sırasında tarikatın üstadı Gerard 'dır. Kuşatma boyunca şehirde kaldığı ve Kudüs ele geçirildiğinde hâlâ orada olduğu bilinmektedir. Gerard'ın dindarlığı ve haçlıların karşılaştıkları en başarılı askeri konaklama görevlisi olarak göstermiş olduğu başarıları, kurulan Kudüs Haçlı Krallığı'ndan da destek almıştır. 15 Şubat 1113'te Papa II. Pascalıs'in “ piepostulatio voluntatis” adlı fermanı ile tarikatı tanıması, ayrıcalık vermesi ve “ Geraudo institutoriac praeposito Hirosolimitanixenodochii” fermanı ile de Gerard'ı tarikatın yöneticisi ilan etmesiyle, Hospitalier şövalyelerinin önü açılmıştır. Papa II. Innocentius “Ad hoc nos disponente” fermanını yayımlayarak Hospitalier Tarikatı'nın ayrıcalıklarını yenilemiştir. Bu ferman ile tarikatın üyeleri, piskoposların

²⁹³Sayıme Durmaz, Kuruluş Sürecinden Malta Kuşatmasına Hospitalier Şövalye Tarikatı, **2. Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu (1-4 Kasım 2013)**, C.1, Haziran 2015, s. 466.

aforozuna karşı koruma elde etmiş; kilise mensuplarının yargısından ve cezalandırmasından kurtulmuşlardır. Surlu William ve Süryani Mikhail'in aktardıklarına göre; bu şövalyeler devamlı sadelik, saflık ve itaat içerisinde bir manastır hayatı yaşamayı ve kendilerini tanrıya karşı hizmete adamayı arzu etmişler; bu hususta patriğin önünde yemin etmişlerdir. Tarikatın temel vazifesi, güçleri yettiğince sahilden Kudüs'e kadar gelen yolu emniyet altına almak ve korunmasını sağlamaktır. Tarikat mensupları bu şekilde günahlarından arınacaklarına inanmıştır. Onlara bu hususta sarayın yakınında bir meydan tahsis edilmiştir. Kral, asiller ve din adamları bu şövalyelerin yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamak için yardımlarda bulunmuşlardır. 12. yüzyılın sonunda Hospitalier Tarikatı'nın üstadı; Yakınoğu'da, kendi özel kalemi, yetkileri ve artan özel gelirleriyle önemli bir politik figür haline gelmiştir.²⁹⁴

Bilindiği üzere Templier Şövalye Tarikatı, kutsal topraklardan, tüm Batı Avrupa'ya yayılmış bir örgütsel yapıdır. Bu yapıyı bir arada tutmak için çeşitli mekanizmalar geliştiren tarikat, ortak bir eşgüdümü sağlamak ve sahip oldukları mülkleri yönetmek için düzen içerisinde bir emir-komuta zinciri oluşturarak; sırasıyla eyaletlere, eyalet içi ayrımlara, tapınak evlerine ve malikânelere ulaşmışlardır. Tarikatın doğudaki eyaletleri Kudüs, Tripoli ve Antakya iken; batıdaki eyaletleri ise Fransa'da Auvergne, Auqitane, Normandiya, Provence, Poitou; İrlanda ve İskoçya'yı da içeren İngiltere, Almanya, Sicilya, yukarı ve orta İtalya ile İber Yarımadasındaki Portekiz, Kastilya, Leon ve Aragon'dur. Tarikat içerisindeki hiyerarşide ise; eyaletlerin yönetim merkezleri şehirlerdir ve kırlarda yönetsel küçük merkezler inşa etmişlerdir. Avrupa'daki en büyük en önemli kumandanlıkları ise Paris'tedir.²⁹⁵ Templier Tarikatı, birbirinden farklı statüde olan üç sınıftan oluşmaktadır. Bu üç sınıftan birincisi; hepsi asiller sınıfına mensup olan şövalyeler; ikincisi, halktan gelen ve tarikatın işlerini gören, at uşaklığı yapan ve silah taşıyanlar; üçüncüsü de, askeri olmayan işleri gören ruhanilerdir. Bunların ayırıcı işaretleri kırmızı haçtır. Bu haç işaretini şövalyeler beyaz, uşaklar ise siyah pelerinleri üzerinde taşımışlardır.

294 Durmaz, 468-470-471 ve 475.

295 Ejdan Sadrazam- Şevket Öznur, Özgürlüğün Yudumu: Commandaria, **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, S.2, Temmuz-Aralık 2013, s. 98.

Templier Tarikatı'nın her şeyi bir düzen içerisinde olup adet ve kurallarını yazılı hale getirmişlerdir.²⁹⁶

Tarikat içerisinde, baştakileri seçme görevi, meclisin görevidir ve kontrolü çok önemli olmuştur. Hiyerarşinin başında tarikatın yöneticisi bulunmaktadır. Bu kişiden Büyük Üstad olarak bahsedilmiş olsa da ne tarikatın kurallarında ne de yapısını tanımlayan diğer tamamlayıcı bölümlerde kullanılmamıştır. Bu deyim ilk kez 14. yüzyılda nadiren de olsarastlanmıştır. Bahsedilen yöneticinin görevi, tam olarak dini düzenlerdeki başrahibin görevi ile aynıdır. Üstad, tarikat üyelerinin bir araya geldikleri kurul konseyine katılmıştır. Ancak toprak verme veya tarikata üye alımı gibi, tarikatın tamamını ilgilendiren bir konu söz konusu olduğunda tüm tarikat mensupları bir araya gelerek kurul oluşturmuşlardır. Bu kurulda, üstada uygun gelen fikirler onaylanmış ve bu karara mutlak itaat gösterilmiştir. Alınan kararlar geciktirilmeden onaylanmış ve izin alınmadan şehre inilmemiştir. Tarikat mensubu kişilerin yapacakları görevleri de üstad belirlemekteydi. Yazılı kurallarda ise “her bir Templier şövalyesi kendi hizmetine bir soylu alabilir” maddesi yer almıştır. Bu sistemde birbirlerini ayırt edebilmeleri için Templier şövalyelerinin beyaz elbise giyinmeleri belirtilmiştir.²⁹⁷ Benedikten ve Cistercium tarikatlarında da görülen kıyafet ayrımı gibi, bir Templier şövalyesiyle bir çavuşun ya da bir şövalye yardımcısının arasındaki fark, kıyafetlerinden anlaşılmaktadır. Bütün şövalyelerin cüppelerinin aynı renkte; beyaz, siyah ya da kahverengi olduğu görülmektedir. Beyaz, yalnızca tarikata kabul edilen şövalyeler tarafından giyilmiştir.

Evlilik konusundaki kurallar Templier Tarikatı'nda itinayla korunmuştur. Erdenlik, diğer bir adıyla bekârlık, şövalye kurallarının vazgeçilmez koşulu sayılmıştır. Erdenlik, kalbin katiyeti ve bedenin sağlığı olarak görülmüştür. Erdenlik andı içmeyen şövalyenin ilahi huzura ulaşamayacağı ve Tanrı'yı göremeyeceği vurgusu yapılmıştır. “ Herkese barış getirmeye çalışın, erden kalın, bunu yapmayan kimse Tanrı'yı göremez” vurgusu, bekârlık meselesinin tarikat için önemini ortaya koymaktadır.²⁹⁸ Şövalye evleri, rahibeleri dahi kabul etmeyen bir yapıya sahip olmuş ve bu ‘kendilerini iffete ve dürüstlüğe adayan erkekler için kadınların varlığı tehlikelidir’ ifadesiyle belirtilmiştir. Tarikat kuralı bu noktayı şöyle açıklamıştır: “

296 Altan, Şövalye Tarikatleri'nin Kuruluşu, 91; Runciman, C.II. , 130.

297 Pernoud, 14-15-16.

298 Read, 114.

Biz, tüm dinlerde olduğu gibi bir kadının yüzüne fazlasıyla bakmanın tehlikeli olduğuna inanıyoruz ve bunun için kimse bir kadını, dulu veya herhangi bir kadını öpmeye bile yeltenmesin”.²⁹⁹ Evli erkeklerin eşlerinin izniyle tarikate girmelerine izin verilmiştir; fakat beyaz cüppe giyinmelerine müsaade edilmemiştir. Dullara dakocularının getirdikleri dirlikler sayesinde, tarikat tarafından bakılmıştır. Bununla birlikte, dullarında şövalyelerin diğer kadın akrabaları gibi tarikat evlerine girmeleri yasaklanmıştır. Kadınlar, tarikat kuralında şöyle açıklanmıştır: “Kadınların arkadaşlığı tehlikelidir, bundan dolayı, şeytan, cennete giden ve doğru yolda olan pek çok kişiyi bu sayede kandırmıştır”.

Tarikat manifaturacısı olarak nitelendirilen bir görevli de şövalyelerin kıyafetlerinin onlara uyması ve saçlarının kısa kesilmesini sağlamıştır. Şövalyelerin sakal tıraş olmaları yasaklanmıştır ve tüm Templier şövalyeleri sakallıdır. Kural gereği, şövalyelerin kıyafetleri modaya uygun olmamış, kıyafetlerde kürk bulunmamış, sivri burunlu ve bağcıklı ayakkabı yasaklanmıştır. Bu tür özelliklerin pagan inancından geldiği vurgulanmıştır. Keşişler gibi şövalyeler de yemeklerini yemekhanede, hiç konuşmadan yeme kuralına dikkat etmişlerdir. Et yemenin bedeni çürüteceğine kanaat getirdikleri için haftada yalnızca üç kez et yenmesine müsaade edilmiştir.³⁰⁰ Ayrıca şövalyeler zırh giyinmişlerdir ve onların zırhı; bir miğfer, kafayı ve bacaklara kadar gövdeyi örten, zincirden örülmüş bir üstlük ve bacaklarla ayakları koruyan ‘soleret’lerden oluşmuştur. Zincirin üstü metal omuzluklarla sağlamlaştırılmıştır.³⁰¹ Tarikatın, Trablusşam ve Antakya gibi birçok yerde merkezi bulunmaktadır. “Templum Domini” de (Kubbet’üs-Sahra) kurulmuş olan Kudüs Evi ve Roche Katedrali, tarikatın merkez tapınak evi olmuştur. Şövalyelikte bir aşama olan iki komandör ve üstad burada ikamet etmişlerdir. Bu iki komandörden birisi toprağın ve Kudüs Krallığı’nın komandörü iken; diğeri ise geri kalan vilayetlerin sorumlusu olan kişidir. Kudüs Krallığı’nın komandörünün en önemli başlıca vazifesi, tarikatın kuruluş amaçları arasında yer alan, hac seferini yapanları, kutsal şehre güvenli bir biçimde ulaştırmak ve onları korumaktır. Trablusşam ve Antakya’da da üstadı temsil eden iki komandör bulunmuştur. Taşra yerleşimleri batıda Fransa, Macaristan Poitou,

299 Pernoud, 16.

300 Read, 115.

301 Barber, Tapınak Şövalyeleri’nin Tarihi, 297.

Portekiz gibi yerlerdir.³⁰² Bu şehirlerin başında da günümüze kadar ulaşmış olan belgelerde sözü geçen; komandörler, üstadlar ve eğitimciler bulunmuştur. Tarikat tüzükleri, başta üstad olmak üzere; saygın kişilerin yetkileri hakkında da çeşitli tanımlamalar getirmiştir. Üstadın tüm önemli kararlarda meclis toplantılarına katılması gerekmiştir; meclis onayı olmadan bir toprak satamaz ve devredemez, bir kalede söz sahibi olamaz, tarikat evlerindeki komandörleri atayamaz. Bunun gibi yetki sınırlandırmaları olmuştur. Üstadın, denizaşırı vilayetlerden gelen bağışları Kudüs Krallığı'nın ve aynı zamanda tarikatın başhazinedarı olan komandöre verilmeden evvel, meclise bildirmesi zorunlu tutulmuştur. Üstadın diğer tüm din adamları ve tarikat mensupları gibi mal sahibi olması yasaklanmıştır ve tarikatın varlığının bir kısmını Yargıçlar Kurulu onayıyla etrafındaki bilginler için kullanım hakkına sahip olmuştur. Üstadın bir atı, yüz Bizans sikkesi, bir altın ve gümüş kupa veya bir kürk, bir zırh veya mücevher hediye edebilme yetkisi vardır. Ancak bıçak ve kılıç verme ve alma yetkisi yoktur.³⁰³ Kendi kullanımı için dört ata sahip olmuştur. Çevresi; iki şövalye, bir papaz, bir çavuş, bir bilgin ve bir uşaktan oluşmuştur. Bunlara ek olarak hizmetinde bir nalbant, tercümanlık görevini gören bir yardımcı ve yardımcı bir asker ile bir aşçı bulunmuştur. Yargıç, üstadın yardımcısı ve onun vekilidir. Üstadın yokluğunda onu temsil etmiştir. Tarikat üyesi olan 'mareşal'in ise askeri görevleri olmuştur ve tarikat evinin tüm silah ve zırhlarının bütün koşum takımlarının kumandasını elinde bulundurmuştur.³⁰⁴ Diğer yüksek rütbeli kişiler tarikat evlerinin komandörleridir. Tüzükler daha çok Kudüs'ün, Trablusşam ve Antakya'nın komandörlerinin görevleri üzerine yazılmıştır. Meclis toplantılarını yönetme yetkisine sahip olmuşlardır. Çuhacı da tarikatın önemli bir görevlisidir. Şövalyelerin yatacak ve giyecek ihtiyaçlarını karşılama yetkilerine sahip olmuştur. Tarikat kuralı dua ile başlamaktır.³⁰⁵ Bir şövalyenin teçhizatları ve zırhı; gömlek, tolga, demir şapka, omuzluk, demirden ayakkabı gibi zırhlı takımlardan oluşmaktadır. Kılıç, mızrak, topuz ve kalkan şövalyelerin silah envanterini meydana getirmektedir. Buna ek olarak üç tane bıçakları vardır. Şövalyeler görevlerini icra ederlerken, sıklıkla yollarda göçebe olarak yaşamışlardır. Onlara tarikat toprakları içerisinde her yerde

302Pernoud, 17.

303Pernoud, 17-18.

304Pernoud, 19.

305Bu dua, " Kutsal hizmetin sonunda kimse savaşa girmekten ve şehit tacı giymekten korkmaz" sözleriyle başlar.(Bkz: Pernoud, 2015: 20).

ulaşmak mümkün olmuştur.³⁰⁶ Şövalyelerin üstadın izni olmadan kentlere ya da kasabalara gitmeleri yasaklanmıştır.³⁰⁷ Aileleri tarafından Tanrı'ya adak olarak sunulmuş veya kendi kendilerine gelen çocukların tarikata alımı, kabul edilmeme kuralları arasında yer almaktadır. Tarikata alımlar sadece yetişkinler arasından yapılmıştır ve üstelik,şövalyelik, sadece yetişkin olanlar için değil eli silah tutanlar için de söz konusu olmuştur. Tarikata alım on sekiz yaş ve üstü olarak kabul edilmiştir. Tüzüklerde, üstadın meclis toplantısı yapmadan üye almaması gerektiği belirtilmiştir.Yeni bir şövalyenin alımı için meclis toplantısı şart görülmüştür. Cezalandırılanlardan, kural ve tüzüklerin devamı olan saygı defterlerinde de bahsedilmektedir. Meclis toplantılarında kendiliğinden yapılan günah çıkartmalar haricinde, suçlamalar da yer almıştır.³⁰⁸ 13. yüzyılın ortalarında tarikatın tüzüğüne yüz on üç madde daha eklenmiştir. Tarikat üyeleri için belli durumlarda gizlilik ve güvenlik çok önemli olduğu için; meclis görüşmelerini dışarıya sızdıranlara tarikattan atılma cezası verilmiştir.³⁰⁹ Tarikata ait saygı defterinde anlatılan bilgiler ışığında, en ağır suçların başında din sömürücülüğü, rüşvet, cinayet, komplo, savaştan kaçma gibi konular gelmiştir. Cinsel suçlara ise çok az önem verilmiş ve sadece bir tecavüz şikayet edilmiş olup hafif bir şekilde cezalandırılmıştır.³¹⁰ Haftada iki veya üç gün ceza alan bir tarikat üyesinin eşek gütmesi ya da ocağın aşağı işlerini görmesi; örneğin mutfakta çanak yıkaması, sarımsak ve soğan soyması, ateş yakması gerekirdi. Pazar günleri de dayak cezaları vardı.³¹¹ Toplantıların sonunda üstad, tarikat üyelerine doğruluk yolunu izlemeleri için öğütlerde bulunurdu.³¹²

Üstad öldüğü zaman onun yerini “mareşal” almış ve cenaze törenini yönetmekle sorumlu tutulmuştur.Vekâletnameyi alacak olan komandörü seçmek için tüm komandörler Kudüs'te toplanmaya çağırılmışlardır. Seçilmiş olan “büyük komandör” ise “Üstad Topu” nu yani üstadın mührünü taşıma göreviyle yükümlü tutulmuştur.³¹³ Tek ata binmiş iki şövalyenin tasvir edildiği tapınak mührü, Templier şövalyelerinin

306 Pernoud, 21-22 ve 23.

307 Read, 116.

308 Pernoud, 25-27-33.

309 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 285-288.

310Pernoud, 34.

311Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 340.

312Bu öğütler, tarikat üyelerinin nasıl yaşamaları gerektiği üzerinedir. At üstündeyken, konuşurken, hüküm verirken ve yemek yerken hiçbir aşırı harekette bulunmamaları söylenmiştir. Ayrıca, saçlarına ve elbiselerine özel bir itina göstermeleri istenmiştir.(Bkz: Barber, 2006: 340-341).

313 Pernoud, 35.

tutumluluğunu ve mütevazılığını çağrıştıran önemli imgeler arasında yer almaktadır.³¹⁴ Üstadın görev simgeleri, meclis kurulu veya üstadın kendisi tarafından Hristiyanlığa bağlı şehirlere yollanan yoklama memurlarında bulunmuştur. Üstadın egemen olduğu topluluğu yönetmek ve tüzel kişilik görevlerini yerine getirmek üzere hizmetine verilmiş imkânlar vardır ve bunlara top, kese, kova ve hazinedarları verilmiştir.³¹⁵

Resim 1. Tek ata binmiş iki şövalye.(www.ogunhaber.com,2014)

3.1.2. Şövalye Tarikatları ve Mimari

314 Barber, 282.

315 Pernoud, 37.

Hospitalier Şövalye Tarikatı,Kudüs Krallığı'nın kuruluşuna kadar olan süreçte yıllarca bir hayır kurumu olarak varlığını devam ettirmiştir.Birinci Haçlı Seferisonrasında, kesin tarihi belli olmamakla birlikte, Fransız asilzadeleri bir araya gelerek, eski hastane yerine, binden fazla hastanın tedavi olduğu büyük bir hastane ile bir katedral inşa ettirmişlerdir.Bunlar,Vaftizci Yahya'ya adanmıştır ve Hospitalier Tarikatı'na ait mimarileşme örnekleri arasında sayılmaktadır. Örgütün temel vazifesi, Kudüs'e gelen yolları emniyet altına almak olduğu için; kendilerine sarayın yakınında bir meydan tahsis edilmiştir. Haçlı prenslerinin hemen hepsi, Hospitalier Tarikatı'nın köylerde şato, şehirlerde ev inşa etmelerine izin vermişlerdir. İnşa edilen yapıların çoğunluğu, yoğun olarak Antakya,Trablus şehirleri,Taberiye civarı ve Mısır hududunda yer almaktadır.³¹⁶ Onlar Hristiyanlığa bağlı olan bölgelerde kaleler inşa etmişlerdir. Ayrıca Hısnülekrad ve Beyticibrin'in yanı sıra Akka, Markab ve Sahyun kaleleri Hospitalier Tarikatı'nın kontrolüne verilmiştir.³¹⁷ Hospitalier Tarikatı'nın inşa ettiği kaleler, Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü fethi sırasında stratejik yerler olarak varlık göstermişlerdir. Tarikatın Trablus Kontluğu'nda inşa ettiği, Markab kalesine saldırmak çok zor olduğu için; Selahaddin Eyyubi bunu denemeye cesaret edememiştir.Tarikatın, Ürdün vadisinde yer alan Kevkeb (Belvoir) kalesi³¹⁸ 1187'den 1189'a kadar Selahaddin Eyyubi'nin kuşatmasına direnmiştir ve bu kale tarikatın ihtiyaçlarını karşılamasının yanında, Müslümanların savaş teknikleri dikkate alınarak yeniden inşa edilmiştir. Selahaddin Eyyubi'nin kâtibi olan İmad-al-Din al İsfahani, Kevkeb kalesini ulaşılamaz olarak tanımlamıştır. Tarikat, 1271'de Kerak kalesini Memluk sultanı Baybars'a karşı verdikleri mücadele sonunda kaybetmişlerdir. Kıbrıs'a çekilmek zorunda kalan Hospitalier Tarikatı, Kıbrıs kralı II. Henry tarafından kendilerine verilen Kolossi şatosunu 1309 yılına kadar ordugâh olarak kullanmışlardır. 1406 yılında St. Peter (Bodrum) kalesini³¹⁹ inşa etmişlerdir.³²⁰ Daha 1113 yılında, Avrupa'da kutsal topraklara giden hacıların

316Durmaz, 469-471.

317Durmaz, 473.

318Filistin de yer alan bu kale Hospitalier şövalyeleri tarafından karakol olarak kullanılmıştır.(Bkz: Nicolle, 2007: 9).

319XV. yüzyıl başlarında haçlılar, Aziz Peter'e izafeten Bodrum kalesini (St. Peter) inşa etmişlerdir. St. Peter adının zamanla Peteronium, Peterium ve Bodrum şekline dönüştüğü ileri sürülen fikirler mevcuttur. Ortaçağ 'da Petrunioon veya CastrumSanctiPetri olarak adlandırılan Bodrum kalesine tam şeklini veren Hospitalier şövalyeleridir. Kaleyi, eski harebeler üzerine inşa eden Hospitalier şövalyeleri burayı karakol olarak kullanmışlardır.(Bkz: Baykara, DİA, 1992: 247-248; Eyice, DİA, 2001: 239)).

320 Durmaz, 474-476-477.

bakılacağı evleri inşa eden Hospitalier şövalyeleri; devamında, Kutsal Kabir Kilisesi'nin yanında kışlalar kurmuşlardır. Burada iki bin hacı ve yüzlerce şövalyenin sığabileceği şekilde vebüyükükte bir toplantı salonu kurmuşlardır. Bu muhteşem bir yapı olarak kabul edilmiştir.³²¹ Kaynaklara göre Hospitalier Tarikatı, Londra'da mahzeni halen sağlam duran yuvarlak bir kilise inşa etmişler ve Clerkenwell semtinde bulunan kilise Saint-Jean adıyla anılmıştır.³²²

Templier Şövalye Tarikatı'nın inşa ettirdiği yapılar hakkında birçok yazılı metin mevcuttur. Templier Tarikatı'nın oluşturduğu mimariden bahsedilirken; birçok inşaat tipi göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan en sık rastlanılanı, komutanlıklar ve Batı'daki tahıl ambarları olmuştur. Bunların en tipik olanı; askeri inşaatlar, dini inşaatlar yani kiliseler ve şapel yapılarıdır. Templier şövalyeleri Batı'da yaklaşık olarak dokuz bin komutanlığa sahip olmuşlardır. Bu komutanlıkların çoğu Templier Tarikatı'na derebeylerin bağışladığı, ihtiyaçları olan arpa, şarap, yağ ve sürü hayvanlarından ve koyunların yününden faydalandıkları tarım arazileridir. Templier şövalyelerinin yerleri genellikle kırsal kesimlerdeki tahıl ambarları ve Cistercium Tarikatı'na bağlı olan manastırlardır. Templier şövalyelerinin bu tarikatla ruhani bağları dışında mimari açıdan da bağları vardır. Binaları büyük çoğunlukla kare şeklindedir ve güneyinde bir şapel, kuzeyde yemekhane ve ortada bir avlu inşa edilmiştir. Ahırlar bu avlulara bakar şeklindedir. Fransa'da bulunan ve Templier tarikatına ait olan kırsal komutanlıkların görünümü bu şekilde olmuştur.³²³ Latin devletlerinde yer alan ve Templier Tarikatı'na ait olan en az elli üç kale ya da Hacı Kalesi gibi büyük kaleler mevcuttur. Tarikatın, Avrupa ve Doğu'da bin evi vardır.³²⁴ Templier tarikatı, Batı'da daha çok tarım ağırlıklı binalar inşa etmiştir. İber Yarımadasında ve kutsal topraklarda, Templier şövalyelerine ait yapılara rastlanmıştır ve Paris'te, bataklık olan bir semti kurutma çalışmalarında bulunmuşlardır. Burayı, Paris'i besleyen bir bostana dönüştürmüşlerdir. Tarikatın binalarında değişmez olan yapılar ise şapel ve kiliseler olmuştur. 1139 tarihinden itibaren tarikat, Papa II. Innocentius'tan şapel inşa etme izni almıştır. Fransa'da bulunan Fontenotte şapeli; iç bölümde yuvarlak merdivenleri olan, bir kulenin

321 Read, 121-122.

322 Pernoud, 45.

323 Pernoud, 38-39-40.

324 Read, 232.

bulunduğu L şeklinde bir yapıdır. Yaklaşık on beş metre boyunda ve altı metre genişliğindedir. Tarikat tarafından Fransa'da oluşturulan bir fresk, 12. yüzyılın tipik bir örneği olmuştur. Şövalyeler etkinlik halinde; silahlı, kasklı ve şehirden düşmanları kovalarlarken ve onlarla savaşırken resmedilmiştir. Templier şövalyeleri İngiltere'de yapılar inşa etmişler ve inşa edilen kiliseler 12. yüzyılın değişik dönemlerinin izlerini taşımışlardır. Tarikata ait olan Paris'teki kilise de yuvarlak formda inşa edilmiştir. Bu kilise, Fransa'daki Templier Tarikatı'na vakfedilmiş olan tek yapı özelliğine sahiptir. Templier Tarikatı'nın yapılaşmasındaki askeri özellikleri Doğu'daki yapılarda da kendini göstermiştir ve Kudüs Krallığı'nın savunulmasında rol oynayan kaleler buna örnek olarak gösterilmiştir.³²⁵ İki Hristiyan hacı olan, Würzburg'lu Johannes ile Theoderich'in 1160'lar ile 1170'lere ait olan kayıtlarına göre, Templier şövalyeleri Mescid-i Aksa'nın kuzey yanında, camiye dik, büyük yeni bir kilisenin temellerini atmışlardır. Şövalyeler burada büyük ölçekli bir inşaata girişmişlerdir. Kalelerde inşa ettikleri kiliseler, buralardaki cemaatler için birer merkez görevi görmüştür. Suriye'de inşa ettikleri şapel, 12. yüzyılın sonlarında yapılmış ve 1202 yılında meydana gelen depremden sonra da tamir edilmiştir. Safed kalesinin³²⁶ en yüksek kısımlarına inşa ettikleri şapel, yuvarlak kuleye konumlandırılmıştır ve sekizgen olup, ışık alan bir kubbeyle kapatılmıştır. İçinde heykeller bulunan nişler yapılmıştır ve en dikkat çekicisi Aziz Georgius heykeli olmuştur.³²⁷ 12. yüzyıldan itibaren, Templier şövalyelerinin korumakla görevli oldukları kalelerin surlarla çevrili olan şehirleri güzelleştirdikleri gözlemlenmiştir. 1150 yılında, kral III. Baudouin tarafından Gazze şehri Templier Tarikatı'na hediye olarak verilmiştir. Tarikatın askeri inşaatları, Kudüs'ün 1187'de kaybedilmesinden sonraya rastlamıştır. Kutsal şehri korumak ve yeniden ele geçirmek amacıyla şehirde ele geçirilmesi zor olan savunma kalesi inşa etmişlerdir. Bu kale, derin bir falez üzerine kurulmuştur; bir duvar ile kara tarafında iki büyük, otuz metre yüksekliğinde ve yirmi beş metre genişliğinde dikdörtgen bir kule tarafından savunulmuştur. Fransa kraliçesi Marguerite de Provence ile eşi Saint Louis kutsal topraklara geldikleri

325 Pernoud, 41-43-44-45 ve 47.

326 Safed kalesi, Taberiye Gölü'nün üzerinde Akka ve Sur yollarına hâkim olan bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Selahaddin Eyyubi tarafından ele geçirilmesine rağmen; 1240 yılında Dımaşk Hâkimi İmadeddin Halil tarafından yeniden haçlılara verilmiştir. Kale, Templier şövalyeleri tarafından 1.100.000 dirhemlik bir maliyetle yenilenmiştir. Yeni inşa edilen yapı, içerideki silahların düşmanlar tarafından görülemeyeceği şekilde ayarlanmıştır. (Bkz: Usta, 2015: 217).

327 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 303-304-305.

sırada bu kalede kalmışlardır. Kale, garnizonlar için kalacak yer, dükkânlar ve bir kuyu barındırıyordu. Kalede yuvarlak formda iki şapel de yapılmıştır ve bu kutsal topraklarda yuvarlak biçimli, Templier Tarikatı'na ait tek kilise olması bakımından önemlidir. 1837'deki depremde yıkılıncaya kadar varlığını sürdürmüştür. Tartus kalesi³²⁸Hittin yenilgisinin ardından Templier şövalyeleri için bir sığınak olarak kullanılmıştır ve bir şapel mevcuttur. Yine tarikata ait olan ve Chatel- Blanc³²⁹ adıyla anılan bir şapel, Tartus ve Trablusşam arasında Suriye dağlarında bulunmaktadır. Tarikata ait olan yapılar arasında Lübnan Arsus kalesi, Suriye'deki Chatel-Rouge ve Ermenistan'daki kaleleri saymak mümkündür.³³⁰ Kıbrıs'ın, Templier şövalyeleri tarafından satın alınmasının ardından, tarikatın nüfusu ve gücü zamanla artmıştır. Bununla beraber, kendilerine ait kaleler ve Hristiyanlara ait bölgelerde müstahkem yerler elde etmişlerdir.³³¹Kıbrıs'ta tarikata tahsis edilen Koloş Kalesi³³² sağlamlaştırılmış tarikat evlerinden birisi haline getirilmiştir. Buradan Trodos dağının, güney yamaçlarındaki dağ köylerini kendi denetimleri altında tutmuşlardır.³³³

328Baş kulesi ve duvarları bugüne kadar muhafaza edilmiş olan Tartus kalesi Tortosa adıyla da bilinmektedir.(Bkz: Kampman, Belleten, 1959: 623).

329Haçlıların kullandığı en büyük ve en kuvvetli kalelerden biridir. Safita adıyla da anılmıştır.(Bkz: Kampman, Belleten, 623).

330 Pernoud, 47-48-49 ve 50.

331 Seyhun Şahin-Ergun Üstün, Kıbrıs Adası'nda Haçlı Hâkimiyetinin Kuruluşu, **Kapadokya Tarih ve Sosyal Bilimler Dergisi**, S.7, 2016, s.272.

3321285 yılında Hospitalier şövalyeleri Kıbrıs'a geçmiş ve burada kendilerine Lusignan Hanedanlığı'nın kralı II. Henry tarafından 1309 senesine kadar ordugâh olarak kullandıkları Koloş şatosu verildi. Bu şato Hospitalier şövalyeleri tarafından sonradan tahkim edilerek, 1454 yılında kale haline getirilmiştir ve idari bir merkez olarak kullanılmıştır.Hospitalier Tarikatı'nın üstadı bu kalenin üst katında kalırdı ve üst katta iki büyük oda daha vardı. Kalenin zemin katı depo olarak kullanılırken, giriş katında salon ve mutfak bulunmaktaydı. (Bkz: Kampman, Belleten, 1959: 625; Üstün, 2017: 169; Nicolle, 2007: 10).

333 Sadrazam- Öznur, 98.

Resim 2. Soldaki Hospitalier, sağdaki ise Templier Şövalyelerine ait olan ve Gazimağusa’da yer alan İkiz Kiliseler. (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

3.2. Şövalye Tarikatlarının Ekonomik Faaliyetleri

Sosyalhayat ve ekonomik hayat, birbirlerine bağlı iki önemli faaliyettir. Şövalye tarikatlarının, sosyal hayatlarının yanında incelenmesi gereken en önemli konulardan biri de, onların ekonomik hayatları ve ellerinde bulundurdukları maddi güçleridir. Şövalye tarikatlarının askeri başarıları, onların ekonomik hayatlarının temelini oluşturmuştur.

12. yüzyılın ilk yarısında, Papa’nın otoritesine tabi olan ve özerk bir kuruluş haline gelen Hospitalier Tarikatı, aynı zamanda uluslararası düzeyde bir mülke de sahip olmaya başlamıştır. Kudüs Krallığı’ndan onlara, geçimleri için köyler tahsis edilmiş ve patrik de kiliseye ait olan bazı köyleri onlara vermiştir. Joseph Delaville le Roulx’un hazırladığı, 1894 ile 1906’da yayınlanmış olan kontrat koleksiyonunda Hospitalier Tarikatı’nın Londra’nın kuzeyinde Clerkenwell topraklarını 1100’de mülk edindiklerini belirtmektedir. Tarikat, Avrupa’nın hemen her yerinde malikânelere sahip olmuştur. Rivayete göre, 13. yüzyılda tarikatın sahip olduğu malikâne sayısı on dokuz bine ulaşmıştır. Hospitalier Tarikatı’na yapılmış olan ilk

bağış, Kudüs kralı Godfrey de Bouillon'un bağışladığı " Hessilia" adlı bir köy ile tarikat üyelerinin ekmek pişirmek için ücret ödedikleri çok yüksek gelirli iki fırındır. Bu bağış belgesinin günümüzde mevcut olmayışı, bağışın yazıya dökülmediği ihtimalini gündeme getirmiştir. Ancak, sonraki Kudüs kralları I. Baudouin ve II. Baudouin'in 1110 ve 1129 yıllarında bu bağışı yinelediklerini gösteren belge günümüze kadar ulaşmıştır. 1139-1143 yılları arasında PapaII. Innocentius tarafından uygulamaya konulan " QuamamabilisDeo" ile Papa, kilise mensupları ve cemaatlerinin Hospitalier Tarikatı'na katılmalarını ve bağış yapmalarını istemiştir. Söz konusu bildiri de, Hospitalier Tarikatı'na katılan ve gelirlerinden bağışlayanların, tarikat kilisesine gömüleceği ve aforoz cezasından korunacağı duyurulmuştur. Akka'nın Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra, Hospitalier ve Templier Tarikatları merkezlerini Kıbrıs'a taşımışlardır.Dönemin tarihçileri Akka'nın kaybedilmesinin sebebi olarak, şövalye tarikatlarının birbirleri arasındaki rekabeti göstermişlerdir. Papa IV. Nicolas bu eleştiriyi, 1292'de gerçekleşmiş olan bölgesel kilise konsilinde dile getirmiştir. Canterbury Konsili'nde şövalye tarikatlarının; kral ve prenslerin yüksek bağışlarıyla güçlenmelerini ve kutsal toprakların savunulması için bu bağışlar sayesinde bir silahlı güç oluşturulmasını istemiştir. Askeri tarikatların gelirleri, kutsal toprakların savunulmasındaki faydaları masaya yatırılmıştır. 1274'te II. LyonsKonsili'nde bu görüşler dile getirilmiş ve askeri tarikatların kaynaklarını verimli kullanmadıkları görüşü ifade edilmiştir. 12. yüzyıl sonunda tarikat üstadları, politik bir figür haline gelmiştir. Hospitalier Tarikatı'nın üstadı, artan özel gelirlerle güçlenmiştir. Bu gelirler, tarikat için de kullanılmıştır. Zamanla tarikatın borç sorunu büyüyünce, üyeler yardım için üstada yönelmeye başlamıştır. 1429'daki ekonomik krizde büyük üstad Antoni Fluvia, tarikatın genel hazinesinin yönetimini üç yıl boyunca yürütmüştür. Bu politika, tarikatın borçlarını ödediği 1471'e kadar sürmüştür.³³⁴ Kutsal topraklar maddi çıkarların çatıştığı bir alan haline gelmiştir. İtalyan kentleri, Cenova, Pisa ve Venedik arasında kutsal topraklardaki ticari rekabet yükseliş göstermiştir. Bazı kuruluşlar, ticaretin gelişmesini sağlamıştır; fakat rekabet kanlı bir düşmanlığı da beraberinde getirmiştir. Cenova, Hospitalier Tarikatı'ndan destek görürken, Templier Tarikatı da Venedik ve Pisa şehirlerini desteklemiştir. Provence bölgesi; Marsilya limanında bulunmasından ve bu limanın haçlı askerleri ve hacılar için özellikle de 12. yüzyılın sonlarında

334 Durmaz, 471-472-473-474 ve 475.

gözde bir liman haline gelmesinden dolayı, ekonomik olarak çok stratejik bir yer olmuştur.1234 yılında bölgenin belediyesi, Hospitalier ve Templier Tarikatları ile her bir tarikatın yılda iki kez, kutsal topraklar için, bin beş yüz kişiden fazla yolcu olmamak koşuluyla iki gemi kaldırılmasını öngören bir anlaşma yapmıştır.³³⁵ Akdeniz’de sefer mevsiminde Filistin’e hacı götürmek için yola çıkan ve Templier ile Hospitalier Tarikatı’nın şövalyeleri tarafından donatılan gemiler, makamlardan izin alarak Marsilya’dan kalkmışlardır. Öte yandan Arles’ten hacıların yola çıkmasının yanında, bu seyahatlerin nedeni yalnızca hacı nakli olmamıştır; yüklerin bir kısmı da tüccarlar ve maldan oluşmuştur. Venedik tarafından 1302 yılında Kıbrıs’a bir sefaret kurulu gönderilmiştir ve Venedik senatosu bu fermanların oldukça geniş imtiyazları kapsadıklarını vurgulamıştır. Venediklilerle yapılan işlem Cenevizlilere yapılanın aynısı olup bunun yanında, kendilerine özgü bir yargıya sahip olmuşlardır. Başlıca merkezleri Limasol’dür. Venedikliler burada ev, dükkân, bahçe, üzüm bağı ve çiftliklere sahip olmuşlardır. Ancak çok geçmeden Venedikliler sahip oldukları bu varlıkların önemli bir kısmını kaybetmişlerdir. Bu varlıklar gerek gayrimeşru olarak işgal yoluyla, gerekse satın alma veya miras yoluyla; Pisalıların, Cenevizlilerin, Rumların, Hospitalier ve Templier Tarikatı’nın ellerine geçmiştir.³³⁶ 1291 yılında Akka’dan çıkarılan Hospitalier şövalyeleri, 1307’de Rodos adasını ele geçirmişlerdir. Böylelikle ada, kutsal topraklara karşı girişilecek muhtemel bir saldırıda kullanılacak olan potansiyel bir üs haline gelmiştir. Hospitalier Tarikatı, Rodos’un merkezindeki yerleşimlerinde bir kaleyi de içine alan, giderleri tarikatın Avrupa’da sahip olduğu, kutsal savaşa adanmış olan uçsuz bucaksız toprakların gelirleriyle karşılanmış olan, küçük feodal bir yapı oluşturmuştur.³³⁷ Birçok ticaret gemisinin Anadolu, Suriye, Mısır ve Kıbrıs seferlerinde gidip gelirken buraya uğradıkları bilinmektedir. Burada, Hospitalier Tarikatı’nın merkezinde, bir sermaye hareketi yaşanmıştır ve birçok Avrupalı sermaye şirketleri adada daimi şubeler kurmuşlardır. Tarikatın, Kıbrıs’a ve Fransa’ya para göndermesine aracılık eden bankerler ortaya çıkmıştır. Fransa’nın Montpellier ve Narbonne şehirlerinden olan bu bankerler, buralarda gerçekleşecek olan ticaretten yararlanmışlardır. Gelip geçici gemiler, çoğunlukla doğudan getirdikleri yükün bir kısmını burada bırakmışlardır.

335 Pernoud, 71-74-82 ve 83.

336 W. Heyd, **Yakın-Doğu Ticaret Tarihi**, Enver Ziya Karal (çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2000, s. 202-203-405.

337 Durmaz, 476.

Floransalı bir şirket olan Grand-Maitre, adaya birçok yabancı çekmiştir. 1356'da Narbonne'li burjuvalara ve tacirlere imtiyaz verilmiştir. Buna göre; şarap, buğday, zeytinyağı, tuzlu et gibi tüketim maddeleri vergisiz ithal edilmiştir. Narbonne'liler ada ürünlerini serbestçe ihraç etmişlerdir; fakat yiyecek maddeleri ihracı, kişisel üretimlerine özgü olmamıştır. Narbonne ile Rodos arasındaki ticaretin büyük bir gelişme göstereceği düşünülmüş olsa da, bu konuda yazılı bir kanıt yoktur. Rodos'ta, temsil edilen ticaret şehirlerinin tutarı da bilinmemektedir. Fakat adanın çok işlek bir ticaret hayatının olduğu incelemelerle ve karşılaştırmalarla ortaya koyulmuştur.³³⁸ Hospitalier Tarikatı, ağır silahlı kalyonlarıyla küçük bir filo kurmuşlardır. On iki adayı kaleler zinciri olarak, Türklere karşı kullanmışlardır ve bir korsan oluşumu haline gelmişlerdir. 1406'da hem Hristiyan kölelerin bir kaçış yolu bulması için, hem de ihtiyaç duydukları fonları Avrupa'dan karşılamak için, Bodrum'da St. Peter kalesini inşa etmişlerdir. Tarikat, Rodos sürecinde, 12. yüzyılda Avrupa'daki mal varlıklarını oluşturan manastır bölgelerinin dil birliklerine ayrılmasıyla bir "diller sistemi" ortaya çıkmıştır. Başlangıçta şövalyeler, beş ayrı ülkeden gelen bir birlik oluşturmuşlardır ve sonradan dil bölgesi sayısı yediye yükselmiştir. Bunlar Provence, Auvergne, Fransa, İtalya, İspanya, İngiltere ve Almanya'dır. Provence, Fransa'nın güney bölgesi; Auvergne ise Fransa'nın orta kısmında yer alan dağlık bir bölgedir. İlerleyen süreçte, Kastilya (Portekiz) bölgesi sekizinci dil olarak tarikata katılmıştır. Her grup, kendi milletinden ayrı bir şövalyenin emri altına alınmıştır. Dillerin her biri tarikatın yönetiminde eşit olarak temsil edilmiştir. Hospitalier Tarikatı, Fransa dil birliğine bağlı olmuştur. Bu dil gruplarının hepsi Alman dili hariç, hazine de bir görev almıştır.³³⁹ Hospitalier şövalyeleri 1300-1522 yılları arasında, denizde ve karada önce Memlûklülere, daha sonraları da Osmanlılara karşı Doğu Akdeniz, Anadolu, Yunanistan ve Balkanlarda verilen mücadelelere dâhil olmuşlardır.³⁴⁰ Deniz taşımacılığı tarikat için hayati bir öneme sahip olmuştur. Doğu'dan mal ve insan akışı temin ederek, maddi kaynak sağlamışlardır. 1291 yılında Doğu'daki haçlı devletlerinin yıkılışına kadar, doğuya yapılan deniz taşımacılığı devam ettirilmiştir. Hospitalier Tarikatı'nın gemi işlerine dair en erken kayıt, 1156'da evine dönen Cenevizli bir tüccara aittir. Bu kayda göre tarikat, 12. yüzyılda gemi sahibi olmayıp, Katalan ve Provence'litaşıyıcılara bağımlı olmuştur. Gemiler, başta baharat olmak

338 Heyd, 587-588-589.

339Durmaz, 476-477.

340Durmaz, 477-478.

üzere, doğudan aldıkları ürünlerle önce Akka'ya sonra da Marsilya'ya ulaşmıştır. 1178 yılında, Hospitalier Tarikatı'nın, Marsilyalı Bertrand'dan ve yeğenleri olan William le Gras ile Raymond Barral'dan Marsilya'nın onayıyla transit geçişte aldıkları vergi muafiyeti, teknelerin alış ve satışı, limanda şehrin sektörüne ait pazarlanan eşyalar ve yönetimlerindeki toprakları da kapsamıştır. 1190 yılında İngiltere kralı I. Richard tarikata gemi vermiştir. 1197'de Hohenstaufen imparatoru VII. Heinrich'in ölümünden sonra dul eşi İmparatoriçe Constance, Hospitalier Tarikatı'na, Sicilya Krallığı'ndan kutsal topraklara mal ihracatında ve rahibe manastırlarına gönderilen ürünlerde, vergi muafiyeti tanımıştır.³⁴¹ Ermeni devleti yöneticisi olan II. Leon da kendi ülkesinin ekonomik refahı ve Avrupa ile ticari bağlantı kurmak amacıyla, ülkedeki şatolardan bir kısmını haçlı baronlarına; Hospitalier, Templier ve Töton Tarikatlarına dağıtmıştır.³⁴² Hospitalier Tarikatı'na ait gemilere dair deliller, 13. yüzyılın başlarından itibaren çoğalmıştır. 1210'da Kıbrıs kralı I. Hugh, tarikatın Kıbrıs adası üzerinden gerçekleştirdikleri ticarete, vergi muafiyeti sağlamıştır. Bu imtiyaz, tarikatın her türlü ihtiyaç maddesini kapsadığı gibi; Kıbrıs limanlarında kendi gemileriyle demirleme de ücretsiz olmuştur. İmtiyaz ayrıca, tarikatın kendi ihtiyaç maddelerini taşıyan gemilere de verilmiştir. Tarikat, 20 Aralık 1216'da Marsilyalı soyludan aldığı gemi taşımacılığı imtiyazlarını Papa III. Honorius'a ve Alman imparatoru II. Friedrich'e onaylatmıştır. Hospitalier Tarikatı, 12. yüzyıl ortalarına gelindiğinde, Akdeniz civarında deniz taşımacılığıyla uğraşan bir ya da birkaç gemiye sahip olmuştur. 1187 yılında, Kudüs ve sayısız yerin Yakınoğu'da kaybedilişi, bölgenin gelirlerinin azalmasına neden olmuştur. Şeker başta olmak üzere bazı ürünlerin satışından elde edilen gelir de azalma göstermiştir. Bu durum karşısında papalık, tarikata destek sağlayarak; Avrupalı devletlerin, onlardan ihtiyaç maddelerini taşımaları esnasında uyguladıkları vergi alımını yasaklamıştır. Tüm bu ayrıcalıklar Templier şövalyelerine de verilmiştir. Gemilerin tarikatlar tarafından işletilmesinin amacı kıyı ulaşımını sağlamaktır. Yapılan bu denizcilik faaliyetleri sayesinde tarikat üyelerinin, tarikat ihtiyaçlarının ve özel kargo nakliyesi ile tüccarların, haçlıların ve hacıların taşınması da sağlanmıştır.³⁴³ 12. yüzyıldan sonra büyük denizlerden geçerek Akdeniz'e ulaşımın kısılması maliyeti düşürürken, hacı taşımacılığının kârlılığını artırmıştır. İki

341 Durmaz, 479 -480.

342 Heyd, 408.

343 Durmaz, 481-482.

tarikat da hacıları, kendi gemileri ile Akka üzerinden götürmek için cesaretlendirmişlerdir ve daha çok müşteri çekmek amacıyla şehirlerdeki evlerinde cömert davranışlara girmişlerdir. Bunun yanında hacıları taşıyan tacirler de olmuştur. Tüm bunlara rağmen iki tarikat birbirleriyle rekabete devam etmiştir. Hospitalier Tarikatı'nın "Terciaria" adlı gemisinin, limandan ayrılırken, ödenen ek liman vergisi dâhil tüm vergilerden muaf oluşu; Marsilya'dan giden hacıların üçte birini kutsal topraklara taşımalarını sağlamıştır. Hospitalier Tarikatı da Templier de deniz taşımacılığında; Marsilya ve Akka arasındaki güzergâhta, 1230'a kadar kazanç elde etmişlerdir. Ancak tarikatlar, 1233'de Marsilya'daki ayrıcalıklarının bozulduğunu şikâyet etmişlerdir. Bu şikâyetlerde; iki bin gümüş mark kaybettikleri ve zarar gördükleri bilgisi yer almaktadır. Resmi ve özel belgeler, 13. yüzyılda Marsilya'dan yola çıkan gemilerin hacı taşıma kapasiteleri hakkında bilgi vermektedir. 1250 yılında Marsilya'dan hareket eden St. Victor gemisi, dört yüz elli üç yolcu taşımıştır. Ayrıca bu gemilerin kargo taşıyıp taşımadıkları belirsizdir. Gemilere ödenen ücretler, büyük ya da küçük olması ve taşıma kapasitesi gibi özelliklere göre değişmiştir. Her taşıma kontratı yazılı olarak yapılmasına rağmen, günümüzde örnekleri yoktur. Büyük gemiler bin ile bin beş yüz arasında atı malzemeleriyle birlikte taşıma kapasitesine sahip olmuştur. 1238 ve 1248 yıllarında Falcon isimli gemi, 1242 ve 1243 yıllarında isimleri belirsiz olan iki gemi ile 1244 ve 1248'de Griffon adlı gemi, Marsilya'dan Akka'ya kargo taşıyan bazı gemilerdir.³⁴⁴ 1244 ve 1249 yılları arasında Hospitalier şövalyeleri, Marsilya'dan Akka'ya büyük miktarda hububat sevkiyatını özel gemilerle yapmışlardır ve tarikat mensupları ara sıra bu tür gemilerle yolculuk yapmışlardır. Angel ve Bonaventura adlı gemiler, Sicilya kralı I. Charles'ın izniyle, bazen Marsilya'dan özel yolcu ve kargo taşımışlardır. Ayrıca, kraliyet gemilerinin ve tersanelerinin şefi bir mektubunda, Hospitalier Tarikatı'nın Marsilya'daki üstadı olan Saint Gilles'in Bonaventura gemisi ile krala hizmette bulunduğunu belirtmiştir. Tarikatın küçük gemileri, kısa menzilli yerlerde kullanılırken; küçük ya da orta boy gemiler ile bazı özel limanlara ihtiyaç maddeleri taşınmıştır ve büyük teknelerle Yakınoğu'ya gidilmiştir. Tarikatın uzun yolculukları ve hacıların nakli, özel tekne gemilerle yapılmıştır. Kargo taşımacılığındaki kazancın bir bölümü, gemilere ihtiyaç maddesi ve hizmet satın alımı için harcanmıştır. Tarikat, denizcilik işinde İtalyan meslektaşlarıyla büyük bir rekabet halinde olmuştur. İtalyanların gemileri gibi

344Durmaz, 482- 483.

tarikatin gemileri de İtalya'nın Apulia bölgesinden yola çıkmıştır. Hospitalier Tarikati'nin tam teçhizatlı, uzun kürekli ve sürat yapabilen bir gemisi, 1291 yılına kadar olmamıştır. Sonrasında deniz filosuna kadırgalar dâhil edilmiştir ve bu kadırgalar ile Kıbrıs çıkarması gerçekleşmiştir.³⁴⁵ 1312 yılında "Ad Providam" adlı bir papalık bildiriyle Templier Tarikati'nin mülkleri, Hospitalier Tarikati'na devredilmiştir. Sadece Aragon, Kastilya, Portekiz ve Mayorka'daki mülkleri hariç tutulmuştur. Bu devralıktan sonra Hospitalier Tarikati'nin daha büyük topraklara sahip olmaları sağlanmış ve itibarları artmıştır. Ancak, rekabet yokluğu zamanla bir gerilemeye ve durgunluğa yol açmıştır. Hospitalier Tarikati 1522'de, Rodos adasını Osmanlılara kaptırmıştır. 1530'da Malta adası kendilerine verilmiştir. Artık daha çok Malta Şövalyeleri olarak anılan Hospitalier Tarikati 17. yüzyılda hem İslam güçlerine karşı çıkılan seferlerde, hem de Kuzey Afrika limanları çıkışlı gemilere karşı girişilen korsanlıkarda yararlı bir deniz gücü olmuşlardır.³⁴⁶ Askeri faaliyetleri, ekonomik faaliyetlerine temel oluşturan diğer şövalye tarikati, Templier Tarikati'dir. Tarihleri boyunca Doğu'dan ve Batı'dan kendilerine bağışlarda bulunulmuştur. Fransa'nın Albon Kontluğu tarafından toplanan bağış belgeleri, tarikatin ilk başlardaki ihtiyaçlarını karşılamıştır. Aragon, Barselona, Toulouse gibi bölgelerden de birçok bağış gelmiştir. Templier Tarikati'nin en fazla bağış topladıkları dönem, 1119 ve 1150 yılları arasındadır. Gelen bağışların genel olarak Fransa'nın doğusundan, kalanının ise İngiltere, İspanya ve Portekiz ve Fransız taşrasından geldiğini gösteren altı yüz senet mevcuttur. Ayrıca yayınlanan ve muhafaza edilen birçok manastır gelir sicili, sonraki tarihlerde Templier Tarikati'na yapılan bağış çalışmalarını ortaya koymuştur. Bunun yanında tarikata; arazi, terk edilmiş malikâne, ürün vergisi, toprağa bağlı kölelerden gelen bütün gelirler bağış olarak verilmiştir. Bu araziler, arpa ve mısır ekilen topraklara sahip olup, dağ ve otlaklarında at ve büyükbaş hayvan yetiştirilen, nadasa bırakılmış topraklarında koyun otlatılan topraklardır. Kutsal topraklar üzerinden, Hristiyan âlemine büyük bir ekonomik yük getiren Templier Tarikati ortadan kaldırıldığında, dokuz bin komutanlığa kadar yayılmış olup, elindeki varlıklara da böylelikle sahip olmuştur. Fransa'nın Provence bölgesindeki varlıkları oldukça fazladır. Bu bölgenin egemenliği, sadece sahip olduğu Languedoc ve daha öteye yayılan varlıkların

345 Durmaz, 484.

346 Read, 314-339 ve 340.

büyükliğünden değil; aynı zamanda, Ren vadisinde dolayısıyla da Marsilya limanında bulunmasından dolayıdır. Bu liman haçlı askerleri ve hacılar için bilhassa da 12. yüzyıl sonlarında önemli bir liman haline gelmesinden dolayı da çok stratejik olmuştur. Provence bölgesindeki topraklarda elde edilen gelirler, köylülerden alınan vergiler, zengin ve verimli toprakların işletilmesi, Templier Tarikatı'nın en büyük kaynağını oluşturmuştur. Bu bölgede tarikata ait birçok kır evi kurulmuştur.³⁴⁷ Templier Tarikatı, uluslararası bir kuruluşun finansmanıya, pek çok cephede çarpışan uluslararası bir güç olmuştur. Tarikat fonlarını, Müslümanlara karşı verdikleri savaşlarının ötesinde, doğudaki mülklerini genişletmek için kullanmıştır.³⁴⁸ Tarikatın Batı'daki ağı, ihtiyaçlarını ya mülkleriyle karşılamış ya da kendilerine verilen bağışlardan karşılamıştır. Dışarıdan alınan malların çoğu, deniz yoluyla getirilmiştir. 12. yüzyılda Templier Tarikatı'nın, resmi ticari gemi işletmecileriyle çalıştıkları anlaşılmaktadır; örneğin, 1162'de Venedikli Romano ve Samuele Mairano, tarikat için yüklü bir demir sevkiyatı gerçekleştirmiştir. 1170'lerde tarikat Akdeniz'de at nakliyatını yaygınlaştırmıştır. 1207'lerden itibaren ise donanma oluşturulmaya başlanmıştır.³⁴⁹ Tarikatta arazinin yönetimi ve hayvanların bakımı gibi işler kalabalık bir personel ile idare edilmiştir. Bakım harcamalarında, binaların bakımı önemli bir yer tutmuştur. En düzenli harcamalar, yiyecek için yapılmıştır ve her hafta alınan et ve yumurta satın alımı not edilmiştir. Bu notlar ve giderlerin hesabının tutulduğu defterler, tarikatın taşra yönetimiyle ilgili aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Hesapların yazıldığı parşömen kâğıdından, katibin üç bin lira olan maaşına kadar her şey kayıt altına alınmıştır. Böylelikle, denizaşırı bölgelerde devamlı silah altında olan askerlerin barınması, onlara sağlanan malzeme ile silahların, şato ve kalelerin inşa edilmesini sağlayan kaynakların nereden geldiği anlaşılmaktadır. Askerlerin bakımı ise buğday, darı gelirinden ve koyun, peynir ve kuzu satışından sağlanmıştır.³⁵⁰ Templier Tarikatı 13. yüzyıl boyunca, Marsilya kıyılarından nakliyat işini sürdürmüşlerdir. Hizmet veren ve nakil ustası olarak adlandırılan bir tarikat görevlisi de kayıtlarda geçmektedir. 1220'lerin sonlarından itibaren, tarikatın Adriyatik limanları değer kaybetmiştir. Bu bölge Akdeniz'de kilit bir konumdadır. Buğday ve at üretiminde güçlü olduğu için kutsal topraklar için

347 Pernoud, 79-80-81-82-83.

348 Read, 230.

349 Barber, Tapınak Tarikatı'nın Tarihi, 365-366.

350 Pernoud, -85-87-88-90.

hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü, doğuya hacı ve erzak taşıyan pek çok gemi kışı burada geçirmiştir ve tüm ticarethanelerin de bu limanda büyük şubeleri olmuştur. Aynıyüzyılda, bu bölgeyi tanıyan ve Katalan bir şövalye olan RamonMuntaner, bölgenin kutsal topraklar güzergâhında ve çok uygun bir durak olduğunu şöyle belirtmiştir:

“ Kışın burada yüklenmeye başlanan gemiler baharda Akka’ya giderler, hacı, yağ, şarap ve her türden hububat alırlardı. Şüphesiz burası deniz ötesine geçişte Hristiyanlara ait en iyi gereksinimlerin sağlandığı bir noktadır. Burası en bereketli, en verimli topraklara sahiptir ve Roma’ya çok yakındır; dünyanın en iyi limanı buradadır, öyle ki evler denizin kıyısındadır.”

Templier Tarikatı’nın bu limanlarda idare merkezleri vardır ve bu sayede iç bölgelerde yer alan mülklerinin ve özellikle de İtalya’da yer alan Foggia ve Torremaggiore’deki arazilerinin ürünlerini değerlendirebilmişlerdir. Tarikatın, Sicilya Messina’daki ocakları hem ada ürünleri açısından bir nakliye merkezi ve hem de Provence ile Katalonya’dan gelen gemiler için büyük bir merkezdir. Ayrıca tarikatın bu bölgede kendine ait gemileri vardır. Katalonya’dan kutsal topraklardaki tarikat merkezine mal ve hayvan yüklü gemiler de gitmiştir. Mallar ve hayvanlar orada satılması için değil, tarikatın kullanması için gönderilmiştir. Bu gemilerde emeğinden yararlanan köleler de bulunmuştur ve köle kullanımının çok yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Köleler Kilikya’daki Ayas (Yumurtalık) limanından getirtilmiştir. Ayrıca 13. yüzyıl sonlarında burası Türk, Rus, Çerkez ve Rum esirlerin merkezi olmuştur. Akka limanı da 1191’lerden sonra Templier tarikatı için, Kudüs’ün yerini alan önemli bir merkez haline gelmiştir.³⁵¹

3.2.1. Templier Tarikatı ve Bankacılık

Templier Tarikatı’nın ekonomik faaliyetleri sadece bağışlardan, nakliyattan ya da sıra dışı kaynaklardan ibaret değildir. Bankacılık, tarikatın başından itibaren diğer dini tarikatların ekonomik faaliyetlerinden ayrı bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. O

351 Barber, Tapınak Şövalyeleri’nin Tarihi, 368-369-371-372 ve 373.

dönemlerde, insanların mallarını kiliseye veya manastır gibi dinsel koruma altında bulunan yerlere emanet ettikleri sıkça görülmüştür. Aynı şekilde, insanların bizzat kendileri veya adamları vasıtasıyla, bazı dini evlere, koruma ve güvenliklerini sağlamak için para, mücevher, mobilya ve benzer eşyalarını rehin verdikleri de bilinmektedir. Templier Tarikatı'nın gelir sicillerinde, diğer manastırlar gibi bu kayıtlar ayrıntılı olarak saklanmıştır ve kilise ile manastırların hazineleri günümüzde var olan banka kasaları gibi iş görmüştür. Tarikatla ilgili bu mal saklama faaliyetleri hac sebebiyle önem kazanmıştır.³⁵² Hac ibadeti ve haclı faaliyetlerinin artmasıyla sık sık borç vermeleri ve ipotekli mülkleri muhafaza etmeleri istenmiştir. Bu durum karşısında, Templier Tarikatı'nın böyle hizmetler için daha hazırlıklı bir konumda olduğu görülmektedir; çünkü tarikatın idare merkezleri sistemi, farklı bölgelerden hacılara kolaylık sağlamıştır. Akdeniz'in iki yakasındaki şube benzeri mülklerinin ve Kuzey Avrupa'da, Paris ile Londra'da büyük komplekslerinin bulunması, nerede, ne zaman ihtiyaç duyulursa, oyörede kullanılabilir türden para tedarik edilebilmesi anlamına gelmektedir.³⁵³ Tarikat, hacılara kutsal bölgelere geldikleri zaman, Paris ve Londra gibi yerlerde muhasebecilerine yatırılan malların belgesi karşılığında, para almalarına imkân vermiştir. Bu değiş tokuş mektupları, ileride banka çeklerinin doğuşunu hazırlamıştır.³⁵⁴ 1260'larda Doğu'da Memlük sultanı Baybars'ın fetihlerinden dolayı ortaya çıkan büyük buhran dönemi sırasında, Kudüs patriği Agen'li Guillaume'in çeşitli mali talepleri için başvurduğu kişi, Paris'teki Templier Tarikatı'nın kumandanı Amauri de la Roche olmuştur. Patrik tüm bu meselenin, tarikatın Paris'teki merkezi aracılığıyla halledilmesini istemiştir. Patriğin okçular için Akka'ya para tedarik edilmesi, çeşitli Fransız beyleri tarafından sağlanan elli şövalyenin geçimi için gereken mali yardım temini ve Akka'yı savunan askerlerin ücretlerini ödemek için alacakların toplanması gibi istekleri yer almaktadır. Tarikatın Paris merkezi, Kuzeybatı Avrupa'nın en önemli finans merkezlerinden biri olması, patriğin buraya başvurmasını sağlayan en önemli etkidir. Paris'teki bu tarikat merkezi, Fransa kralı Philippe Auguste devrinde yapılmıştır.1265-1270 yılları arasında, tarikat buraya sağlam bir merkez bina inşa ettirmiştir ve yaklaşık elli metre yüksekliğinde ve dört katlı olan bu bina 13. yüzyılın sonlarında Templier

352 Pernoud, 91-92.

353 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 404.

354 Pernoud, 92.

Tarikatı'nın kalbi olmuştur.³⁵⁵ Templier Tarikatı, askeri bir tarikat olarak, 13. yüzyıldan itibaren sadece kendi gemilerine sahip olduğu için değil; aynı zamanda, beylerin sağlayacağı güvenlikten daha fazla güvenlik sağlayıp, güven içinde para transferi gerçekleştiren bir konumda olmuştur. Tarikatın bugünkü modern bankacılığın doğuşuna götüren diğer parasal faaliyetleri de ortaya çıkmıştır. Öncelikle emanetçilik işlevini çok iyi kullandığı örneklerle mevcuttur. İngiltere kralı III. Henry'ye karşı boyunduruğu altındaki Monfort'lu Simon'un savaş açması ve bu sırada üvey kız kardeşi olan Fransa kraliçesi Marguerite'in emanete verdiği hazine çok bilinen bir örnek olmuştur. Kraliçe, hazineyi ayrıntılı bir sayımın ardından mühürleterek Paris'teki Templier evinin emanetine bırakmıştır. Henry bu hazineye on yıl sonra, 1272 yılında, eşi ve oğlu ile giriştiği mücadele sonunda sahip olmuştur ve emanet bu süre zarfında kralın aldığı borçların teminatı sayılmıştır. Templier şövalyeleri, para veya mücevher hazinelerinin yanında, altının ölçü ayarını da ellerinde bulundurmışlardır. Sıradan insanlar hacca gittikleri zaman, eğer geri dönmezlerse bir süre sonra mirasçılara ödenecek olan parayı, Templier Tarikatı'nın ellerine teslim etmişlerdir. Tarikatın kaynakları, her kesimden insanın borç alabileceği ve başvuruda bulunduğu önemli bir kasa haline gelmiş, Yakındoğu'da büyük önemde bir rol oynamıştır.³⁵⁶ Paris'teki tarikat merkezinin 19 Mart 1295- 4 Temmuz 1296 tarihleri arasında ait günlük nakit işlem kayıtlarının günümüze ulaşmış kısımlarından, sistemin nasıl işlediği ortaya konulmuştur. Bugüne kadar sekiz parşömene ulaşılmıştır; fakat bunlar, belli bir plana göre işlenen iki yüz yirmi iki kayıt içermektedir ve her birinin başında görevli olan tarikat kasadarının ismiyle, tarih yer almaktadır. O günün çeşitli muamelelerine dair kısa açıklamaların yanında, ödemenin miktarı, faiz elde etmek için bankaya para yatıran kişinin adı, yatırılan paranın nereden geldiği, paranın aktarılacağı hesap sahibinin ismi ve makbuzun işleneceği sicilin kaydı gibi bilgiler de bu belgelerde mevcuttur. Sadece tarikat görevlileri değil, tarikat dışından kişiler ve başka teşkilatlar da bu bankalara para yatırmıştır. Bankalara ait faaliyet takvimleri, müşterilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. Kasım, Aralık ve Temmuz yoğun aylar olmuştur. Kasım 1295'te işlem masasının, yirmi üç gün açık tutulduğu belgeler üzerinden bilinmektedir ve elli yedi işlem yapılmıştır. En sakin ay ise Ağustos'tur ve işlem masası sadece altı gün

355 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 404-405.

356 Pernoud, 92-93-94.

açık kalmış, sekiz işlem yapılmıştır. Tarikat, Kudüs kralı II. Baudouin'e de büyük miktarda borç vermiş ve karşılığında paha biçilemez olarak tabir edilen gerçek haçı teminat olarak almıştır. İngiltere kralı John'un başvurduğu mali kaynaklardan biri de Templier Tarikatı olmuştur. Kralın 1215 tarihli "Magna Carta" nın çıkartılmasından önce ve sonra aldığı borçlar, daha büyük meblağlarda olmuştur. 13. yüzyılda borca batan birçok manastır tarikatı gibi Cluni Manastırı da Templier Tarikatı'nın Paris'teki hazinedarı birader Haimard'a iki ay içinde geri ödemek üzere bin mark gümüş borç vermiştir. Bu gibi faaliyetler, Templier Tarikatı'nı 13. yüzyıl ile 14. yüzyıl başlarında finans piyasalarının en önemli aktörü haline getirmiştir. Böylelikle tarikat, İtalyan tacirlerinin ve bankerlerinin, Avrupa ve Doğu Akdeniz'de oluşturdukları ağa katılmıştır. Fransa krallarıyla tarikatın bankası arasındaki ilişki, Capet Hanedanlığı'nın üyelerince de benimsenmiş ve Templier şövalyeleri sadece IX. Louis'in değil, annesinin, kardeşinin ve oğullarının da bankeri olmuşlardır. 13. yüzyılın ikinci yarısında Yakındoğu'da şiddetlenen buhran, ihtiyaç duyulan malların batıdan sınırsız ihracını zorunlu hale getirmiştir. Bununla birlikte tarikat hizmet bedeli talep etmiş ve borçlara faiz yüklenmeye başlanmıştır.³⁵⁷ Tarikat, 12. yüzyılın sonlarından itibaren krallığın para merkezi haline gelmiştir. Buna göre, Fransa kralının yokluğunda taşradan toplanan vergiler, krala bağlı adamlar tarafından toplanarak tarikat kasasına konulmuştur. Toplanan ve kasaya konan bu paraların kaydı tutulmuştur. Krallık kasasının bir anahtarı Templier Tarikatı'nda diğeri de kralın yokluğunda krallık muhafızlarında bulunmuştur. Bu andan itibaren tarikatın Paris bankası, krallık hazinesinin de deposu olmuştur ve 13. yüzyılın sonuna kadar krallık kasası olarak görev yapmıştır. Kral, kendi şahsi ve krallık yönetimi harcamaları için de bir cari hesap oluşturmuştur. Bu faaliyet tüm yüzyıl boyunca devam etmiştir.³⁵⁸ Ancak 1307 tarihinde, Fransa kralı IV. Philippe tarafından yollanan buyruk ile tüm Templier Tarikatı üyelerinin düşünülemez derecede tiksindirici, korkunç ve nefret verici eylemler yaptıkları ve bu ayıp, insanlık dışı suçlar için tutuklanmaları emredilmiştir. Buyruk büyük bir başarı ile yerine getirilmiş; Fransa kralının yönetimindeki topraklarda yaklaşık olarak on beş bin şövalye, çavuş, şövalye yardımcısı, tarikat rahibi, hizmetkâr ve işçi, tek bir günde yakalanmıştır ve bunlardan yalnızca yirmi beş kadarı kaçmıştır. Tarikatın mülklerine

357 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 410-411-413-414 ve 421.

358 Pernoud, 96-97.

de el konulmuştur.³⁵⁹ 19 Ekim ve 24 Kasım 1307'de yüz otuz sekiz tarikat üyesi Paris tapınağında sorgulanmış ve otuz sekiz tanesi uğradıkları işkenceler neticesinde ölmüştür. 1314'de Templier Tarikatı'nın üstadı olan Molay'li Jacques ve Normandiya eğitimci olan Charnay'li Geoffroi, Paris'teki idam sehpasının önüne getirilerek sorgulanmışlar ve yakılarak öldürülmüşlerdir.³⁶⁰ Ayrıca sorgulamalar sadece Fransa'da olmamış, 1310'da haçlıların cephesi haline gelen Kıbrıs'ta, yetmiş altı tarikat üyesi sorgulanmıştır.³⁶¹ Tarihçiler ise 1307 tarihinde Templier Tarikatı'nın krala borçlu mu yoksa kraldan alacaklı mı olduklarını tartışmaktadır. Eldeki belgeler bu konuyu aydınlatma kısmında yetersiz kalmaktadır. Tarikatın tutuklanmalar sırasında hesap kayıtları da ortadan kaldırılmıştır ve bu tarihten itibaren; kral, tarikat hazinesini kendi adamları aracılığıyla kontrol etmiştir. Krallık hazinesi 19 Ocak 1313 tarihinde yayınlanan çifte kararnameye kadar Templier tarikatında kalmıştır.³⁶² 12. ve 13. yüzyıl boyunca Templier Tarikatı, Latin Hristiyanlığının siyasi bir uzantısı; Müslümanlara karşı savaşta ve haçlı seferlerinde göstermiş oldukları başarılarla vazgeçilmez bir unsur olarak görülmüşlerdir. Ancak Papa V. Clemens tarafından yayınlanan 22 Mart 1312 tarihli "Vox in Excelco" tebliğiyle tarikat lağvedilmiştir.³⁶³ Tarikata yüklenen en önemli suçların başında da onların para hırsları gelmiştir. Tarikatın mülklerinde üretilen servet, yalnızca kutsal topraklarda değil; aynı zamanda bütün Hristiyanlık alemi içerisinde, yüklü masraflarla karşı karşıya olduğunu bilmeyen bazı Avrupalıları, kıskançlığa ve öfkeye sürüklemiştir. 2 Mayıs 1312'de yayınlanan "Ad Providam" adlı yeni bir papalık bildiriyle Templier Tarikatı'nın mülkleri Hospitalier Tarikatı'na devredilmiştir.³⁶⁴

3.2.2. Kıbrıs'ın Templier Şövalye Tarikatı Tarafından Satın Alınması

Kıbrıs, neredeyse bütün Ortaçağ boyunca kolaylıkla erişilebilecek bir konumda olmuştur.³⁶⁵ Kıbrıs adası, büyük Roma İmparatorluğu'nun 395'te idari bakımdan

359 Read, 281-282.

360 Pernoud, 121-122.

361 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 361.

362 Pernoud, 98-99.

363 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 426.

364 Read, 230-314.

365 David Nicolle, *Crusader Castles in Cyprus, Greece and the Aegean 1191-1571*, Osprey Publishing, New York 2007, s. 58.

ikiye ayrılmasıyla beraber, imparatorluğun doğu tarafının sınırları içerisinde kalmıştır. Bu tarihten 1191'de imparatorluktan kopuşuna kadar Bizans İmparatorluğu'nun bir eyaleti olarak varlığını devam ettirmiştir. Kıbrıs, coğrafi mevkisi, askeri ve ticari önemi nedeniyle yüzyıllar boyunca Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında mücadele alanı olmuştur.³⁶⁶ Müslümanlar, 649 yılında Kıbrıs'ı fethetmişler ve Kıbrıs, İslam âleminin hâkimiyetine katılan ilk ada olma özelliğini taşır.³⁶⁷ Kıbrıs, 11. yüzyılın sonunda haçlı seferlerinin başlamasıyla, Bizans ve haçlılar arasındaki yakın temasın sağladığı bir rol üstlenmiştir. 1098 yılında Antakya'yı kuşatan haçlılara, Kıbrıs'tan yardım gitmiştir. 1156 yılında Kilikya Ermeni Devleti hâkimi olan II. Thoros ve Antakya prinkepsi Renaud de Chatillon birlikte hareket ederek Kıbrıs'a saldırmışlar ve adanın altını üstüne getirerek Antakya'ya dönmüşlerdir. Ayrıca 1158 yılında ada bir Fatımi filosunun saldırısına maruz kalmıştır. İlerleyen süreçte, Bizans imparatoru Andronikos Komnenos'a isyan eden vali Isaakios Dukas, bağımsızlığını ilan ederek 1185'te Kıbrıs'ı işgal etmiştir. Valinin bu hâkimiyeti, III. Haçlı Seferi'ne katılan İngiltere kralı Aslan Yürekli Richard'ın Mayıs 1191'de adayı zaptına kadar devam etmiştir.³⁶⁸ I. Richard'ın askerlerinin Kıbrıs'ta karaya çıktıkları zaman, Bizans valisi Isaakios tarafından tutuklatılmaları I. Richard'ı çok sinirlendirmiştir. Bunun üzerine I. Richard, Kıbrıs'a varır varmaz, Limasol limanından karaya asker çıkartarak, şehre hücum etmiştir. Burada bulunan Latin tüccarlar ve mevcut yönetimden nefret eden Bizanslılar, I. Richard'ı büyük bir memnuniyetle karşılamışlardır. Bu sırada Kiloni kasabasına çekilen Isaakios, I. Richard'a müzakere yapmak istediğini bildirmiştir. Anlaşmaya göre; Isaakios, I. Richard'a çalmış olduğu malları telafi etmeyi ve İngiliz askerlerine gümrük ödemediği yiyecek satın almalarına müsaade etmeyi vaat etmiştir. Ancak, Koloş kalesine geri dönen Isaakios, I. Richard'ın zannettiği kadar korkutucu olmadığını anlayınca, onunla yapmış olduğu anlaşmadan vazgeçmiştir. I. Richard'ı yollara düşüren asıl sebep ise haçlı seferleri olmuştur. Dolayısıyla vakit kaybetmeden haçlı seferlerini tamamlamak için harekete geçmiştir. Bu sebeple Akka'ya bir gemi yollayarak kısa sürede orada olacağını bildirmiştir. Bunun üzerine Guy de Lusignan, I. Richard'ın Fransa'daki arazisinde bulunan ve en önemli vasallarından biri olan

366 Işın Demirkent, Kıbrıs, DİA, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, C.25, 2002, s. 371-372.

367 Philip K. Hitti, **Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi**, Salih Tuğ (çev.), C.1-2, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1989, s. 253.

368 Demirkent, Kıbrıs, 372.

Guy'un kardeşi Geoffroi de Lusignan, Antakya prinkepsi Bohemund ile onun oğlu olan Raymond, Kikya Ermeni Krallığı'ndan Leo ve Templier şövalyeleri, gemilerle Limasol limanına gelmişlerdir. Bu asilzadeler, Akka'ya gelen Fransız kralı Philippe'nin, Conrad de Montferrat'ı desteklemesine karşın, Richard'ın kendilerine destek vermesini istedikleri için Kıbrıs'a gelmişlerdir. Guy de Lusignan ve diğer asilzadeler, Kıbrıs'ın stratejik önemini I.Richard'a anlatmışlardır. Bunun üzerine I.Richard, adanın tamamını ele geçirmeye karar vermiştir. Tremithos köyü yakınlarında bozguna uğratılan Isaakios, çaresizlik içerisinde teslim olmuştur. Bu süreçte, Bizans'a ve onun idarecilerinin halk üzerindeki baskıları ve sömürüye dayalı politikalar, ada halkının Isaakios'a karşı yapılan bu saldırılara ilgisiz kalmalarına sebebiyet vermiştir. Kısa süre içerisinde Aslan Yürekli Richard, Kıbrıs'ın tamamını ele geçirmiştir ve böylelikle Kıbrıs'taki Bizans varlığı da sona ermiştir. I.Richard, Bizanslıların sahip olduğu servetin yarısına el koymuştur. Böylelikle büyük bir hazine elde etmiştir. Kıbrıs, sonraki yüzyılda Müslümanlara karşı yapılacak olan harekâtların temel merkezi olmuştur. 5 Haziran 1191'de Kıbrıs'tan Filistin'e gitmek üzere yola koyulan I.Richard, Kıbrıs yönetimini iki İngiliz yöneticiye teslim etse de adanın gelecekteki idaresinin belirsizliği sebebiyle; burayı Akka'ya vardıkdan birkaç hafta sonra Templier tarikatine satmıştır.³⁶⁹ Tarikat, Kıbrıs'ı bir para birimi olan 'besant'la satın almak istemiştir ve başlangıçta kırk bin besant ödemiştir.³⁷⁰ Bu sırada; Templier şövalyeleri I.Richard'ın arkadaşı ve vassalı olan Sable'li Robert'i biraderliğe kabul etmişlerdir ve büyük üstadlığa seçmişlerdir. Bu yeni üstad da Kıbrıs'ı yüz bin besant karşılığında I.Richard'dan satın almıştır. Büyük üstad daha sonra, yirmi şövalyeyi yanlarındaki çavuşlar ve şövalye yardımcılarıyla birlikte, adanın kontrolünü ele geçirmek için yollamıştır.³⁷¹ Tarikatın bu büyük harcamaları, ne kadar büyük bir mali kaynağa sahip olduklarını göstermektedir. Kıbrıs'taki garnizonlarına yalnızca yirmi şövalye yerleştiren Templier Tarikatı, aldıkları ağır vergiler ve keyfi yöntemleriyle halkı bezdirmişlerdir. Bunun üzerine Kıbrıslılar 5 Nisan 1192'de Nicosia'da bir isyan başlatmışlardır. Templier şövalyeleri isyandan düzenledikleri riskli bir hücumla kurtulabilmişlerdir.³⁷² Şövalyeler bu hareket

369 Şahin-Üstün, 269-270 ve 271.

370 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 190.

371 Read, 185.

372 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 190-191.

nedeniyle birçok kişiyi kılıçtan geçirmişlerdir.³⁷³Bu durumu daha fazla sürdüremeyeceklerini anlayan Templier şövalyeleri, adayı İngiliz kralı I.Richard'a iade etmişlerdir. İngiltere'ye dönme hazırlıkları yapan I.Richard ise Kıbrıs'ı Guy de Lusignan'a satmıştır.³⁷⁴ Ancak Templier Tarikatı, Famagusta ile Limasol'daki kaleleriyle 13. yüzyılda da adada önemli bir güç olmayı sürdürmüştür.³⁷⁵Koloş ve Gastria kalelerine sahip olan Templier şövalyeleri buraları idari merkezleri olarak kullanmışlardır.³⁷⁶ 1291'de Akka, Memlûklülerin eline geçtikten sonra da Templier ve Hospitalier şövalyelerinin bir süre karargâhlarını Kıbrıs'ta tuttukları ve adanın siyasi hayatında yer aldıkları bilinmektedir.³⁷⁷ Kıbrıs şarapları, haçlı seferleri sırasında ve sonrasında, Avrupa'da adından sıkça söz ettiren ürünlerin başında gelmiştir. Hristiyan hacılar, Avrupa'ya döndüklerinde Kıbrıs şarabından oldukça bahsetmişlerdir. Özellikle “ Komandaria” denilen Kıbrıs şarabının yapımı, 12. yüzyılda Templier şövalyelerinin adaya yerleşmelerine dayanmaktadır. Şövalyeler, adaya ödedikleri yüklü miktardaki parayı geri almak ve tarikatın maddi sıkıntılarını gidermek amacıyla, tarımsal bir reforma girişmişlerdir. Daha önce Suriye, Mısır, Anadolu, Yunanistan, İtalya ve Fransa'ya yayılan şarap üretimi, Fransa ve İtalya'da gerçekleştirilen reformlarla, Kıbrıs'a geri gelmiştir. Templier şövalyeleri, böylelikle şarap ihracatı ile uğraşmaya başlamışlardır.³⁷⁸

373Ergun Üstün, Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2017, s.23.

374 Ayaz, 31.

375 Barber, Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi, 191.

376 James Petre, CrusaderCastles of Cyprus- TheFortifications Of Cyprus Under TheLusignans: 1191-1489, **ProQuest LLC**, United States 2013, s.17.

377 Demirkent, Kıbrıs, 373.

378 Sadrazam-Öznur, 97-98.

SONUÇ

Haçlı Seferleri, Ortaçağ tarihinin en önemli askeri harekâtları içerisinde yer almaktadır. Özellikle I. Haçlı Seferi ile birlikte Ortadoğu'nun siyasi ortamı değişmiş ve Avrupa'dan büyük kabileler şeklinde gelen haçlılar, burada devletleşme sürecine girmişlerdir. Haçlı askerler daha önce belirtildiği üzere pelerinlerinin üstlerine diktikleri haç işaretinden dolayı 'haçlı' adını almışlardır. Şövalyeler, Avrupa'nın en köklü askeri sınıflarından biridir. Ne zaman ortaya çıktığı tam olarak belirtilmemiş olsa da bilinen gerçek, onların haçlı seferlerinde göstermiş oldukları olağanüstü başarılarıdır. Avrupa'da, feodalite ile birlikte farklı bir sürece giren bu atlı askerler sınıfı, haçlı seferlerinin başlama arifesinde; Kilise'nin etkisi altına girerek çok farklı bir boyut kazanmıştır. Kilisenin duyurmuş olduğu, haçlı seferlerine katılanların günahlarının bağışlanacağı ve borçlarının silineceği vaatleri, şövalyeleri haçlı seferlerine iten en önemli nedenlerdendir. Bundan sonra hem dini olarak hem de sorumluluk olarak tek bağlı oldukları kurum, kilise olmuştur.

I.Haçlı Seferi neticesinde kurulan haçlı devletlerinin yanında şövalyelerin bir araya gelerek oluşturdukları askeri-dini tarikatlar ortaya çıkmıştır. Çalışmada belirtildiği üzere bu tarikatların en başarılı ve en önemli olanları Hospitalier ve Templier Şövalye Tarikatlarıdır. Müslümanlar bu iki tarikattan, Daviyye (Templier) ve İsbitariyye (Hospitalier) olarak bahsetmişlerdir. Bunun yanında III. Haçlı Seferi sırasında Alman haçlılar tarafından kurulan Töton Şövalye Tarikatı ve hemen sonrasında kurulan Aziz Lazarus Tarikatı da vardır. Bilhassa Hospitalier ve Templier şövalyelerinin I.,II., III. ve IV. Haçlı Seferleri sırasındaki askeri ve siyasi faaliyetleri oldukça önemlidir. Kuruldukları zaman Hristiyanlığı temel alan ve başlıca görevleri kimsesiz Hristiyanları ve kutsal topraklara hac ibadeti için giden Hristiyan hacıları korumak olan bu tarikatlar, zamanla askeri bir boyut kazanmışlardır. Onların askeri bir boyuta dönüşmesi, birçok başarıyı da beraberinde getirerek bu tarikatların prestijini artırmıştır. Zamanla kurumsallaşan şövalye tarikatları hem bölgede var olan haçlı devletlerine sayısız yardımda bulunmuşlar hem de tarikatları uluslararası bir düzeye taşımışlardır. Müslümanlara karşı girişilen savaşlarda büyük başarılar elde etmişlerdir.

SelahaddinEyyubi'nin 1187 yılında Hittin'deki zaferinin ardından, Kudüs'ü haçlıların elinden alması; bölgeden yavaş yavaş silinmeye başlayan haçlılar için bir dönüm noktası olurken; şövalye tarikatları bu bölgelerde kalmayı sürdürmüşlerdir. Buldukları stratejik noktaları çok iyi korumayı başaran tarikatlar, Kudüs'ün kaybedilmemesi için büyük mücadeleler vermişlerdir. Müslümanlar tarafından yakalananları SelahaddinEyyubi tarafından da büyük cezalara çarptırılmıştır. III. Haçlı Seferi ile birlikte Kudüs'ü geri almak için yola çıkan haçlılar, büyük hüsrana uğramışlar ve sefer başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Şövalye tarikatlarının, haçlı seferleri için ne kadar önemli oldukları, başa gelen papalar tarafından da vurgulanarak, hakları kilise nezdinde güvence altına alınmıştır.

Şövalye tarikatlarının kendi içerisinde birtakım sosyal gruplara ayrıldığı ve sistematik bir düzen aldıklarından bahsedilmiştir. Günümüze ulaşan belgelerden, onların sosyal yaşantıları hakkında ayrıntılı bilgiler edinmekteyiz. Buna göre Hospitalier ve Templier şövalyelerinin başlarında, onları yöneten ve yönlendiren bir liderleri olmuştur ve karar mercii her zaman kurmuş oldukları tarikat meclisleridir. Bu meclisler tarikata alınacak kişinin onayına kadar, başvuru en önemli oluşumlardır ve meclislere liderler başkanlık etmişlerdir.

Askeri başarılarının getirmiş olduğu ekonomik zenginlikleri, onları Avrupa devletlerinin nazarında çok önemli konumlara taşımıştır. Hristiyan dünya tarafından yapılan bağışlar, tarikatların tek ekonomik zenginlikleri olmamıştır. Bunun yanında ticaret hayatına atılan tarikatlar, Batı ve Doğu arasındaki taşımacılık görevini üstlenmişlerdir. Avrupa'nın birçok yerinde önemli liman kıyılarında stratejik merkezlere sahip olan tarikatlar, hacı taşımacılığının yanında doğu ve batı ürünlerinin karşılıklı olarak gemilerle taşınmasını sağlayarak, ekonomik düzeylerini çok ileriye götürmüşlerdir. III. Haçlı Seferi esnasında İngiltere kralı Aslan Yürekli Richard'ın Kıbrıs adasını Bizans'tan alması ve burayı Templier Şövalye Tarikatı'na satması tarikatların zenginlik boyutunu kanıtlayan önemli olaylar arasında sayılabilmektedir. Templier Tarikatı, Kıbrıs'ı satın almış olmasına karşın barınmamış ve bir yıl sonra burayı Richard'a iade etmiştir. Ancak bundan sonra da adada kalmışlar ve burada sahip oldukları kaleler sayesinde, ticaretlerini devam ettirmişlerdir. Templier Tarikatı'nın tarihte bilinen ilk bankacılık faaliyetlerini başlatmış olduğundan bahsedilmiştir. Onların başlatmış olduğu bu sistem ve

hazırladıkları çek ile senetler günümüzün modern bankacılığına zemin hazırlamıştır. Avrupa krallarının da borç aldıkları bir konuma gelen Templier şövalyeleri, Avrupa'nın birçok yerinde merkezlere sahiptir. Bunlardan en bilineni Paris'teki tarikat merkezidir. Templier Tarikatı'nın 1313 yılında feshedilmesinin ardından, mali kaynakları Hospitalier Tarikatı'na devredilmiştir. Haçlıların ve şövalye tarikatlarının Akka'dan çıkarılmalarının ardından; Hospitalier şövalyelerinin Rodos'a gittikleri ve merkezlerini buraya taşıdıklarını görmekteyiz. Bundan sonra Rodos Şövalyeleri olarak da adlandırılacak olan tarikat, buradan Akdeniz ticaretine de katılmıştır ve uzun yıllar boyunca varlıklarını devam ettirmişlerdir.

Haçlı Seferleri boyunca, çok önemli görevlerde bulunan şövalye tarikatları, dini kurumlar olarak ortaya çıkmış olsa da onları önemli yapan en büyük özellikleri, tarikatlarını askeri teşkilatlanmalara çevirmeleri olmuştur. Bu sayede, hem Avrupa hem de Hristiyanlık için çok önemli kurumlar olarak görülmüşlerdir. Haçlı Seferleri tarihi için çok önemli bir konumda olan bu tarikatlar, hem dini olarak hem de askeri olarak seferlerin en stratejik kısmını oluşturmuşlardır.

KAYNAKÇA

- Altan E (2001) Haçlı Ordularının Anadolu'dan Geçtiği Yollar. *Bellekten* 243: 571-582.
- Altan E (2002) Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlerinin Kuruluşu. *Bellekten* 245: 87-94.
- Altan E (2003) *İkinci Haçlı Seferi 1147-1148* (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).
- Altan E (2008) Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 47: 75-104.
- Altan E (2015) Renaud De Chatillion Antakya Prinkepsi (1153-1160) Mavera-i Ürdün Senyörü (1177-1187). *Tarih Dergisi* 55:
- Anna Komnena (2013) *Alexiad*, çev. Bilge Umar, (İnkılap Yayınevi, İstanbul).
- Anonim Haçlı Tarihi (2013) (*Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum*) , çev. Ergin Ayan, (Selenge Yayınları, İstanbul).
- Asbridge T (2014) *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru. (Say Yayınları, İstanbul).
- Ayan E (2009) *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği 1143-1163* (Karadeniz Dergisi Yayınları, Ankara).
- Ayan E (2016) *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği- Başlangıcından Kudüs'ün Zaptına Kadar I-VIII. Kitaplar* (Ötüken Yayınları, Ankara).
- Ayaz F Y (2016) *Memluk- Kıbrıs İlişkileri* (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).
- Aydın M(1998) *Hristiyanlık* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).
- Aydın M, Eroğlu AH (2007) *Papalık* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).
- Ayönü Y (2015) IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu. *Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*1: 9-25.
- Barber M (2003) *Tapınak Şövalyeleri'nin Tarihi*, çev. Berna Üner. (Kabalıcı Yayınevi İstanbul).

Barber M (2008) *Tapınak Şövalyeleri'nin Yargılanışı*, çev. Nuri Plümer. (Phoenix Kitabevi, Ankara).

Barthold W (1984) *İslam Medeniyeti Tarihi*, çev. Fuat Köprülü. (Arısan Matbaacılık, Ankara).

Baykara T (1985) *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya* (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara).

Baykara T (1992) *Bodrum* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Bloch M (1983) *Feodal Toplum*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay. (Savaş Yayınları Ankara).

Cahen C (2016) *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. Mustafa Daş. (Yeditepe Yayınları, İstanbul).

Demirkent I (1994) Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri. *Tarih Dergisi* 35: 65-78.

Demirkent I (1996) *Haçlılar* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Demirkent I (2002) *Haçlı Seferleri ve Türkler* (Türkler Ansiklopedisi, Ankara).

Demirkent I (2002) *Kıbrıs* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Demirkent I (2002) *Kudüs* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Demirkent I (2004) Niketas Khoniates'in Historia'sı (İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması), (Dünya Yayıncılık, İstanbul).

Demirkent I (2005) *Bizans Tarihi Yazıları Makaleler-Bildiriler-İncelemeler* (Dünya Yayınları, İstanbul).

Demirkent I (2007) *Haçlı Seferleri Tarihi* (Dünya Yayınları, İstanbul).

Demirkent I (2013) *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi* (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).

Demirkent I. (1996) *Franklar* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Durmaz S (2013) Kuruluş Sürecinden Malta Kuşatmasına Hospitalier Şövalye Tarikati. 2. *Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu*. Bodrum, Kasım 1-4.

Eco U (2017) *Ortaçağ Barbarlar- Hristiyanlar- Müslümanlar*, çev. Leyla Tonguç Basmacı. (Alfa Yayınları, İstanbul).

Eco U (2017) *Ortaçağ Katedraller- Şövalyeler- Şehirler*, çev. Leyla Tonguç Basmacı, (Alfa Yayınları, İstanbul).

El-Azimi (2006) Azimi Tarihi- Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler, çev. Ali Sevim. (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).

Eyice S (2001) Kale (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Fayda M (1991) *Askalan* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Genç Ö (2012) Ortaçağ Avrupasının Dini ve Sosyal Hayatına İlişkin Bir Bildiri: Duplex Legationis Edictum. *DTCF Dergisi* 51: 39-62.

Gök H.İ (2013) *Musul Atabeyliği Zengiler* (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).

Gözler K (2011) *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi* (Ekin Yayınevi, Bursa).

Gregory Abu'l Farac (1987) Abu'l Farac Tarihi (Bar Hebraeus), çev. Ömer Rıza Doğrul, (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).

Güleç İ, Demiriz N (2015) *Ortaçağda Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi*, (Denizler Kitabevi İstanbul).

Heyd W (2000) *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. Enver Ziya Karal. (Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara).

Hillenbrand C (2013) Haçlı Seferleri'nin Mirası, çev. İbrahim Gök. *Sosyal Bilimler Dergisi* 2: 114- 132.

Hillenbrand C (2015) *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Nurettin Elhüseyni. (Alfa Yayınları, İstanbul).

Hitti P.K (1989) *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*, çev. Salih Tuğ. (Boğaziçi Yayınları, İstanbul).

<https://www.ogunhaber.com> (11 Temmuz 2014).

Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (2001), çev. Işın Demirkent, (Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul).

İbn Bibi (1996) El-Evamiru'l-Alâ'iyye fi'l Umuri'l-Alaiyye, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).

İbn Kalanisi (1996) Şam Tarihine Zeyl, çev. Onur Özatağ, (Kültür Yayınları, Ankara).

İbn Kesir (2017) *El-Bidaye ve'n-Nihaye: Büyük İslam Tarihi*, çev. Mehmet Keskin. (Çağrı Yayınları, İstanbul).

İbnü'l Esir (1987) el-Kamil fi't-tarih (İslam Tarihi), çev. Abdülkerim Özaydın, (Bahar Yayınları, İstanbul),

Kampman AA (1959) Yakın Doğuda Haçlılar Devrine Ait Kaleler. *Bellekten Dergisi* 92: 542-660.

Kemalüddin İbnü'l Adim (2014) *Zübdetü'l-Haleb Min Tarihi Haleb'de Selçuklular*, çev. Ali Sevim. (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).

Kırpık G (2007) Haçlı Seferlerinde Tanrı Barışı Müessesesi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16: 81-90.

Koca S (2017) Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir? . *Akademik Bakış Dergisi* 10: 15-35.

Kramers J.H (1934) , *İslam Medeniyeti Tarihinde Coğrafya ve Ticaret*, çev. Ömer Rıza Doğrul. (Asarı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı Türkiye Matbaası, İstanbul).

Küçüksipahioğlu B (2005) Birinci Haçlı Seferi'nin Bir Görgü Tanığı: Raimundus Aguilers. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 41: 17-24.

Küçüksipahioğlu B (2005) Haçlı Seferleri'nin Başından 1204'e Kadar Batılların Bizans'ı Zapt Etme Planları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 42: 50-54.

Küçüksipahioğlu B (2017) Birinci Haçlı Seferi'nden Fethiye Kadar Batılların İstanbul'u Ele Geçirme Çabaları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 66: 35-46.

Maalouf A (2018) *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Ali Berktaş. (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul).

Nicolle D (2001) *Knight Hospitaller* (Osprey Publishing, New York).

Nicolle D (2007) *Crusader Castles in Cyprus, Greece and the Aegean 1191-1571* (Osprey Publishing, New York).

Ostrogorsky G (2011) *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan. (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).

Öğün Bezen G (2013) *Zengiler* (Diyanet İslam Ansiklopedisi).

Özaydın A (2011) Büyük Selçuklu Emiri Kürboğa. *Tarih Dergisi* 36: 405-422.

Öztuna Y (2005) *Devletler ve Hanedanlar* (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara).

Paine M (2011) *Haçlı Seferleri*, çev. Cumhur Atay. (Kalkedon Yayınları, İstanbul).

Pernoud R (2005) *Tapınak Şövalyeleri*, çev. Deniz Yüce Sylvestre. (Dost Kitabevi, Ankara).

Petre J (2013) *Crusader Castles of Cyprus- The Fortifications Of Cyprus Under The Lusignans: 1191-1489* (ProQuest LLC, United States).

Read P.P (2003) *Tapınak Şövalyeleri*, çev. Sultan Gül Erdem. (Dost Kitabevi, Ankara).

Runciman S (1989) *Haçlı Seferleri Tarihi C.I-II-III*, çev. Fikret Işıltan. (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).

Sadrazam E (2002) *Kilise-Şövalye ve Monastik Hareket: Tarihsel Bir Buluşma Dini-Şövalye Düzenlerinin Oluşumu*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sadrazam E, Öznur Ş (2013) *Özgürlüğün Yudumu: Commandaria. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 11: 94-100.

Sevim A (1989) *Suriye-Filistin Selçuklu Devleti Tarihi* (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).

Sipahi BE, Tekin S (2014) Kent, Yönetim, Din, Siyaset ve Düşünce Bağlamında Ortaçağ Avrupasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme. *Tarih Okul Dergisi* 18: 189-219.

Sipahi E. B, Tekin S (2014) Kent-Yönetim-Din-Siyaset ve Düşünce Bağlamında Ortaçağ Avrupasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme. *Tarih Okulu Dergisi* 18: 189-219.

Süryani Patrik Mihail'in Vekayinamesi (1944) , çev. Hrant D. Andreasyan. (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları).

Şahin S, Üstün E (2016) Kıbrıs Adası'nda Haçlı Hâkimiyetinin Kuruluşu. *Kapadokya Tarih ve Sosyal Bilimler Dergisi* 7: 265- 279.

Şeşen R (1998) *Hittin Savaşı* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Şeşen R (1994) *Daviyye ve İsbitariyye* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Tate G (2015) *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu*, çev. Orçun Türkay, (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul).

Tomar C (2012) *Trablusşam* (Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara).

Urfalı Mateos Vekayinamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli (2000), çev. Hrant D. Andreasyan, (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara).

Usame İbn Munkız (2015) *İbretler Kitabı (Kitâb'ül İ'tibâr)*, çev. Yusuf Ziya Cömert, (Kitabevi Yayınları, İstanbul).

Usta A (2011) Haçlı Seferleri Döneminde Din Değişirme Vakaları. *Belleten* 274: 691- 717.

Usta A (2016) *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri* (Yeditepe Yayınları, İstanbul).

Ülgen P (2010) Ortaçağ Avrupa'sında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış. *Mukaddime Dergisi*: 1-18.

Üstün E (2017) Lusıgnanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489). Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Nevşehir.

Watt W. M (2013) *İslam'ın Ortaçağ Avrupası Üzerindeki Etkisi*, çev. Ümit Hüsrev Yolsal. (Bilge Su Yayınları, Ankara).

Yazıcı N (2015) *İlk Türk İslam Devletleri Tarihi* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara).

Zerrinkub A (2009) *İslam Medeniyeti Mucizesi*, çev. Abuzer Dişkaya. (Ağaç Kitabevi, İstanbul).

Zeydan C (2012-2015) *İslam Uygarlıkları Tarihi C.I-II*, çev. Nejdet Gök. (İletişim Yayınları, İstanbul).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı : Güler TAŞDEMİR

Uyruğu : T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi : Sivas/ 12.11.1991

Tel : 05532024105

E-posta : guler_tasdemir@hotmail.com

Yazışma Adresi : Mehmet Paşa Mah. 1. Sokak No1/1 SİVAS

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet
Lise	Sivas Lisesi	2010
Lisans	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2015

YABANCI DİL

İngilizce